

ЗЕЛЕНА КНИГА

**«АНАЛІЗ ЯКОСТІ
РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
В СЕКТОРІ МАЛОГО
СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ»**

ЧЕРВЕНЬ – 2017

ОФІС ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

FORBIZ
Створення кращого
бізнес-середовища

ОФІС ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

info@brdo.com.ua, office@brdo.com.ua
+38 (044) 332 49 12, +38 (094) 832 49 12
Київ, вул. Хорива, 55-К
www.brdo.com.ua

Офіс ефективного регулювання (BRDO) було засновано в листопаді 2015 року задля сприяння створенню ефективного регулювання і поліпшення економічних свобод в Україні (з пріоритетом для малого/середнього бізнесу). Саме з цією метою ми реалізуємо інклюзивний та відкритий процес оптимізації регуляторних відносин у сфері енергоефективності та енергозбереження, який призведе до взаємної довіри та партнерства держави й бізнесу.

Документ підготовлено експертами Офісу ефективного регулювання.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ:

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: Гончарук О.В., Лавриненко І.А.

КЕРІВНИК СЕКТОРУ «ЕНЕРГЕТИКА» ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Оржель О.А.

ГРУПА ЕКСПЕРТІВ ОФІСУ ЕФЕКТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ: Зоркін А.В., Кикоть К.В., Нечитайло О.М., Регельюк С.В

ПЕРЕДМОВА

Підготовка та публікація Зелених книг є поширеною практикою стимулювання та організації професійних дискусій щодо актуальних проблем і шляхів їх вирішення. Як правило, публікація Зеленої книги з певної проблематики є передумовою наступного етапу – розробки документу, в якому формуються основи державної політики, спрямованої на розв'язання виявлених проблем.

ПЕРЕДУМОВОЮ СТВОРЕННЯ ЦІЄЇ КНИГИ СТАЛИ НАСТУПНІ ЧИННИКИ:

- ➔ інституційна слабкість сегменту малого та середнього бізнесу у впровадженні енергоефективних заходів;
- ➔ низька інформаційна обізнаність сегменту малого та середнього бізнесу в частині заходів з енергозбереження та енергоефективності;
- ➔ стрімке зростання цін на енергоносії в Україні, що негативно впливає на конкурентоздатність вітчизняного малого і середнього бізнесу;

Дослідження присвячено пошуку та аналізу проблем застосування інструментів, що регулюють ефективність та раціональне використання енергоресурсів. Правильне та повне усвідомлення цієї проблематики дозволить системно підійти до реформування системи державного регулювання, прибрати не виправдані бар'єри, оптимізувати процедури, виправити помилково чи надмірно застосоване регулювання, імплементувати кращі світові практики. Результатом впровадження запропонованих Офісом підходів до розв'язання проблем стане розвиток малого та середнього бізнесу, зростання економіки та конкурентоспроможності вітчизняних товарів, скорочення безробіття, зменшення фінансових та часових витрат бізнесу.

Ця Зелена книга спрямована на пошук та аналіз проблем, пов'язаних із застосуванням інструментів (засобів) регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження, а саме: енергетичний паспорт підприємства, норми та нормативи витрат паливно-енергетичних ресурсів, експертиза з енергозбереження, енергетичне маркування, програми державної підтримки та податкові пільги тощо.

Цілком усвідомлюємо, що існують інші інструменти, що фактично застосовуються для опосередкованого регулювання енергоефективності та енергозбереження, зокрема встановлені державою механізми транспортування та виробництва енергоресурсів, їх експорту/імпорту та інші спеціальні галузеві інструменти. Ці інструменти регулювання будуть досліджені нами в майбутньому при проведенні аналізу регулювання інших ринків.

Зелену книгу сформовано на основі аналізу законодавства України станом на 08 червня 2017 року.

Верховною Радою України у червні 2017 року прийнято Закони України «Про Фонд енергоефективності» (08.06.2017), «Про енергетичну ефективність будівель» (22.06.2017), «Про комерційний облік комунальних послуг» (22.06.2017), якими суттєво змінено законодаче регулювання. Імплементация цих законів вимагає прийняття значної кількості вторинних регуляторних актів.

ТАКИМ ЧИНОМ, НАВЕДЕНИЙ В ЦІЙ ЗЕЛЕНІЙ КНИЗІ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ:

- 1) Не втратив актуальності у зв'язку з прийняттям Законів України «Про Фонд енергоефективності», «Про енергетичну ефективність будівель», «Про комерційний облік комунальних послуг»;
- 2) Створює підґрунтя для застосування комплексного та системного підходу до розробки вторинного законодавства, вибору регуляторних інструментів та їх застосування.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ISO – International Organization for Standardization — загальновизнані міжнародні стандарти, які розробляє однойменна організація

АСКОЕ – автоматизована система комерційного обліку електроенергії

ВРУ – Верховна Рада України

ГОСТ – Государственный стандарт — державний стандарт в Радянському Союзі. Детально описував технологію, процес виробництва, готовий виріб, включаючи форму і складники. Відступ від ГОСТів був кримінальним злочином

ДБН – Державні будівельні норми

ДЕРЖЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ – Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України

ДСТУ – Державний стандарт України – позначення національних стандартів України, в т. ч. гармонізованих з міжнародними чи європейськими. В останньому випадку, після ДСТУ додається ISO або EN – позначення відповідних стандартів, які взяті за основу або прийняті без змін в Україні

ДФС – Державна фіскальна служба України

ЕСКО – Енергосервісна компанія

КМУ – Кабінет міністрів України

МІНЕКОНОМРОЗВИТКУ – Міністерство економічного розвитку і торгівлі України

МІНЕНЕРГОВУГІЛЛЯ – Міністерство енергетики та вугільної промисловості України

МІНЕРЕГІОН – Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України

МІНФІН – Міністерство фінансів України

МСП – мале та середнє підприємництво

НАЕР – Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів. Указом Президента України від 13.04.2011 №462/2011 «Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України» встановлено, що Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України є правонаступником Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів та Державної інспекції з енергозбереження.

НКРЕКП – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

ПЕР – паливно-енергетичні ресурси. Для цілей цієї книги під терміном енергоресурс розуміється електрична та теплова енергія, природний газ та вода.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ	7
ОЧІКУВАНІ РІШЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ	10
1. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ	12
1.1 ЦІЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	12
1.2 СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ	14
1.3 МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС, ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	20
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1	25
2. АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ	26
2.1 ЗАГАЛЬНИЙ СТАН СПОЖИВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	26
2.2 АНАЛІЗ УСЕРЕДНЕНИХ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ МСП, ЩО ПРАЦЮЮТЬ В ПРОМИСЛОВОСТІ, НЕВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ ТА СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	29
2.3 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ МСП ЕНЕРГІЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ВИДУ ЕНЕРГОРЕСУРСУ	32
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2	35
3. АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТИВ РИНКУ	36
3.1 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТИВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ СФЕРУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В СЕГМЕНТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	36
3.1.1 АКТИ, ЩО МАЮТЬ ОЗНАКИ НЕЗАКОННИХ ЗА МЕТОДИКОЮ ROLLING REVIEW	39
3.1.2 АКТИ, ЩО Є НЕАКТУАЛЬНИМИ ЗА МЕТОДИКОЮ ОЦІНКИ ROLLING REVIEW	41
3.2 ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ТЕХНІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ	42
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3	46
4. АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМ УКРАЇНИ ІЗ НАБЛИЖЕННЯМ ЙОГО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЗА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ	47
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 4	53
5. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ	54
5.1 ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ БІЗНЕСОМ	54
5.2 ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕНЕРГОАУДИТУ ТА ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ	55
5.3 ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	59
5.4 ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ТА ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ПРОЕКТІВ	68
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 5	71

6. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ (РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ, ПОТРІБНОСТІ ТА ПРИЧИН НЕВДАЧІ) НА ПІДСТАВІ АНАЛІЗУ БІЗНЕС-КЕЙСІВ	72
6.1 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «МОНІТОРИНГ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ»	73
6.2 ВИЗНАЧЕННЯ (ПОШУК) ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	81
6.3 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ»	86
6.4 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «РОЗРОБКА ПРОЕКТУ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ»	90
6.5 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ВСТАНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛАДНАННЯ, ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬ, СПОРУД ТА КОМУНІКАЦІЙ»	90
6.6 АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»	93
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 6	96
ДОДАТКИ	98
ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ	107
КОРОТКА КЛАСИФІКАЦІЯ НЕДОЛІКІВ РЕГУЛЮВАННЯ	108
АНКЕТА	111

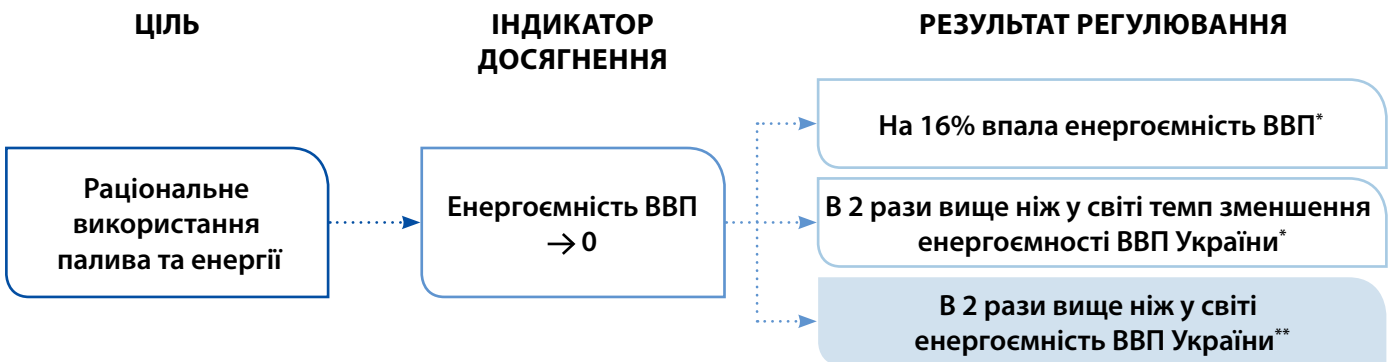
РЕЗЮМЕ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ҐРУНТУЄТЬСЯ НА ТРЬОХ НАСТУПНИХ ПАРАДИГМАХ:

- 1 енергетичні ресурси є обмеженими;
- 2 безпека країни залежить від постійного та безперешкодного доступу до енергоресурсів;
- 3 чим менш енергоємним є товарне виробництво, тим вищий рівень конкурентоспроможності економіки країни.

Україна є енергетично залежною державою. Так, у 2016 році Україна, для забезпечення внутрішнього споживання, імпортувала **34%**¹ газу, **80%**² нафтопродуктів та **100%** ядерного палива. У 2014–2017 роках було ускладнено доступ до родовищ антрациту³, що обумовило необхідність імпорту вугілля цієї марки. Постійний дефіцит первинного палива не міг не відобразитись на ринку вторинного енергоресурсу – електроенергії. Так, у 2014–2017 роках Урядом запроваджувались тимчасові надзвичайні заходи на ринку електроенергії, які для споживачів полягали, перш за все, у віялових відключеннях.

Саме тому, раціональне використання палива та енергії є основною ціллю державної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження. Встановити, чи досягнуто ціль, можна шляхом аналізу динаміки енергоємності ВВП загалом (товарів, робіт та послуг) та за окремими галузями.

* Порівняння 2011-2015 років
** За результатами 2015 року

Протягом 2011–2015 років енергоємність ВВП України знизилась на **16%** з **0,375** кг н.е./\$ до **0,316** кг н.е./\$⁴. При цьому, зменшення енергоємності вітчизняних товарів відбувається вдвічі швидше, ніж у світі в цілому, але сам показник в **2** рази перевищує загальносвітовий рівень.

Державне регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження на сьогодні зосереджено переважно **на житлово-комунальній та бюджетній сферах** – саме вони є основними реципієнтами програм державної підтримки. З іншого боку, великий бізнес має достатньо ресурсів для самостійного впровадження енергоефективних та енергозберігаючих заходів з метою зниження собівартості продукції та здобуття конкурентних переваг.

Малий та середній бізнес, на відміну від ЖКГ та великого бізнесу, залишається у найбільш не вигідній позиції:

- ♦ відмовитись від основного енергоресурсу (замінити його) для них фактично неможливо через необхідність значних капіталовкладень у заміну обладнання;
- ♦ МСП не мають достатніх ресурсів для впровадження енергоефективних та енергозберігаючих технологій;
- ♦ МСП не мають достатньої інформації про власні можливості у сфері енергозбереження і енергоефективності.

1 Статистична інформація за січень – грудень 2016 року - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=C41C271752B7E7BC14EC6C495B41FCEF.app1?art_id=245178477&cat_id=35081

2 Енергетична галузь України: підсумки 2016 року - http://razumkov.org.ua/uploads/article/2017_ENERGY-FINAL.pdf

3 Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України за грудень та 12 місяців 2016 року (за фактичними даними) http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?jsessionid=C41C271752B7E7BC14EC6C495B41FCEF.app1?art_id=245176314&cat_id=35081

4 <https://yearbook.enerdata.net/energy-intensity-GDP-by-region.html>

Як показують результати соціологічних опитувань¹, **МСП потребує інформаційної, організаційної та фінансової державної підтримки з питань енергозбереження і енергоефективності**. Світова практика² свідчить, що такі очікування МСП є цілком виправданими, а національні регулятори та інші органи й організації в країнах ЄС проводять цільові дослідження направлені на пошук шляхів оптимізації взаємодії МСП, постачальників енергії та держави в контексті енергоефективності.

Не зважаючи на вказане, та те, що частка МСП в сукупному товарообігу України становить понад **60%**, наразі сектор МСП в Україні фактично знаходиться поза фокусом «позитивного» державного регулювання. Як правило, малий та середній бізнес стикається з державою виключно у випадках, які мають негативний контекст – у сфері енергозбереження це, зокрема, контроль за дотриманням норм споживання паливно-енергетичних ресурсів, отримання енергетичного паспорту, експертного висновку з енергозбереження, тощо.

Така позиція держави щодо МСП значною мірою обумовлена недосконалістю чинної регуляторної бази – **30% з 49** регуляторних актів є неактуальними та/або незаконними.

Дефекти нормативно-правового поля спричиняють іншу проблему : **застарілі або невірно імплементовані регуляторні інструменти**, які перешкоджають досягненню регуляторної мети. Так, за результатами аналізу застосування інструментів регулювання до бізнес-процесів сфери енергоефективності та енергозбереження було встановлено, що:

У **86%** випадків регулювання не досягає мети, оскільки:

19%

не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення)

10%

не було виділено необхідне фінансування

З ІНШИХ ПРИЧИН

обрано неефективний або не призначений для досягнення мети інструмент тощо

19%

обраних інструментів не достатньо для досягнення мети

10%

були допущені помилки при нормопроєктуванні

Існують **2** випадки, коли регулювання досягає мети, але негатив від нього є надто значним – воно призводить до ризиків появи корупції (маються на увазі процедури проведення експертизи з енергозбереження та ведення переліків енергоконсультантів).

Разом з тим, аналіз показав і позитивні регуляторні практики, зокрема державний інструментарій, що регулює діяльність у сфері енергосервісу, який, в цілому, є дієвим та не має суттєвих вад застосування.

Необхідно зазначити, що часто неможливо визначити на основі статистичних даних, чи досягає регулювання мети, оскільки проблему оцінити можливо, проте наявна система збору та аналізу даних не працює (стосується таких інструментів, як енергетичний паспорт будівлі та підприємства, енергетичне маркування обладнання).

Варто відзначити, що незважаючи на те, що Держенергоефективності є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та енергозбереження, його самостійність та можливість виконувати вказану функцію **суттєво обмежена через:**

неможливість самостійного (без погодження з Мінрегіоном) винесення рішень на розгляд Кабінету Міністрів;

деконцентрацію регуляторних інструментів та повноважень у сфері енергоефективності – такі інструменти, як податкові та митні пільги застосовуються ДФС, розпорядником бюджетних коштів Фонду енергоефективності та Державної цільової програми у сфері енергоефективності є Мінрегіон, крім того, ряд повноважень мають галузеві міністерства, місцеві органи влади, Держспоживінспекція.

¹ Аналітичний звіт «Щорічна оцінка ділового клімату 2016: основні результати» - <https://www.slideshare.net/USAIDLEV/2016-2017-abcareportsshort23042017final>

² Наприклад, досвід Міжнародного енергетичного агентства - https://www.iea.org/publications/freepublications/publication/SME_2015.pdf, Британії - <https://www.ofgem.gov.uk/ofgem-publications/57554/sme-attitudes-behaviours-report-pdf>, Ірландії - https://www.seai.ie/Your_Business/SEIs_services_for_SMEs/SME-Guide-To-EE.pdf

Вказане призводить до неможливості побудови централізованої та комплексної регуляторної політики та виникнення недоліків застосування регуляторних інструментів.

Враховуючи зазначене, чинна система державного регулювання енергоефективності та енергозбереження **потребує перегляду, актуалізації та гармонізації з кращими світовими практиками**. Складність проведення реформи посилюється через відсутність єдиного політичного бачення балансу інтересів держави та споживачів. Політичний дисонанс спричиняє зволікання із прийняттям необхідних нормативно-правових актів. Верховною Радою майже рік розглядались ряд фундаментальних законопроектів направлених на оптимізацію регулювання енергоефективності, які розроблено у відповідності до Третього енергетичного пакету. Закон України «Про Фонд енергоефективності» було прийнято 08.06.2017 Верховною Радою України, а закони «Про енергетичну ефективність будівель», «Про комерційний облік комунальних послуг» -22.06.2017.

Разом з тим, вказані законодавчі ініціативи (Фонд енергоефективності, енергетичне маркування будівель, комерційний облік енергоресурсу) направлені, в першу чергу, на житлово-комунальну та бюджетну сферу, а МСП (як споживачі енергоресурсів) все ще залишаються поза увагою держави та не отримують необхідної підтримки. Така політично-регуляторна позиція, на думку Офісу, є хибним вектором, який може зашкодити національній економіці, оскільки МСП становлять фундамент її розвитку.

Зважаючи на вказане, Офіс сподівається, що ця книга, а також розроблена в майбутньому на її основі Біла книга, допоможуть органам законодавчої та виконавчої влади більш комплексно підійти до формування державної регуляторної політики у сфері енергоефективності та енергозбереження, за необхідності переглянути її та сфокусуватись на взаємодії з МСП, як з особливим споживачем енергоресурсу.

ОЧІКУВАНІ РІШЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Усунення зайвих адміністративних перешкод на шляху ефективного регулювання бізнесу, побудова ефективного механізму регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження є одним з головних пріоритетів Офісу ефективного регулювання.

Одночасно, з метою забезпечення повного, об'єктивного та всебічного пошуку оптимальних шляхів удосконалення регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження, а також проведення якісного та комплексного публічного діалогу у цій сфері, пропонуємо для громадського розгляду наступні принципи усунення регуляторних недоліків:

- ◆ запровадження стимулювання ефективного споживання енергоресурсів МСП;
- ◆ зменшення «негативного» регулювання у сфері енергоефективності та енергозбереження;
- ◆ удосконалення регуляторного поля з метою побудови чіткої та зрозумілої системи взаємовідносин держави та бізнесу, що сприятиме зменшенню показників енергоємності виробництва товарів та послуг, а також споживання енергоресурсів в цілому.

ВРАХОВУЮЧИ ВКАЗАНЕ, ОФІС ВВАЖАЄ ДОЦІЛЬНИМ:

- 1) Переглянути регуляторні акти, які є неактуальними та/або незаконними, відповідно до результатів, системної оцінки регуляторного поля за методикою Rolling Review.
- 2) Скасувати такі застарілі регуляторні інструменти, як:
  - ... Норми витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві;
  - ... Енергетичну паспортизацію підприємства.
- 3) Створити передумови для впровадження обов'язкового **100%** індивідуального обліку споживання енергоресурсів, передбачивши в нормативно-правових актах, прийнятих на виконання Закону України «Про комерційний облік комунальних послуг» (законопроект № 4901 прийнято 22.06.2017), норми направлені на недопущення розмивання відповідальності за нераціональне витрачання енергоресурсів між групами споживачів.
- 4) Ширше використовувати фіскальні інструменти:
  - ... Надати податкові пільги підприємствам, що впроваджують енергоощадні та енергоефективні технології, зокрема шляхом встановлення підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів;
  - ... Передбачити загальнодоступні митні пільги при імпорті енергоефективного та енергозберігаючого обладнання в Україну.
- 5) Створити передумови для **100%** інвентаризації енергоспоживаючих об'єктів будівництва, передбачивши в нормативно-правових актах, прийнятих на виконання Закону України «Про енергетичну ефективність будівель» (законопроект № 4941-д прийнято 22.06.2017), норми направлені на:
  - ... проведення інвентаризації всіх енергоспоживаючих об'єктів, а не тільки об'єктів житлово-комунальної та бюджетної сфер, включаючи об'єкти, збудовані до набуття чинності відповідним законом;
  - ... скасування інструменту «енергетичний паспорт будівлі» для створення умов застосування інструменту «енергетичний сертифікат»;
  - ... створення дієвої та загальнодоступної системи збору та аналізу показників та індикаторів впливу інструментів, передбачених законопроектом, на економічність та раціональність використання енергії енергоспоживаючими будівельними об'єктами.
- 6) Розширити тарифне меню для енергоносіїв, що реалізуються за регульованими цінами з урахуванням стимулів до енергоефективності.
- 7) Застосовувати до МСП інструменти державної підтримки, зокрема «Фонд енергоефективності», «кредитні пільги» («теплі кредити»), шляхом удосконалення відповідних процедур використання інструментів та передбачення необхідного фінансування.
- 8) Запровадити мінімально необхідний контроль за якістю послуг у сфері енергосервісу, енергоаудиту та енергоменеджменту.
- 9) Проводити масові інформаційні кампанії, направлені на підвищення обізнаності МСП у сфері енергоефективності та енергозбереження.

- 10» Усунути передумови для виникнення корупційних правопорушень шляхом формалізації процедури/деперсоніфікації взаємодії при веденні Держенергоефективності реєстрів (переліків, баз, тощо) осіб, що здійснюють послуги з енергетичного аудиту, енергосервісу, впроваджують системи енергоменеджменту, та сертифікованих фахівців у цих сферах.
- 11» Створити дієву та загальнодоступну систему збору та аналізу показників та індикаторів впливу інструменту «маркування енергетичного обладнання», на економічність та раціональність використання енергії.
- 12» Переглянути доцільність інструменту «експертиза з енергозбереження» та, у разі прийняття рішення про його доцільність, удосконалити процедуру його застосування, усунувши надмірну дискрецію та спростивши/деперсоніфікувавши процес подання заяв на отримання експертного висновку.
- 13» Оптимізувати систему державного регулювання у сфері енергоефективності та енергозбереження шляхом зосередження процесу формування політики, уніфікації регуляторних інструментів та повноважень у сфері енергоефективності в єдиному уповноваженому органі влади.

Офісом будуть напрацьовані пропозиції щодо вирішення описаних у Зеленій книзі «Аналіз якості регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження в секторі малого та середнього бізнесу» проблем регулювання, врахування яких дозволить віднайти кращі регуляторні практики, які будуть дієвими для суб'єктів малого та середнього підприємництва, та побудувати на їх основі комплексний план реформування регулювання. Ці пропозиції будуть відображені у відповідній Білій книзі.

1 | ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

1.1

ЦІЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ¹ – це зменшення споживання енергії шляхом використання меншої кількості паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР).

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ² – ефективне (раціональне) використання ПЕР. Використання меншої кількості енергії для забезпечення того ж рівня енергетичних потреб будівель або технологічних процесів на виробництві з тою самою кількістю товарної продукції.

Енергоефективність та енергозбереження є техніками зменшення використання енергії. При цьому, енергозбереження спрямоване на заощадження ПЕР та зменшення споживання (зменшення кількості отриманих послуг), а енергоефективність – на корисне (ефективне) витрачання енергії (зменшення кількості використаних ПЕР при незмінності обсягу спожитих послуг або вироблених товарів).

¹ Енергоефективність - <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
² Енергозбереження - <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Головною метою державної політики та державного регулювання є раціональне споживання палива та енергії. Вона передбачає необхідність оптимізації кінцевого використання енергії, управління попитом на енергію і стимулювання використання локальних альтернативних джерел енергії.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«За міжнародними стандартами, Україна – один із найбільш неефективних споживачів енергії через велику частку енергоємних секторів, застарілі та неефективні технології та вкрай виснажені основні засоби, зокрема неефективні системи централізованого тепlopостачання та низькоякісний фонд будівель. Енергоємність України, виміряна як відношення загальної пропозиції первинної енергії до ВВП, удесятеро вища за середню по ОЕСР. Якщо ввести поправку на паритет купівельної спроможності, то Україна споживає приблизно у **3,2** рази більше енергії на одиницю ВВП, ніж у середньому по ОЕСР.¹»

Олександр Домбровський, в. о. Голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки - народний депутат України

¹ Енергоефективність – Ахіллова п'ята української економіки - https://lb.ua/blog/dombrovskiy/367861_energoefektivnist-ahilesova.html

СУБ'ЄКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ, ЇХ ПОВНОВАЖЕННЯ ТА РЕГУЛЯТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ

Енергоефективність та енергозбереження є напрямками державного регулювання, які охоплюють всі сфери народного господарства та перебувають на стику інженерії, економіки, юриспруденції та соціології. Вказане обумовлює існування широкого кола осіб, прямо або опосередковано зацікавлених у результатах державного регулювання досліджуваної сфери (стейкхолдерів).

ОСНОВНІ СТЕЙКХОЛДЕРИ	СТУПІНЬ ІНТЕРЕСУ	МОЖЛИВІСТЬ ВПЛИВУ
ДЕРЖАВА УКРАЇНА В ОСОБІ:		
Верховної Ради	Середній	Висока
Кабінету Міністрів, в особі:	Середній	Висока
<i>Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства</i>	<i>Високий</i>	<i>Висока</i>
<i>Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження</i>	<i>Високий</i>	<i>Висока</i>
<i>Міністерства енергетики та вугільної промисловості</i>	<i>Середній</i>	<i>Висока</i>
<i>Міністерства фінансів</i>	<i>Низький</i>	<i>Середня</i>
<i>Державної фіскальної служби</i>	<i>Низький</i>	<i>Середня</i>
<i>Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг</i>	<i>Низький</i>	<i>Висока</i>
УЧАСНИКИ РИНКУ		
Споживачі енергетичних ресурсів	Високий	Низька
Суб'єкти, що здійснюють видобування, переробку, транспортування, виробництво, зберігання, продаж енергоресурсів	Середній	Висока
Суб'єкти, що здійснюють надання послуг з проведення енергетичного аудиту, енергетичного менеджменту, енергосервісу	Високий	Низька
Виробники та постачальники енергетичного та енергоспоживаючого обладнання, машин, механізмів, конструкційних, будівельних матеріалів та іншої продукції	Середній	Низька
Виробники приладів обліку, контролю і регулювання витрачання енергоресурсів, енергоефективного обладнання та матеріалів	Високий	Низька
Науково-дослідні, проектно-конструкторські, експертні, спеціалізовані, монтажні, налагоджувальні, ремонтні та інші організації, діяльність яких пов'язана з підвищенням ефективності використання та економії паливно-енергетичних ресурсів	Високий	Низька
МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ		
Європейський союз	Середній	Середня
Енергетичне співтовариство	Високий	Висока
Інші міжнародні організації та проекти	Середній	Низька

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ – орган законодавчої влади. У сфері енергоефективності та енергозбереження ВРУ має наступні повноваження¹:

1) Визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики;

ПОЗИТИВНИЙ ПРИКЛАД:

У 2010 та 2014 роках ВРУ ратифікувала міжнародні договори² та прийняла для України зобов'язання гармонізувати законодавство України у сфері енергоефективності з *Aquis communautaire*.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Підписавши угоду про асоціацію з ЕС, Україна зобов'язалася відповідати високим європейським стандартам з енергоефективності та брати участь у енергетичному ринку. Відповідно до цих зобов'язань, Україна, в якій сьогодні найнижча енергоефективність в Європі, повинна стати ближчою до європейських держав, де діє одна з найбільш енергоефективних економік. Фактично, це означає впровадження європейських норм для підвищення енергоефективності.»³

Олександр Домбровський, в. о. Голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, народний депутат України.

2) Приймає Закони України;

3) Затверджує Державний бюджет України, загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

НЕГАТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Близько **0,1%** видатків Бюджету України на 2017 рік направлені на фінансування сфери енергоефективності та енергозбереження (для порівняння, видатки на фінансування енергетичної галузі в цілому – близько **4%**). Зокрема, на реалізацію Державної цільової економічної програми енергоефективності виділено **400** млн грн, тоді як, за розрахунками Держенергоефективності, необхідна мінімальна сума для реалізації її у 2017 році складає близько **2** млрд грн.⁴

¹ Конституція України

² У березні 2014 року підписано Угоду про Асоціацію, а у 2011 році Україна приєдналась до Енергетичного Співтовариства

³ Енергоефективність – Ахіллесова п'ята української економіки - https://lb.ua/blog/dombrovskiy/367861_energoefektivnist-ahillesova.html

⁴ Урядова програма з енергоефективності для приватних домогосподарств. Результати національного дослідження: факти, успішні приклади - <http://saee.gov.ua/sites/default/files/DG.pdf>

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ¹ – вищий орган у системі органів виконавчої влади, здійснює² державне управління в сфері енергозбереження. Кабінет Міністрів України реалізує свої повноваження безпосередньо та через інші органи виконавчої влади.

КМУ забезпечує проведення державної економічної та цінової політик, регулювання національної економіки; забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм. Також до повноважень КМУ належить розробка законопроектів та внесення їх на розгляд ВРУ.

НЕГАТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Законопроект, внесений Кабінетом Міністрів України, вважається відкликаним³, якщо до його прийняття в першому читанні за основу, повноваження Кабінету Міністрів України були припинені.

Уряд, для виконання взятих за міжнародними договорами⁴ зобов'язань, затвердив **Національний план дій з енергоефективності** на період до 2020 року. Відповідно до нього, Україна повинна знизити рівень енергоємності та споживання ПЕР у 2017 році на **3612** тис. тне⁵ (**5%** від середнього показника кінцевого внутрішнього енергоспоживання за період 2005–2009 років) та у 2020 році⁶ – на **6501** тис. тне (**9%** від середнього показника кінцевого внутрішнього енергоспоживання за період 2005–2009 років). **Вказану мету Уряд планує досягти шляхом:**

- ◆ термомодернізації будівель (до **25%** житлового фонду та до **20%** будівель бюджетних установ);
- ◆ збільшення щороку на **3%** частки споруд з близьким до нульового споживанням енергії від кількості новозбудованих споруд;
- ◆ зменшення енергоємності продукції промислових об'єктів;
- ◆ заохочення до обмеженого використання власних транспортних засобів та оновлення рухомого складу громадського транспорту;
- ◆ ряду інших заходів організаційного та інформаційного характеру (прийняття необхідного законодавства, надання відповідних адміністративних послуг, інформування громадськості про переваги енергозбереження та енергоефективності).

Аналіз Національного плану дій з енергоефективності на період до 2020 року показує, що більшість запланованих заходів направлена на зменшення споживання ПЕР побутовими споживачами та бюджетними установами. Такий об'єкт державного регулювання обрано не випадково – населення та бюджетні організації фактично мають найменше фінансового ресурсу, необхідного для оптимізації власного енергоспоживання. Крім того, вказаний напрям політики у сфері енергоефективності та енергозбереження корелюється з підходами Директиви ЄС № 2012/27/ЄС⁷.

¹ Закон України «Про Кабінет Міністрів України»

² Закон України «Про енергозбереження»

³ Закон України «Про Регламент Верховної Ради України»

⁴ У березні 2014 року підписано Угоду про Асоціацію, а у 2011 році Україна приєдналась до Енергетичного Співтовариства

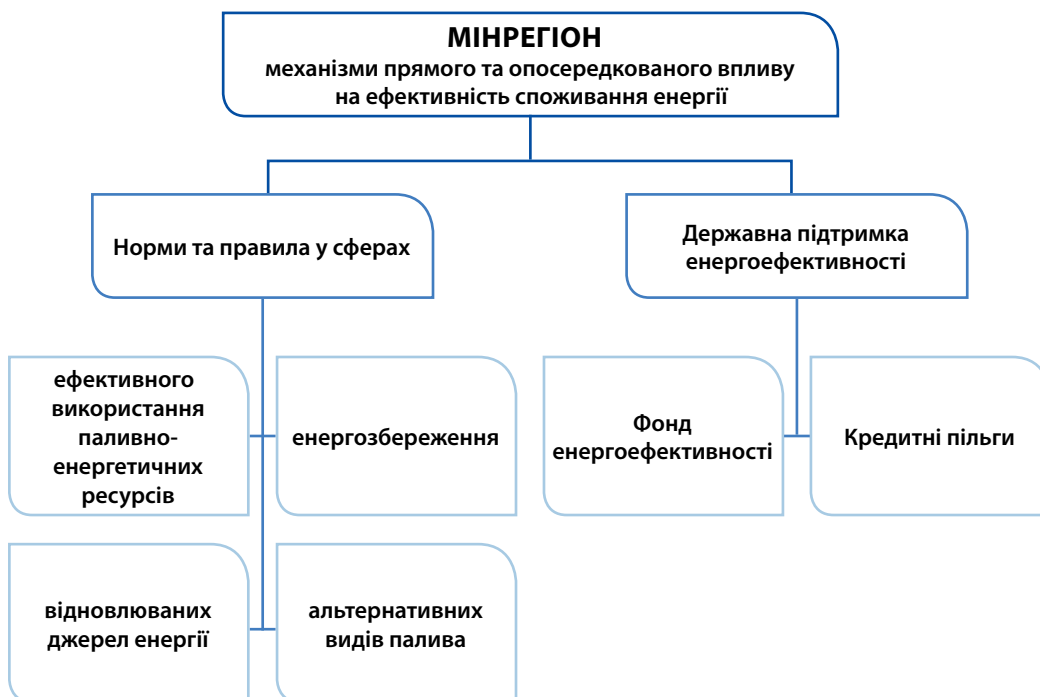
⁵ Тон нафтового еквіваленту

⁶ Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року, схвалений розпорядженням КМУ від 25.11.2015 № 1228-р

⁷ Директиви ЄС № 2012/27/ЄС «Про енергоефективність, яка змінює Директиви 2009/125/ЄС та 2010/30/ЄС і скасовує Директиви 2004/8/ЄС та 2006/32/ЄС»

МІНІСТЕРСТВО РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ, БУДІВНИЦТВА ТА ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА – забезпечує формування державної політики у сфері ефективного використання ПЕР, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива. Мінрегіон¹, відповідно до покладених на нього завдань, затверджує програми підвищення енергоефективності у будівельній галузі, розробляє та координує програми підвищення енергоефективності та енергозбереження в житлово-комунальному господарстві, обладнання житлових будинків засобами обліку і регулювання споживання води та теплової енергії.

ПОЗИТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Державна цільова економічна програма енергоефективності² передбачає стимулювання населення до впровадження енергоефективних заходів шляхом відшкодування частини суми кредиту, залученого на придбання енергоефективного обладнання та/або матеріалів для одно- та двоквартирних житлових будинків. При цьому, держава бере на себе зобов'язання компенсувати частину суми кредитів – **20-40%**³ від тіла кредиту. На державне фінансування⁴ «теплих кредитів» було витрачено у 2016 році близько **900** млн грн, а у 2015 році – **390** млн грн, при цьому у 2014-2016 роках участь в програмі взяли **215** тис. сімей, які вжили заходів з підвищення енергоефективності сукупною сумою **2,7** млрд грн (у 2014-2016 роках відбулось зменшення рівня споживання природного газу, яке на **11%** пов'язане із впровадженням «теплих кредитів»).

НЕГАТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Через бюрократичні перешкоди⁵ програма «теплих кредитів», передбачена бюджетом на 2016 рік з 6 липня 2016 року до 6 жовтня 2016 року, була призупинена, а банки відмовляли бенефіціарам у видачі кредитних коштів.

¹ Постанова Кабінету Міністрів від 30.04.2014 № 197 «Про затвердження Положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України»

² Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2016 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.03.10 № 243

³ Енергоефективність <http://sae.gov.ua/uk/activity/enerhoefektyvnist>

⁴ «ФАКТЫ» узнали, как в 2017 году будет работать программа «теплых» кредитов - <http://fakty.ua/231306-esli-v-dome-net-schetchika-tepla-to-sredi-energoeffektivnyh-meropriyatij-na-kotorye-oformlyaetsya-kredit-obyazatelno-dolzhen-byt-ustanovka-takogo-pribora>

⁵ «Теплі» кредити vs Фонд енергоефективності: реалії реформи - <https://www.opor.ua.org/zhytlo/43325-tepli-kredyty-vs-fond-enerhoefektyvnosti-realii-reformy>

ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО З ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ – реалізує¹ державну політику у сфері ефективного використання ПЕР, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

Держенергоефективності узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових актів.

НЕГАТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Самостійність Держенергоефективності суттєво обмежена. Мінрегіон погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені Держенергоефективністю проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України.

ПОЗИТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Держенергоефективності проводить активну роботу з розширення міжнародного співробітництва у сфері енергоефективності та енергозбереження. Грантову підтримку та технічно-методичну допомогу сьогодні в Україні надають такі потужні організації, як USAID (Агентство США з міжнародного розвитку), ЄБРР (Європейський банк реконструкції та розвитку), ЄІБ (Європейський інвестиційний банк), GEF (Глобальний екологічний фонд), GIZ (Німецьке товариство міжнародного співробітництва) та ін.

Крім того, Держенергоефективності створило Інтерактивну інвестиційну карту з енергоефективності та відновлюваної енергетики (www.uamar.org.ua), яка відображає усі діючі та заплановані проекти з енергоефективності та відновлюваної енергетики в Україні. Користуючись картою, інвестори можуть у вільному доступі побачити проекти з готовим техніко-економічним обґрунтуванням, оцінити їхню рентабельність та можливість фінансування. У свою чергу, розробники проектів можуть самостійно розміщувати проекти за напрямками енергоефективності та відновлюваної енергетики відповідно до статусу їх реалізації: реалізовані, діючі та потенційні.

¹ Постанова Кабінету Міністрів від 26.11.2014 № 676 «Про затвердження Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України»

Крім вказаних органів, регуляторні акти, що можуть опосередковано впливати на енергоефективність та енергозбереження на стороні споживача ПЕР, приймаються:

- ◆ Міністерством енергетики та вугільної промисловості;
- ◆ Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та житлово-комунальних послуг (НКРЕКП);
- ◆ Міністерством фінансів;
- ◆ іншими органами влади та органами місцевого самоврядування.

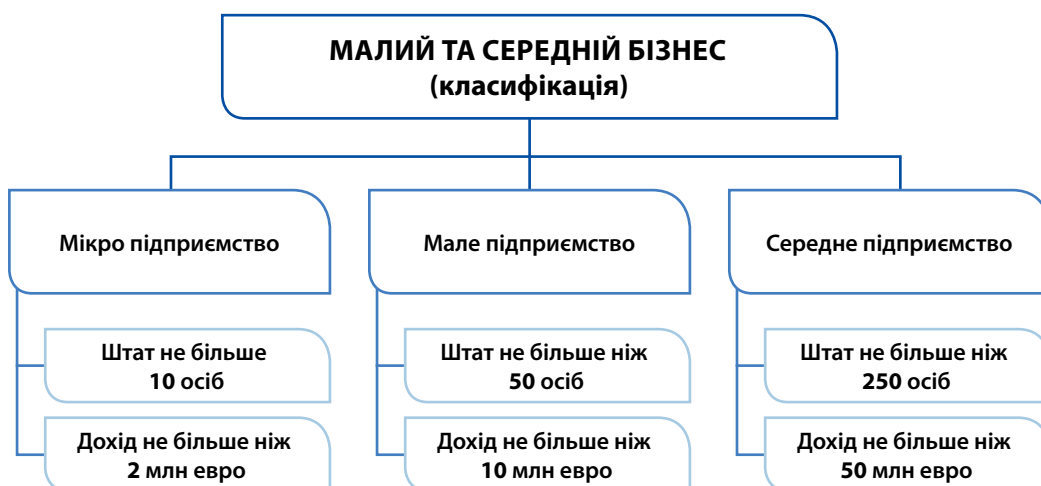

ПОЗИТИВНИЙ ПРИКЛАД:

Можна виділити¹ досягнення окремих міст в економії бюджетних коштів при запровадженні тільки системи енергомоніторингу, як основного компоненту системи енергетичного менеджменту, зокрема в:

- ... Кієві – за **3** роки зекономлено **1,1** млрд грн або **865** тис. Гкал;
- ... Львові – за перші **7** місяців енергомоніторингу зекономлено **18** млн грн;
- ... Житомирі – за **рік** зекономлено **4,4** млн грн;
- ... Коростені – зекономлено **3** млн грн

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС ЯК ОСОБЛИВИЙ ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Малий та середній бізнес відіграє значну роль в економіці розвинених країн. МСП забезпечують інтенсивність конкуренції та гнучкість національної економіки. Їх сукупна частка у ВВП країн ЄС складає **65%**, у ВВП США та Японії – **52%**¹.

СТАТИСТИКА МСБ В УКРАЇНІ (2016 рік)

МСП в Україні виробляють **59%**² (2015 рік) – **63%**³ (2016 рік) всієї продукції (товарів, послуг) та є важливим елементом всіх галузей національної економіки.

ОСНОВНІ СФЕРИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЕГО БІЗНЕСУ

¹ http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20704/3/Basyuk_Markov.pdf

² Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємства, частка суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємства у загальному обсязі виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності за 2015 рік - http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/zb/12/zb_dsm2015w.zip

³ Проект Стратегії розвитку МСП до 2020 року https://issuu.com/mineconomdev/docs/short_sme_strategy_apr2017_revas

Одночасно, енергоємність створюваних українським бізнесом товарів та послуг часто набагато вища (наприклад, в сфері послуг в **2** рази) за аналогічні показники ЄС та Північної Америки, в т.ч. і через низькі стимули до ощадного використання ресурсів.

МСП, на відміну від великого бізнесу, як правило, не мають достатніх фінансових можливостей для залучення консультантів з питань енергоефективності, які допомогли б оптимізувати споживання ПЕР на підприємстві.

Основними ресурсами, що споживають МСП при веденні господарської діяльності є електроенергія, природний газ, вода та тепло – ефективність та можливості енергозбереження при використанні МСП цих ресурсів обрано об'єктом дослідження Офісу для цілей цієї книги.

Одночасно, МСП є споживачами бензину, дизельного пального, скрапленого газу, мазуту, вугілля, торфу та біомаси – дослідження економічності та ефективності споживання МСП цих ресурсів не входить в предмет дослідження цієї книги.

МІКРОБІЗНЕС – загальна характеристика.

Мікробізнес діє переважно у сферах, які не потребують значних капітальних інвестицій. Тому поведінка мікробізнесу при споживанні енергоресурсу має багато спільного з поведінкою побутових споживачів. Він, ймовірно, найменш зацікавлений у впровадженні енергоефективних технологій у зв'язку з недостатністю вільних обігових коштів та високим потенціалом їх більш оптимального використання (наприклад, розширення бізнесу).

ЧАСТКА МІКРОБІЗНЕСУ У СУКУПНОМУ ОБСЯЗІ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ у 2015 р. (%) складено за даними Державної служби статистики України

Наразі мікробізнес практично не користується послугами незалежних постачальників електроенергії (ПНТ) у зв'язку з незначною спроможністю коригувати обсяги енергоспоживання, та купує електроенергію у обленерго, що посилює їх домінуюче становище на ринку. На ринках тепло- та водопостачання існування конкурентів у теплокомуненерго та водоканалів навіть не передбачається законодавством. Одночасно, після реформування ринку природного газу, МСП, як і інші юридичні особи, купують газ за ціною, сформованою на договірній основі у обраних ними постачальників.

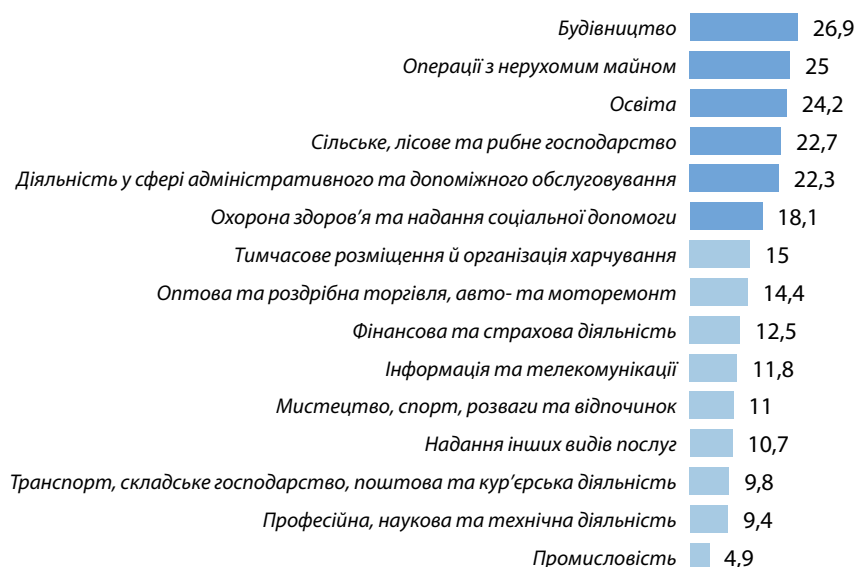
Крім того, мікробізнес не схильний до використання послуг агентів, що надають послуги у сфері підвищення енергоефективності та енергозбереження (енергоаудиторів, ЕСКО-компаній, тощо). Така позиція мікробізнесу щодо енергоефективності та енергозбереження спричинена, в першу чергу, впевненістю в тому, що вигода від заощадження енергії не буде співрозмірною з обсягом необхідних для її досягнення інвестицій.

Одночасно, в умовах постійного зростання вартості енергоносіїв, мікробізнес зацікавлений у мінімізації загального рахунку за енергоресурси. Найбільш простим та дешевим способом підвищення енергоефективності та енергозбереження мікробізнесу є впровадження поведінкових та організаційних заходів, наприклад, стимулювання персоналу до ощадливого використання енергії, зважання на енергохарактеристики обладнання при його закупівлі, тощо. При цьому, оскільки мікробізнес не схильний консультуватись з питань енергозбереження з третіми особами, держава може брати на себе роль незалежного радника у цих питаннях та, шляхом реалізації медійних кампаній або державної підтримки, стимулювати мікробізнес до впровадження енергоефективних технологій.

МАЛИЙ БІЗНЕС – загальна характеристика.

На відміну від мікробізнесу, малий бізнес для ведення господарської діяльності більш широко використовує технологічне обладнання та має потребу у спеціалізованих виробничих приміщеннях. Одночасно, оскільки малий бізнес також широко представлений у невиробничій сфері, його енергоспоживання має багато спільного з суб'єктами мікропідприємництва та побутовими споживачами.

ЧАСТКА МАЛОГО БІЗНЕСУ У СУКУПНОМУ ОБСЯЗІ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ у 2015 р. (%) складено за даними Державної служби статистики України

Малий бізнес є більш зацікавленим, ніж мікробізнесом в оптимізації свого енергоспоживання, оскільки його витрати на енергію більші. Малий бізнес докладає більше зусиль, щоб зрозуміти кон'юнктуру та основні тренди енергоринків, особливо в частині прогнозування цін на енергоресурси в майбутньому, пошуку шляхів економії власних коштів за рахунок оптимізації енергоспоживання.

Разом з тим, малому бізнесу в Україні поки не притаманна висока мобільність при виборі постачальника енергопослуг через обмеженість вибору, спричинену високою концентрацією (монополізацією) ринків¹ постачання електроенергії (92%), води (100%) та тепла (100%). При цьому, дослідження поведінки малого бізнесу в ЄС² показали, що він більш схильний до зміни постачальника енергопослуг, ніж мікробізнес, та може використовувати для оптимізації споживання послуги спеціальних компаній. Також для малого бізнесу може бути цікавим отримання послуг з енергоаудиту та енергосервісу.

¹ Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2016 році, затверджений постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460

² Small and Medium Business Consumers' Experience of the Energy Market and their Use of Energy - <https://www.ofgem.gov.uk/ofgem-publications/57554/sme-attitudes-behaviours-report-pdf>

СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС – загальна характеристика.

Середній бізнес виступає потужним гравцем як у сфері послуг, так і у сфері виробництва товарів сільськогосподарського, будівельного, промислового походження.

ЧАСТКА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У СУКУПНОМУ ОБСЯЗІ РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ (2015 р., в окремих випадках 2013 р. або 2014 р., %) складено за даними Державної служби статистики України

* 2013 рік

** 2014 рік

Споживання енергоносіїв з укрупненням підприємств зростає, тому досягнення економії енергоресурсів навіть на рівні **1%** для середнього бізнесу є суттєвим показником. За таких умов природною є порівняно вища зацікавленість середнього бізнесу в оптимізації власного споживання шляхом впровадження енергоощадних технологій та обладнання, зміни енергоресурсу та профілю споживання (наприклад, переходу від газового опалення на електричне при зростанні цін на газ, перехід з однозмінної роботи на дво-, тризмінну) та переходу до постачальників енергії з гнучкими та меншими цінами.

Середній бізнес, особливо у сільськогосподарській сфері, часто має достатньо можливостей для власного виробництва енергії (шляхом використання енергії сонця, вітру, води, землі, біомаси) та досягнення незалежності від централізованих постачальників послуг. Крім того, для здобуття конкурентних переваг, він може бути зацікавлений у впровадженні енергетичних стандартів ISO.

Таким чином, МСП є особливо цікавим об'єктом державного регулювання у сфері енергозбереження і енергоефективності, оскільки, з одного боку, є вагомим споживачем ПЕР, а з іншого боку, є одними з основних імплементаторів політики у сфері енергозбереження та енергоефективності, оскільки може надавати послуги енергосервісу, енергоменеджменту, енергоаудиту, виконувати проектні та будівельні роботи тощо.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 1:

Ефективне та раціональне використання енергетичних ресурсів є важливою складовою загальної економічної політики України. Законодавчі засади енергозбереження та енергоефективності визначаються Верховною Радою України, а органи виконавчої влади мають достатні повноваження для виконання передбачених Законами завдань та імплементації відповідного інструментарію.

Можливості МСП щодо вжиття заходів з покращення енергоефективності є обмеженими, що обумовлює необхідність приділення державою особливої уваги цій групі споживачів.

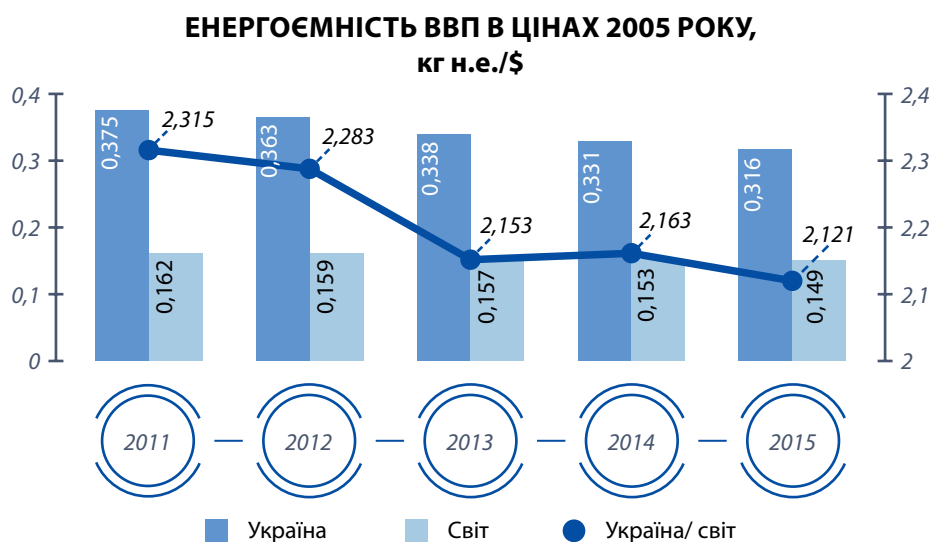
В цілому, ціна на енергоресурси є головним стимулюючим МСП до енергоефективності чинником. Іншим значущим фактором є безпека енергопостачання – його надійність та безперервність. Зростання конкуренції у сферах постачання енергії ймовірно призведе до розширення пропозицій постачальниками «тарифного меню» споживачам та розвитку додаткових сервісів (наприклад, надання супутніх послуг з комерційного обліку або установки та обслуговування обладнання, дистанційного управління споживанням енергії МСП, впровадженням програм лояльності для супутніх клієнтів тощо). Крім того, дуже важливим фактором в оптимізації витрат МСП може стати їх можливість легко змінити постачальника та брати повноправну участь в діалозі з питань ціноутворення та отримання додаткових сервісів.

2 | АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ

2.1

ЗАГАЛЬНИЙ СТАН СПОЖИВАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Одним із основних показників при визначенні енергоефективності економіки кожної країни є енергоємність ВВП. Він є узагальнюючим макроекономічним показником, що характеризує рівень витрат ПЕР на одиницю виробленого валового внутрішнього продукту. Енергоємність ВВП України (дані на 2015 рік) становила **0,316** кг нафтового еквіваленту на долар виробленої продукції (в цінах 2005 року)¹. Для порівняння також представлено енергоємність ВВП світу та співвідношення між цими величинами.

Протягом досліджуваного періоду спостерігалось поступове зменшення енергоємності ВВП України – у 2015 році її рівень був на **16%** меншим за показник 2011 року – енергоспоживання зменшено на **25** млн тне². Відповідно до даних Міненерговугілля³, сукупний обсяг енергоспоживання виріс у 2016 році на **13%** порівняно з 2015 роком. Одночасно рівень енергоспоживання 2016 року є суттєво нижчим, ніж заплановані Урядом у Національному плані дій з енергоефективності до 2020 року показники на 2017 та 2020 роки⁴.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Високий рівень енергоємності ВВП об'єктивно обумовлений високою часткою ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки України: металургії, хімічної промисловості, видобуванні корисних копалин. Водночас ситуацію ускладнює низька енергоефективність у секторах трансформації та постачання енергії, високі питомі витрати енергії на опалення та гаряче водопостачання домогосподарств.»⁵

Олександр Домбровський, в.о. Голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, народний депутат України

¹ <https://yearbook.enerdata.net/energy-intensity-GDP-by-region.html>

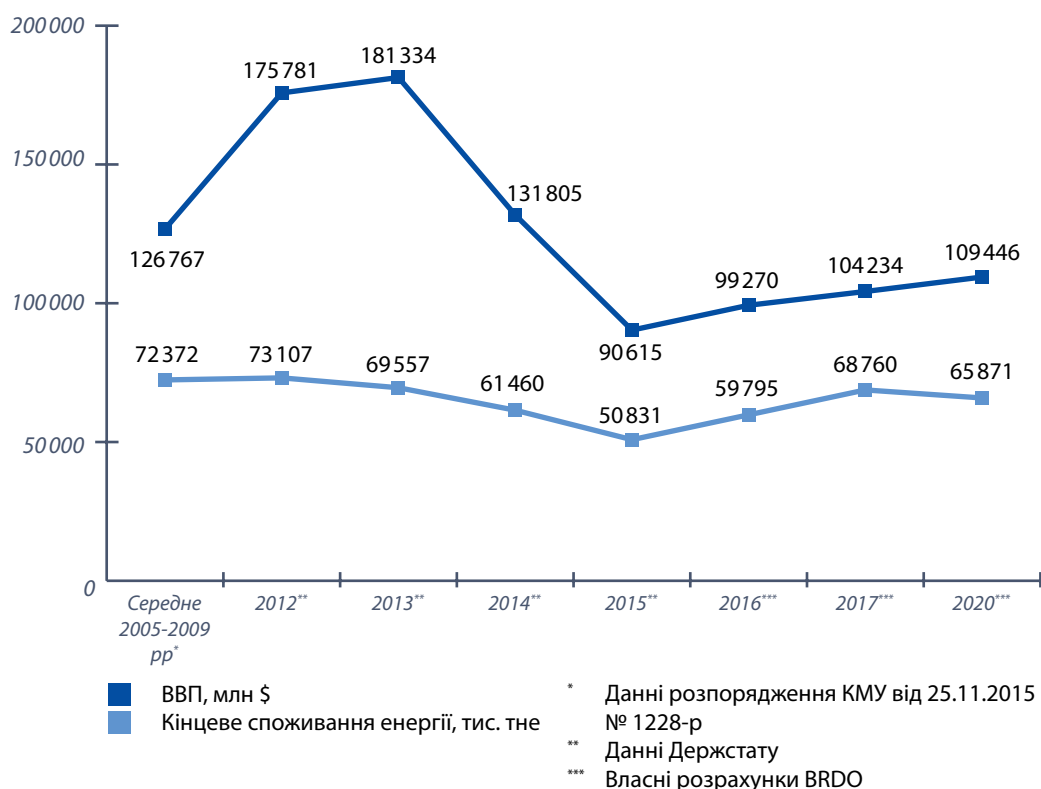
² Кінцеве енергоспоживання за 2007–2015 роки - http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/sg/ekolog/ukr/k_ensp_u.html

³ Статистична інформація за січень–грудень 2016 року - http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/printable_article?art_id=245178477

⁴ Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року, схвалений розпорядженням КМУ від 25.11.2015 № 1228-р

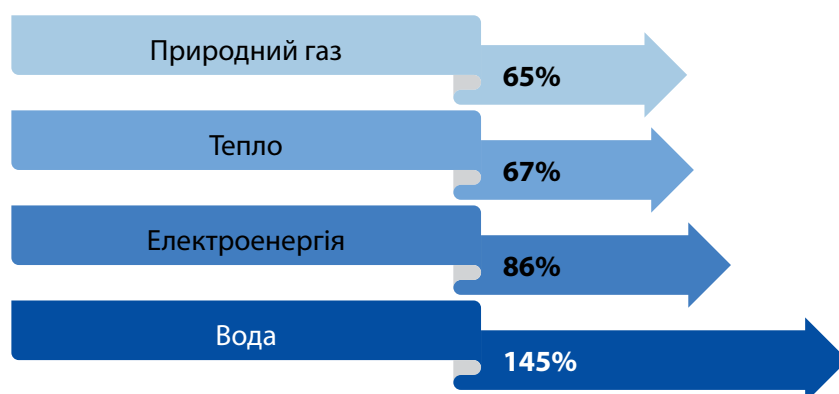
⁵ Енергоефективність – Ахіллова п'ята української економіки - https://lb.ua/blog/dombrovskiy/367861_energoefektivnist-ahilesova.html

ДИНАМІКА КІНЦЕВОГО СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ, тне

Одним з факторів, що вплинули на скорочення споживання енергії, є подорожчання енергоресурсу протягом 2013-2016 років.

ПРИРІСТ ТАРИФІВ І ЦІН ДЛЯ БІЗНЕСУ НА ОСНОВНІ ЕНЕРГОРЕСУРСИ з 2012 по 2016 роки (розраховано BRDO за даними НКРЕКП)

Так, порівнюючи ціни 2012 та 2016¹ років, можна констатувати, що середньозважена роздрібна ціна на електроенергію (для 2 класу напруги) виросла до **179,78** коп/кВт·год або на **86%**, газу – до **5778,94** грн/тис. м³ або на **65%**, вартість тепла збільшилась на **67%** до **1222,47** грн/Гкал, води – на **145%** до **5,22** грн/м³.

¹ За даними річних звітів НКРЕКП (НКРЕ та НКРКП) за 2012-2016 роки

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

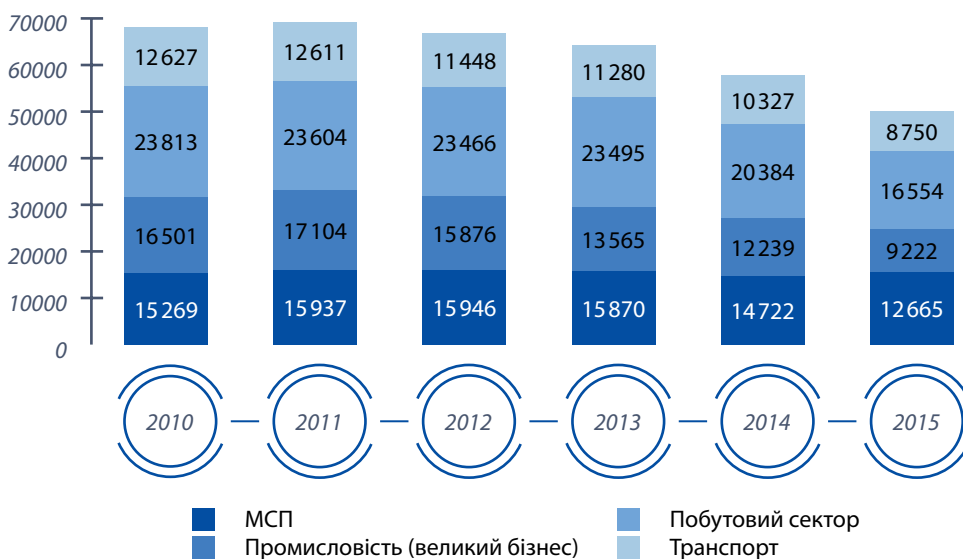
«Втручання регуляторних органів і субсидії сильно викривлюють ціни на енергоносії, виснажують державні фінанси та стимулюють надмірне використання енергії. За міжнародними стандартами, Україна залишається одним із найбільш неефективних споживачів енергії через велику частку енергоємних секторів, застарілі та неефективні технології і вкрай виснажені основні засоби, зокрема неефективні системи централізованого тепlopостачання та низькоякісний фонд будівель.»¹

Олександр Домбровський, в.о. Голови Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки, народний депутат України

Іншим фактором, що призвів до скорочення енергоспоживання, є зменшення промислового виробництва товарів у зв'язку з кризовими економічно-політичними явищами, що спостерігалися з 2013 року. Таким чином, незважаючи на номінальний прогрес в зменшенні споживання енергоресурсів, реальний прогрес у сфері масового впровадження енергоефективних технологій є незначним – **90%**² будівель не відповідають енергетичним стандартам, а обладнання, що використовується для виробництва, переважно є застарілим та малоефективним.

Порівняння обсягів кінцевого споживання МСП та інших груп споживачів наведено на діаграмі:

ОБСЯГИ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ МСП ТА ІНШИМИ ГРУПАМИ СПОЖИВАЧІВ, тис. тне

¹ Енергоефективність – Ахіллесова п'ята української економіки - https://lb.ua/blog/dombrovskiy/367861_energoefektivnist-ahillesova.html

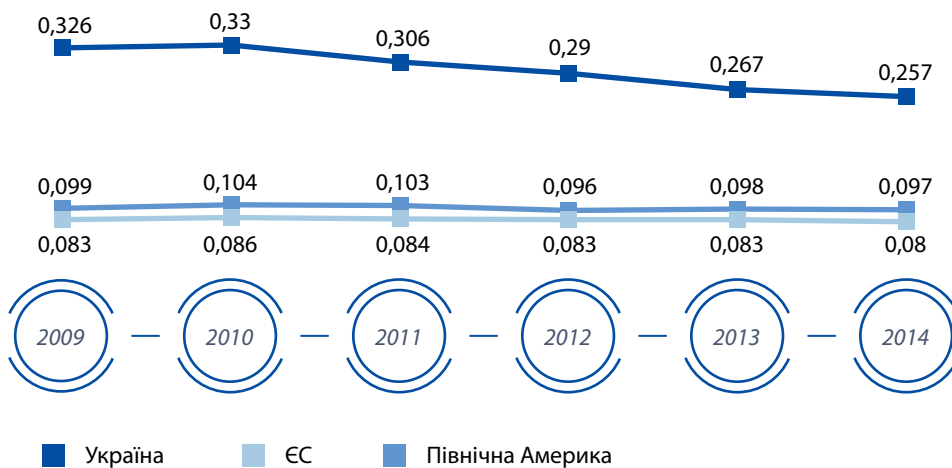
² Математичні моделі будівель для оцінки енергоспоживання, Дешко В. І., Білоус І. Ю., НТУУ «КПІ»

2.2

АНАЛІЗ УСЕРЕДНЕНИХ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ МСП, ЩО ПРАЦЮЮТЬ В ПРОМИСЛОВОСТІ, НЕВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ ТА СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

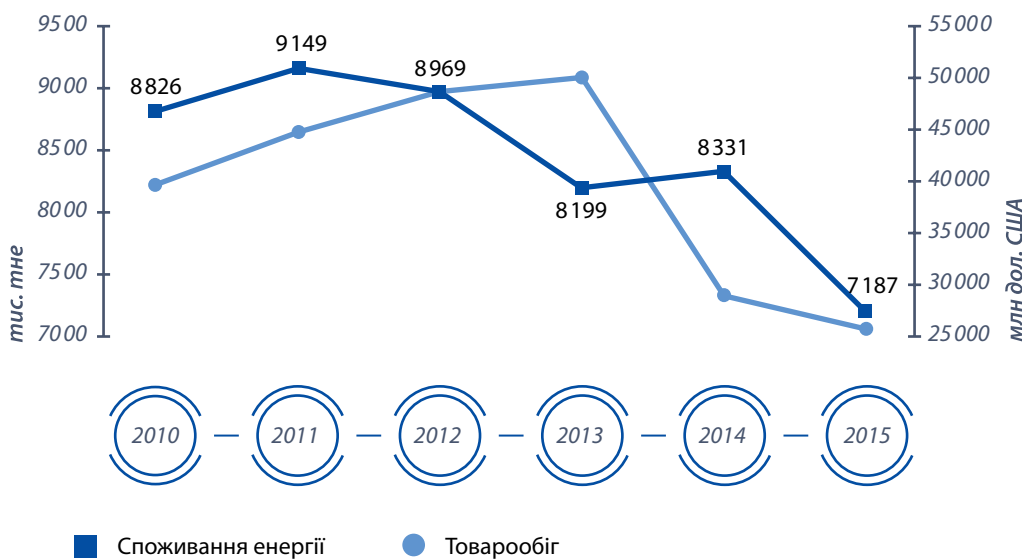
У промисловості МСП забезпечують більше **55%** у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг).

ЕНЕРГОЕМНІСТЬ ПРОМИСЛОВОСТІ, кг н.е./\$

Динаміку кінцевого споживання енергоресурсів наведено на малюнку:

ДИНАМІКА КІНЦЕВОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ МСП, ЩО ПРАЦЮЮТЬ У ПРОМИСЛОВОСТІ (розраховано BRDO на основі даних Держстату, КМУ та Міненерговугілля)

Так, споживання енергії промисловістю зменшилось у 2015 році порівняно з 2010 роком на **19%**. При цьому, товарообіг промислових МСП скоротився на **35%**. Найбільше зменшення енергоспоживання відбулось у 2015 році – на **14%**.

Непромислові споживачі (сфера послуг) найбільш поширені у великих містах. Загалом сфера послуг традиційно є найменш енергоємним сектором економіки в силу технологічних особливостей галузі, при цьому енергоефективність сектору в Україні вдвічі нижча від рівня ЄС. Потенційне енергозбереження в секторі становить **3** млн тне. Порівняння¹ енергоємності сектору з ЄС та Північною Америкою наведено на малюнку:

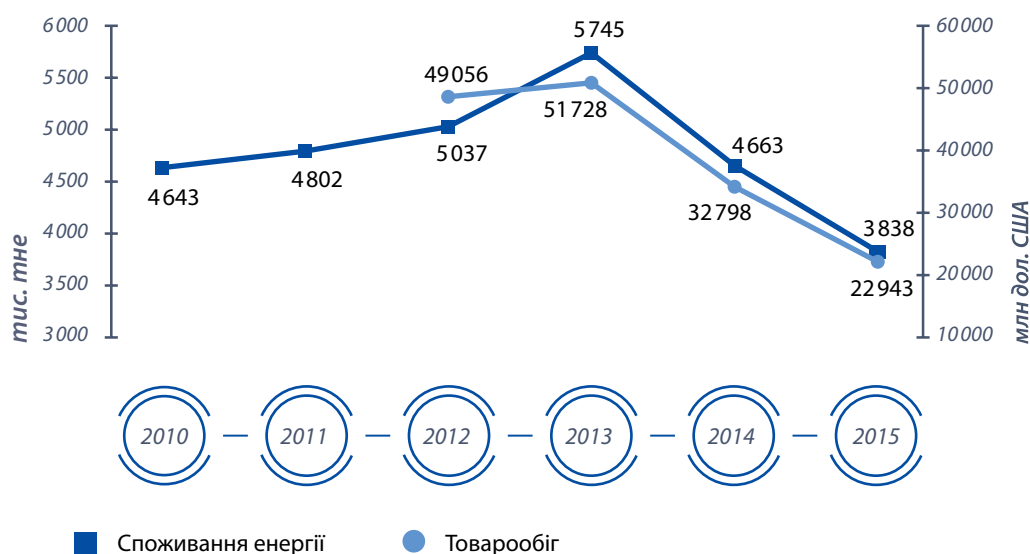
ЕНЕРГОЄМНІСТЬ СЕКТОРУ ПОСЛУГ, кг н.е./\$

Енергоємність невиробничої сфери в Україні майже на **60%** вища, ніж в Північній Америці та в **2** рази вища, ніж в ЄС. Такий високий показник енергоємності сфери послуг обумовлений, в першу чергу, низькою енергетичною ефективністю будівель та споруд, що використовуються МСП (складів, офісів, тимчасових споруд, тощо).

МСП, що працюють у невиробничій сфері, споживають в середньому **6-7%** енергоресурсів. Динаміка споживання енергії такими споживачами має спадну тенденцію, яка, в першу чергу, пояснюється суттєвим подорожчанням енергоресурсу.

ДИНАМІКА КІНЦЕВОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ МСП, ЩО ПРАЦЮЮТЬ У НЕВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ (розраховано BRDO на основі даних Держстату, КМУ та Міненерговугілля)

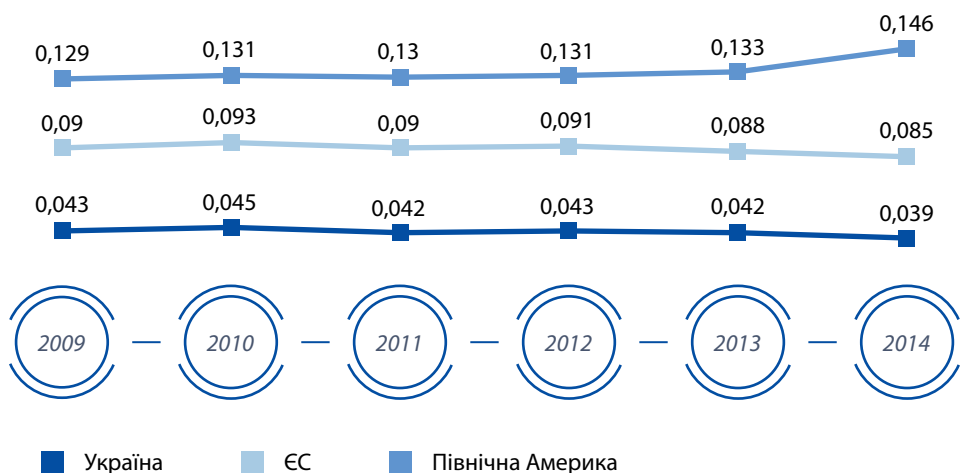

Споживання енергії непромисловим сектором з 2010 по 2015 рр. зменшилось на **17%**, при цьому найбільше падіння відбулось у 2014 році – на **19%**.

¹ За даними World Energy Council. Energy Efficiency Indicators – <https://www.worldenergy.org/data/efficiency-indicators/>

У сільському господарстві МСП забезпечують більше 80% у загальному обсязі реалізованої продукції.

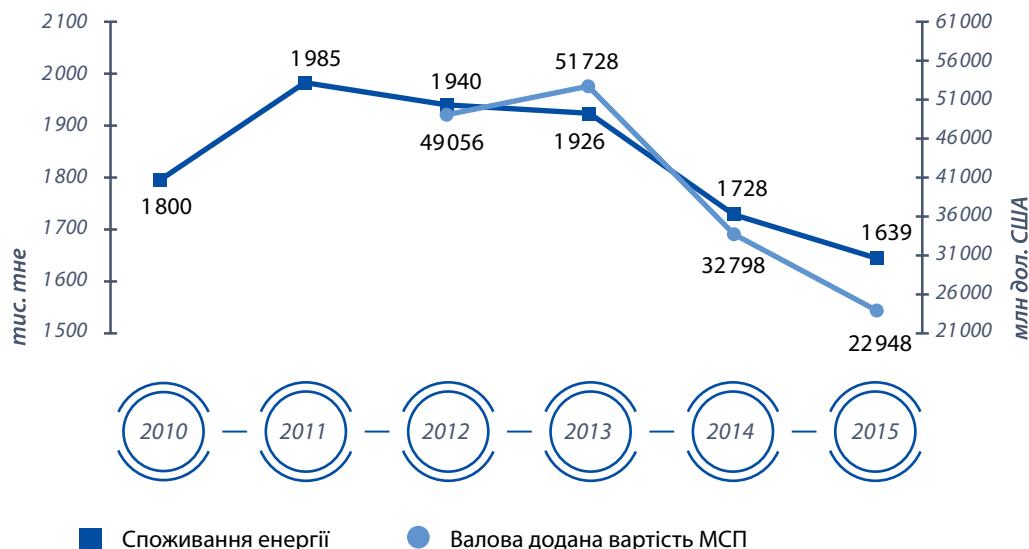
ЕНЕРГОЕМНІСТЬ СЕКТОРУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА, кг н.е./\$

У 2014 р. кінцеве споживання енергоресурсів у сільському господарстві скоротилось на **226** тис. тне й склало **2,016** млн тне. Енергоефективність сільського господарства (за паритетом купівельної спроможності) вдвічі вища відносно аналогічного середньоєвропейського показника (**0,039** кг н.е./\$ для України порівняно з **0,085** кг н.е./\$ у Європі станом на 2014 рік). Зазначене співвідношення пояснюється, в першу чергу, значною часткою ручної праці, недостатньою автоматизацією виробництва, а також низьким ступенем переробки продукції.

ДИНАМІКА КІНЦЕВОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ МСП, ЩО ПРАЦЮЮТЬ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

(розраховано BRDO на основі даних Держстату, КМУ та Міненерговугілля)

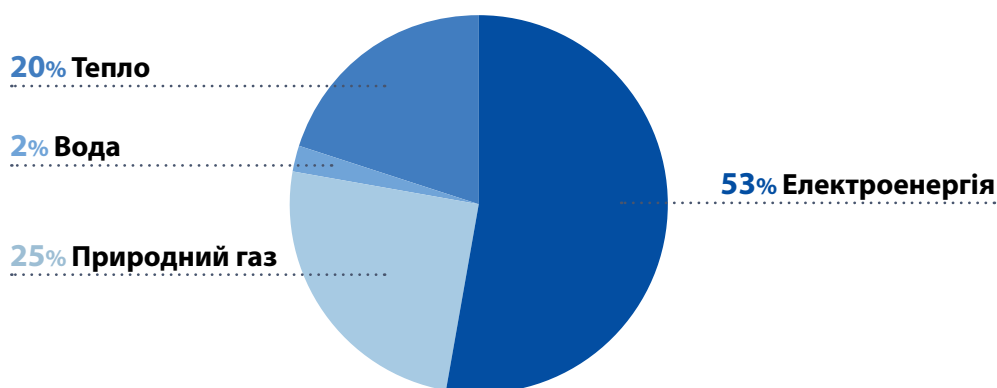
Споживання енергії МСП, що працюють у сільськогосподарському секторі протягом досліджуваного періоду скоротилось на **9%**, при цьому найбільше скорочення спостерігалось у 2014 році – на **10%**.

2.3

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СПОЖИВАННЯ МСП ЕНЕРГІЇ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВИДУ ЕНЕРГОРЕСУРСУ

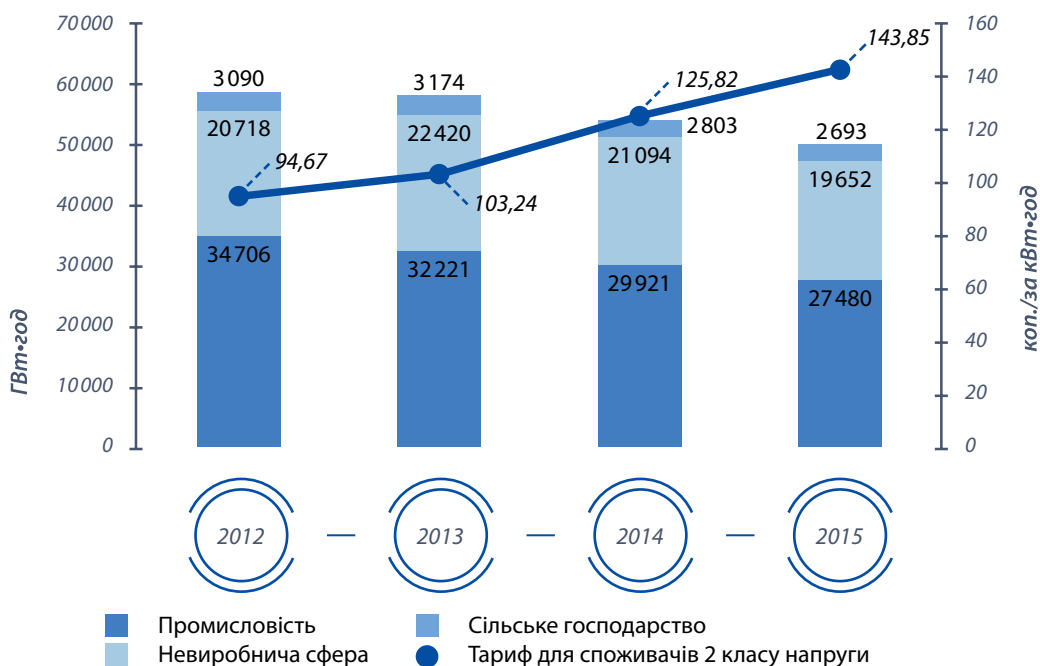
Витрати енергоресурсу тісно пов'язані з видом економічної діяльності, що здійснює підприємство. Разом з тим, на основі аналізу усереднених показників споживання енергії, ми можемо констатувати, що найбільш затребуваним ресурсом є електрична енергія. Витрати на теплову енергію та газ також є відчутною статтею видатків – 20 та 25% відповідно. Витрати на воду складають в середньому 2%. Разом з тим, структура вказаних видатків може сильно відрізнятись, залежно від сфери господарської діяльності МСП.

УСЕРЕДНЕНИЙ РАХУНОК МСП ПО ОПЛАТІ ЗА ЕНЕРГОРЕСУРС (розраховано BRDO на основі даних НКРЕКП та Держстату)

Електрична енергія – це найбільш необхідний бізнесу ресурс. Витрати на неї в середньому складають понад 50% з сумарних видатків бізнесу на енергоресурси. При цьому, найбільшими споживачами електроенергії серед МСП є промислові підприємства – більше половини споживання у сегменті МСП.

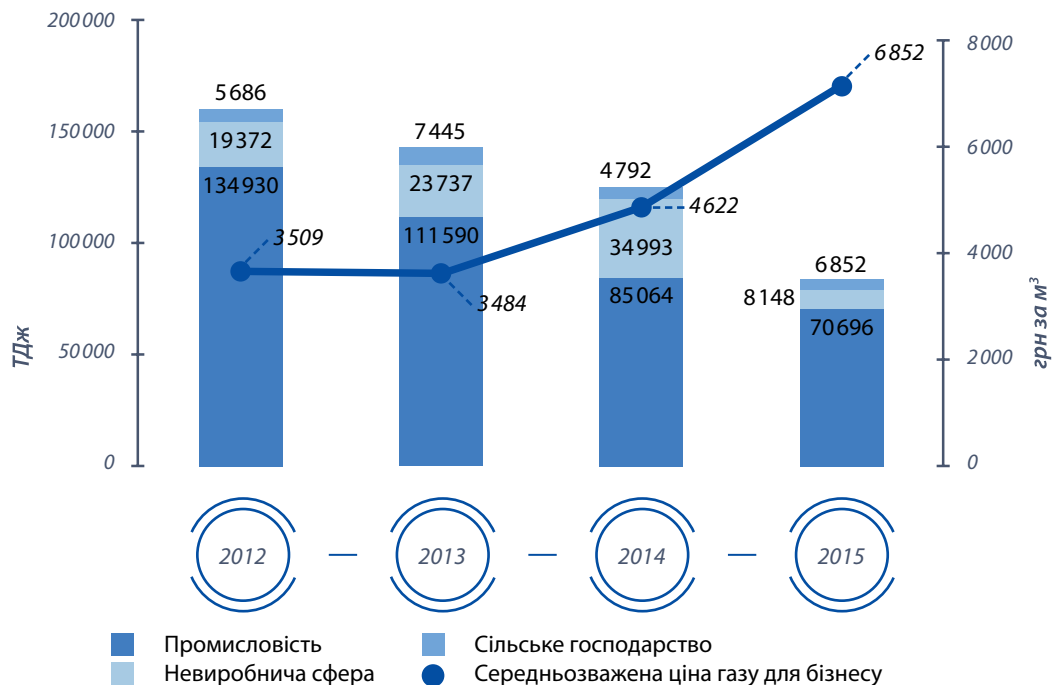
ДИНАМІКА СПОЖИВАННЯ МСП ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ (розраховано BRDO на основі даних НКРЕКП та Держстату)

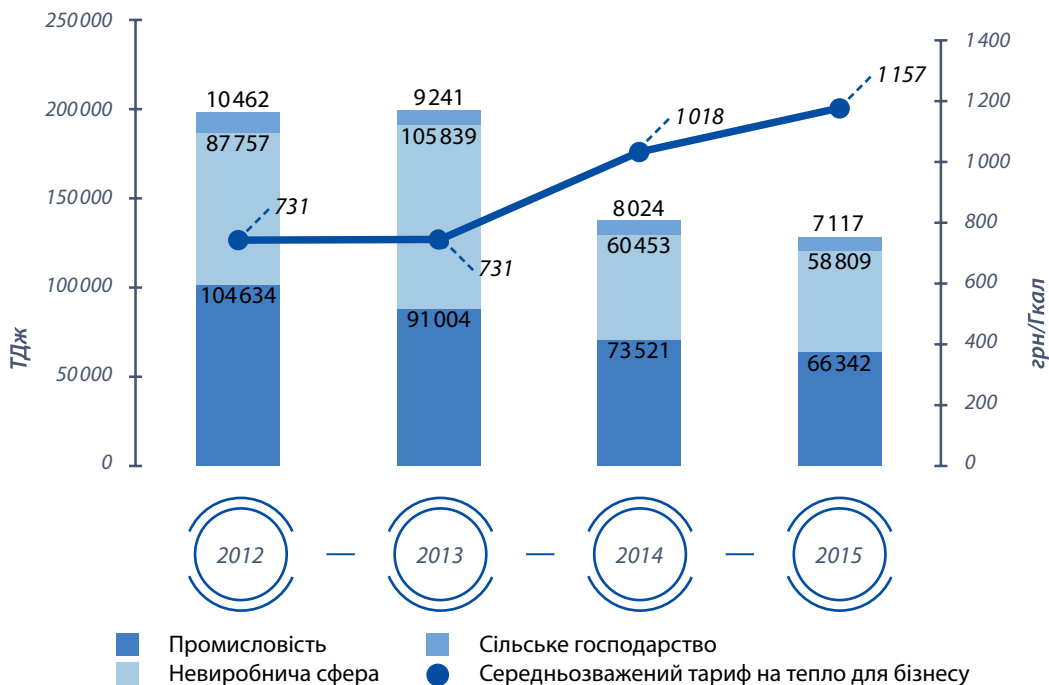
Споживання **природного газу** МСП з 2012 по 2015 роки скоротилось на **52%**, при цьому ціна природного газу виросла більше ніж на **60%**. Основними споживачами природного газу в сегменті МСП є промислові підприємства – у 2015 році на промисловість припадало **85%** споживання від сукупного споживання МСП.

ДИНАМІКА СПОЖИВАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ МСП (розраховано BRDO на основі даних НКРЕКП та Держстату)

Споживання **тепла** МСП значною мірою залежить від сфери їх діяльності – **40-50%** від сукупного обсягу споживання сегментом МСП купують промислові підприємства та бізнес, що працює у сфері послуг. Сільське господарство теплову енергію практично не споживає.

ДИНАМІКА СПОЖИВАННЯ ТЕПЛА МСП (розраховано BRDO на основі даних НКРЕКП та Держстату)

Бізнес споживає від **13%** до **16%** **послуг з водопостачання**¹, що реалізуються в Україні. При цьому, найбільше води споживається промисловістю – до **46%** в сукупному обсязі споживання МСП. Іншим значним споживачем є сільське господарство – до **33%**. На невиробничу сферу припадає близько **21%** споживання послуг з водопостачання. Вартість послуг з водопостачання зросла протягом 2012–2016 років з **2,13** грн/м³ до **5,22** грн/м³.

¹ Аналіз проводився в умовах суттєвого дефіциту статистичної інформації на основі даних НКРЕКП щодо обсягу надання послуг з водопостачання ліцензіатами НКРЕКП та даних Держстату. Враховуючи зазначене, існує ймовірність відхилення розрахованих BRDO значень від фактичних величин споживання води в Україні

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2:

Ціна енергоресурсу є одним з головних факторів, що стимулює споживача до скорочення його власного споживання та вжиття заходів щодо підвищення ефективності використання енергоресурсу. У 2013 році держава почала суттєво підвищувати тарифи на електроенергію, природний газ, тепло, водопостачання – порівнюючи тарифи 2012–2016 років ми можемо констатувати, що середня вартість енергоресурсу зросла на **91%**. При цьому, споживання енергії скоротилось в середньому на **14%**. Таким чином, регулюючи ціни та тарифи на енергоресурс держава може впливати на інтенсивність впровадження споживачем заходів з енергоефективності та енергозбереження.

3 | АНАЛІЗ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ РИНКУ

Одним із основних завдань проведення системного перегляду цієї сфери було формування вичерпного переліку регуляторних актів, які безпосередньо регулюють цивільно-правові відносини, що виникають між всіма учасниками сфери енергоефективності та енергозбереження в секторі малого та середнього бізнесу. Критерії для оцінки актів на предмет належності їх до регуляторних визначені абзацом 2 статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики». Аналізу підлягали виключно такі регуляторні акти, які мають первинний характер (основні акти). На відміну від первинних регуляторних актів, регуляторні акти про внесення змін до інших актів не є самостійними регуляторними актами, вони безпосередньо не здійснюють правове регулювання, тому не були включені до переліку.

3.1

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ СФЕРУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В СЕГМЕНТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

На момент підготовки книги було визначено **49** чинних регуляторних актів, що безпосередньо складають регуляторне поле сфери енергоефективності та енергозбереження в секторі малого та середнього бізнесу.

СТРУКТУРА РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Сферу енергоефективності та енергозбереження регулюють **49** нормативно-правових актів, серед яких:

16 законів:

- ... «Про енергозбереження»;
- ... «Про теплопостачання»;
- ... «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу»;
- ... «Про електроенергетику»;
- ... «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»;
- ... «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»;

- ... «Про альтернативні види палива»;
- ... «Про основні засади (стратегій) державної екологічної політики України на період до 2020 року»;
- ... «Про державну статистику» ;
- ... «Про житлово-комунальні послуги»;
- ... «Про стандартизацію»;
- ... Митний кодекс України;
- ... «Про ринок електричної енергії»;
- ... «Про ринок природного газу» ;
- ... Податковий кодекс України;
- ... Кодекс України про адміністративні правопорушення.

13 постанов КМУ:

- ... «Питання ввезення на митну територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектувальних виробів за проектами демонстрації японських технологій від 30.03.2016 №293;
- ... «Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві» від 15.07.1997 №786;
- ... «Про державну експертизу з енергозбереження» від 15.07.1997 № 1094;
- ... «Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного» від 05.10.2004 №1307;
- ... «Про затвердження Технічного регламенту максимально дозведеного споживання електроенергії холодильними приладами» від 03.09.2008 №787;
- ... «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів» від 13.04.2011 №439;
- ... «Про затвердження розміру плати за проведення державної експертизи з енергозбереження» від 06.03.2013 №230;
- ... «Про затвердження технічних регламентів щодо енергетичного маркування» від 07.08.2013 №702;
- ... «Про затвердження Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України» від 26.11.2014 №676;
- ... «Про затвердження Примірною енергосервісного договору» від 20.10.2015 №845;
- ... «Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов КМУ» від 11.05.2011 №560;
- ... «Деякі питання державного фонду регіонального розвитку» від 18.03.2015 №196;
- ... «Про затвердження Технічного регламенту водогрійних котлів, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі» від 27.08.2008 №748.

18 наказів:

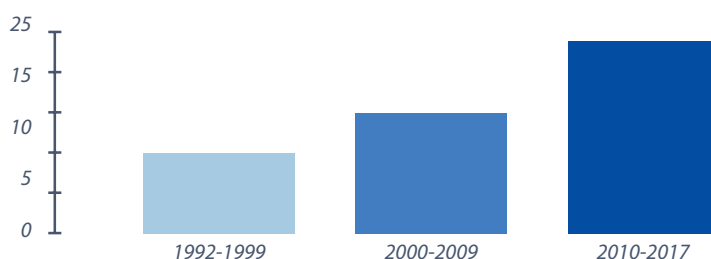
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Щодо проведення паспортизації енергоспоживаючих об'єктів» від 14.11.1997 №101;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження міжгалузевих норм питомих витрат електроенергії на виробництво продукції деревообробки» від 05.07.1999 №58;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження Основних положень з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві» від 22.10.2002 №112;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п. 4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. N 1094» від 09.03.1999 № 15;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження Технічного регламенту з енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення» від 28.10.2003 № 118;

- ... Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Договору про компенсацію відсоткової ставки за кредитами, залученими суб'єктами господарювання для фінансування заходів з енергозбереження» від 27.09.2011 №64;
- ... Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Порядку конкурсного відбору інвестиційних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів» від 27.09.2011 №64;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження Розрахунку цін на платні послуги, які надаються Державною інспекцією з енергозбереження» від 05.03.2001 №19;
- ... Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Переліку нормативних документів колишнього СРСР, дозволених до застосування у сфері енергозбереження» від 31.05.2002 №65;
- ... Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Міжгалузевих норм витрат палива для опалювальних котлів, які експлуатуються в Україні» від 07.05.2001 №46;
- ... Наказ Нацагенства з держефективності «Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів» від 01.04.2008 №49;
- ... Наказ Держагенства з енергоефективності «Про затвердження інформаційних карток адміністративних послуг, що надаються Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України» від 29.03.2013 №52;
- ... Наказ Мінрегіонбуду «Про затвердження Методики розрахунку норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства» від 03.09.2012 №449;
- ... Наказ Держкомітету з енергозбереження «Про затвердження Методики аналізу та розрахунку питомих витрат енергоресурсів під час проведення експертизи з енергозбереження та інспектування споживачів енергоресурсів як рекомендаційного документа» від 05.12.2002 №132;
- ... Наказ Держкомстату «Про затвердження Методологічних положень з організації державних статистичних спостережень щодо використання палива та енергії» від 03.10.2011 №250;
- ... Наказ Держкомітету з енергоефективності «Про затвердження та введення в дію Порядку видачі, оформлення, реєстрації «Енергетичного паспорта підприємства» та оплати послуг при його впровадженні Держкоменергозбереження» від 10.11.1998 №89;
- ... Наказ Держкомстату «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики енергетики» від 31.08.2016 №162;
- ... Наказ Держкомстату «Про затвердження інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження N 11-мп «Звіт про результати використання палива, теплоенергії та електроенергії» від 27.10.2005 №331.

2 **укази Президента:**

- ... Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України від 13.04.2011 №462/2011.
- ... «Про утворення Державного комітету України з енергозбереження» від 26.07.1995 №666/95.

ВІК ЗАКОНОДАВСТВА

* без урахування Кодексу України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984

Слід зазначити, що Кабінетом Міністрів України було видано у травні 2017 року **4** нових технічних регламенти на виконання Закону України «Про Технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»:

- 1 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування кондиціонерів повітря» від 24.05.2017 №360»;
- 2 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування пилососів» від 31.05.2017 №381»;
- 3 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових барабанних сушильних машин» від 31.05.2017 №380»;
- 4 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування телевізорів» від 24.05.2017 №369»;

Вказані технічні регламенти набувають чинності у грудні 2017 року.

До цього ж, Верховною Радою України 08 червня 2017 року було прийнято Закон України «Про Фонд енергоефективності» (реєстраційний номер законопроекту № 5598), наразі Закон ще не набрав чинності.

Основними видавниками регуляторних актів (вторинного законодавства) для сфери енергоефективності та енергозбереження є Кабінет Міністрів України та Державний комітет з енергозбереження, останній був реорганізований у Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Двома вище зазначеними органами прийнято **28** нормативно-правових актів. Слід зауважити, що Верховною Радою було прийнято чимало (**16**) Законів, які стосуються цієї сфери, однак лише частина з них є спеціальним законодавством.

3.1.1

АКТИ, ЩО МАЮТЬ ОЗНАКИ НЕЗАКОННИХ ЗА МЕТОДИКОЮ ROLLING REVIEW:

- 1 Наказ Мінекономрозвитку України від 27.09.2011 №64 «Договір про компенсацію відсоткової ставки за кредитами, залученими суб'єктами господарювання для фінансування заходів з енергозбереження»;
- 2 Наказ Держкоменергозбереження від 28.10.2003 №118 «Про затвердження Технічного регламенту з енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення»;
- 3 Наказ Держкоменергозбереження від 14.11.1997 №101 «Щодо проведення паспортизації енергоспоживаючих об'єктів»;
- 4 Наказ Держкоменергозбереження від 31.05.2002 №65 «Про затвердження Переліку нормативних документів колишнього СРСР, дозволених до застосування у сфері енергозбереження»;
- 5 Наказ Держкоменергозбереження від 05.12.2002 №132 «Про затвердження Методики аналізу та розрахунку питомих витрат енергоресурсів під час проведення експертизи з енергозбереження та інспектування споживачів енергоресурсів як рекомендаційного документа».

ПРИКЛАД НЕДОЛІКІВ РЕГУЛЮВАННЯ

(НЕЗАКОННИЙ АКТ, ЩО МАЄ ОЗНАКИ РЕГУЛЯТОРНОГО):

Спільний наказ Державного комітету України з енергозбереження та Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України № 16/52 від 21.03.2000 «Про визначення підконтрольних об'єктів Державної інспекції з енергозбереження».

Наказ затверджує такий перелік об'єктів, «підконтрольних» Державній інспекції з енергозбереження Держкоменергозбереження:

- ... Об'єкти житлово-громадського призначення, висотою два поверхи і більше (в т.ч. котеджі, окремі будинки, багатосекційні та окремі секції тощо);
- ... Будівлі для підприємств торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування та органів управління (в т.ч. павільйони, кіоски, офіси, вбудовані або прибудовані приміщення незалежно від поверховості);
- ... Будівлі виробничого призначення, допоміжні споруди та інші будівлі, у яких встановлюються технологічне обладнання, механізми тощо;
- ... Котельні, пічні пристрої, водонагрівачі, прилади та обладнання, які використовують електроенергію, нафтопродукти, газ та інші види палива для опалення, приготування гарячої води та їжі.

Тим не менш, у пункті 2 чітко відображена рекомендаційна пропозиція враховувати положення та перелік цього наказу під час прийняття об'єктів будівництва в експлуатацію з боку міських, обласних та місцевих державних адміністрацій. Фактично йдеться про безпідставне розширення повноважень.

Наказ Державного комітету України з енергозабезпечення «Про затвердження Методики аналізу та розрахунку питомих витрат енергоресурсів під час проведення експертизи з енергозбереження та інспектування споживачів енергоресурсів як рекомендаційного документа» №132 від 05.12.2002. Окремо варто зазначити, що цей документ є суперечливим в частині обов'язкових вимог та положень рекомендаційного характеру, що, у свою чергу, містять високу дискрецію щодо застосування його положень працівниками державної інспекції з енергозбереження. Відтак, об'єктивно такий документ можна вважати недружнім для бізнесу через високий корупційний ризик.

ПРИКЛАД НЕДОЛІКІВ РЕГУЛЮВАННЯ:

Станом на 01.06.2017 у Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України існує два положення про агентство, які є чинними: Указ Президента від 13.04.2011 № 462/2011 та постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 676.

3.1.2

АКТИ, ЩО Є НЕАКТУАЛЬНИМИ ЗА МЕТОДИКОЮ ОЦІНКИ ROLLING REVIEW:

- 1) Закон України №2509-IV від 05.04.2005 «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу»;
- 2) Закон України №74/94-ВР від 01.07.1994 «Про енергозбереження»;
- 3) Указ Президент України від 26.07.1995 №666/95 «Про утворення Державного комітету України з енергозбереження»;
- 4) Указ Президент України від 13.04.2011 №462/2011 «Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України»;
- 5) Наказ НАЕР №49 від 01.04.2008 «Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів»;
- 6) Наказ Держкоменергозбереження від 28.10.2003 №118 «Про затвердження Технічного регламенту з енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення»;
- 7) Наказ Держкоменергозбереження від 05.03.2001 №19 «Про затвердження Розрахунку цін на платні послуги, які надаються Державною інспекцією з енергозбереження»;
- 8) Наказ Держкоменергозбереження від 09.03.1999 №15 «Про затвердження Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п. 4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. N 1094»;
- 9) Наказ Держкомстатистики від 27.10.2005 №331 «Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі статистики товарних ринків».

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРЕЛІКУ ТЕХНІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачено створення національного органу стандартизації (НОС), що має право бути національним членом відповідних міжнародних та регіональних організацій стандартизації. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 №1163-р визначено, що функції НОС виконує державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»).

До повноважень НОС належить зокрема:

- ◆ прийняття та скасування національних стандартів (у тому числі, у сфері будівництва через два роки після опублікування закону);
- ◆ підготовка та затвердження програми робіт з національної стандартизації;
- ◆ утворення, припинення діяльності технічних комітетів стандартизації (ТК) та координація їх діяльності;
- ◆ представлення інтересів України в міжнародних та регіональних організаціях зі стандартизації;
- ◆ видання, відтворення та розповсюдження національних стандартів;
- ◆ формування та ведення національного фонду нормативних документів;
- ◆ складання та ведення каталогу національних стандартів.

Відповідно до положень Закону України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII, стандарт – це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері. Національний стандарт – це стандарт, прийнятий національним органом стандартизації та доступний для широкого кола користувачів.

На відміну від Радянського Союзу, в Україні дотримання стандартів — процедура добровільна. Тільки виробники 9 типів продукції мають виконувати всі прописані пункти неухильно. Це: будівельні вироби, нафтопродукти, вогнепальна зброя, засоби самозахисту, охоронні системи, продукція протипожежного призначення, радіаційна техніка, електричний транспорт та тютюнові вироби. Інші зобов'язані лише виконувати вимоги безпеки, викладені в технічних регламентах¹.

Відповідно до наданої міністерствами і відомствами інформації, ДП «УкрНДНЦ» сформовано перелік нормативних документів, які є обов'язковими для застосування, оскільки посилання на них містяться в нормативно-правових актах.

Експертами офісу виокремлено з переліку документи, що застосовуються в сфері енергозбереження²:

- 1) ДСТУ Б А.2.2-12:2015 «Енергетична ефективність будівель. Метод розрахунку енергоспоживання при опаленні, охолодженні, вентиляції, освітленні та гарячому водопостачанні»;

¹ <https://hromadske.ua/posts/chomu-ukraini-potribni-ievropeiski-standarty-reforma>
² <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/109-2/>

- 2) ДСТУ-Н Б А.2.2-13:2015 «Енергетична ефективність будівель. Настанова з проведення енергетичної оцінки будівель»;
- 3) ДСТУ Б В.2.6-189:2013 «Методи вибору теплоізоляційного матеріалу для утеплення будівель»;
- 4) ДСТУ-НБ В.2.6-190:2013 «Настанова з розрахункової оцінки показників теплостійкості та теплосасвоєння огорожувальних конструкцій»;
- 5) ДСТУ-Н Б В.2.6-191:2013 «Настанова з розрахункової оцінки повітропроникності огорожувальних конструкцій»;
- 6) ДСТУ Б В.2.7-182:2009 «Будівельні матеріали. методи визначення терміну ефективної експлуатації та теплопровідності будівельних ізоляційних матеріалів у розрахункових та стандартних умовах»;
- 7) ДСТУ-Н Б В.2.6-192:2013 «Настанова з розрахункової оцінки тепловологісного стану огорожувальних конструкцій»;
- 8) ДСТУ ISO 10211-1:2005 «Теплопровідні включення в будівельних конструкціях. Обчислення теплових потоків і поверхневих температур. Частина 1. Загальні методи»;
- 9) ГОСТ 2874-82 «Вода питьевая. Гигиенические требования и контроль за качеством»;
- 10) ДСТУ 2339-94 «Енергозбереження. Основні положення»;
- 11) ДСТУ 2420-94 «Енергоощадність. Терміни та визначення»;
- 12) ДСТУ 2804-94 «Енергобаланс промислового підприємства. Загальні положення. Терміни та визначення»;
- 13) ДСТУ 2847-94 «Перетворювачі електроенергії напівпровідникові. Терміни та визначення»;
- 14) ДСТУ 3051-95 «Ресурсозбереження. Основні положення»;
- 15) ДСТУ 3052-95 «Ресурсозбереження. Порядок встановлення показників ресурсозбереження у документацію на продукцію».

В 2017 році ДП «УкрНДНЦ» має переглянути ДСТУ 2339-94 «Енергозбереження. Основні положення» на відповідність законодавству, потребам виробників та споживачів, рівню розвитку науки і техніки, інтересам держави, вимогам міжнародних, регіональних стандартів та кодексів усталеної практики.

Енергетичний менеджмент – це діяльність, спрямована на забезпечення раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів, яка базується на отриманні енерготехнологічної інформації шляхом обліку, проведення типових енерготехнологічних вимірювань та перевірок, аналізі ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та впровадження енергозберігаючих заходів.

Енергетичний менеджмент є обов'язковим елементом в структурі підприємства, яке поставило собі за мету скорочення споживання енергетичних ресурсів шляхом їх ефективного використання.

Так, у 2011 році Міжнародна організація зі стандартизації ввела в дію стандарт ISO 50001 «Енергетичний менеджмент». **Стандарт призначено для виконання наступних дій¹:**

- 1) надання допомоги підприємствам у організації більш ефективного використання наявних енергоємних активів;
- 2) створення прозорості у використанні енергоресурсів;

¹ http://www.reee.org.ua/download/trainings/%D0%A2%D0%9C_3_ISO_50001.pdf

- 3) сприяння впровадженню передових методів управління енергоресурсами та посилення ефективних навичок управління енергоспоживанням;
- 4) надання допомоги в оцінці об'єктів з точки зору енергетичної ефективності та визначення пріоритетності впровадження нових енергозберігаючих технологій;
- 5) забезпечення засад для підвищення енергоефективності по всьому ланцюгу виробництва;
- 6) можливість інтеграції з іншими організаційними системами управління, такими як екологічний менеджмент та охорона праці.

Стандарт ISO 50001 є універсальним, оскільки використовує підхід «один розмір, придатний для всіх» («one – size – fits – all»).

Переваги сучасного енергетичного менеджменту:

- ◆ концентрує основну увагу на управлінні;
- ◆ передбачає системний підхід;
- ◆ допомагає визначити і сконцентруватися на найбільш істотних енергоаспектах;
- ◆ допомагає визначити і приділити особливу увагу персоналу, найбільш суттєвому з точки зору енергоспоживання;
- ◆ фокусується на даних і чисельних методах;
- ◆ досягається інтегрований підхід;
- ◆ досягається наступність при зміні персоналу;
- ◆ передбачає безперервність удосконалень.

ДО ВПРОВАДЖЕННЯ	ПІСЛЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
Вирішення питань енергозбереження на основі технічних заходів і документів вузько спрямованої дії	Введення широкого управлінського підходу на основі, в тому числі, організаційних заходів
Відсутність чіткого документування найкращих практик та обміну досвідом	Можливість тиражування документованих «найкращих практик» всередині та поза межами підприємства
Вибірковий (несистемний) підхід, заснований лише на власному досвіді і врахуванні окремих аспектів	Системний та комплексний підхід до всіх аспектів і факторів, що впливають на енергозбереження
Відповідальність за енергозбереження зосереджена лише на рівні керівників лінійних підрозділів	Залучення персоналу та вищого керівництва (енергополітика + періодичний аналіз з його боку)
Процес енергозбереження є таким, що важко перевіряється, з не завжди об'єктивними результатами перевірки	Процес, що піддається аудиту та сертифікації, з об'єктивними і неупередженими результатами перевірки, які можуть бути продемонстровані будь-якій стороні

ПОЗИТИВНИЙ ПРИКЛАД:

17 українських компаній та організацій вже отримали сертифікат стандарту ISO 50001¹: КПВМР «Вінницяміськтеплоенерго»; ПАТ «Енергомашспецсталь»; ТОВ «Виробниче об'єднання Слов'янський завод високовольтних ізоляторів»; ТОВ «С-інжиніринг» (Бюро Верітас Україна); ПАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат»; ТОВ «МЕТІНВЕСТ Холдинг»; ПАТ «МК» Азовсталь», ММК ім. Ілліча – Маріуполь; ВАТ «Єнакіївський металургійний завод»; ВАТ «Харцизький трубний завод»; ВАТ «Запоріжсталь»; ВАТ «Запорізький коксохімічний завод»; ВАТ «Авдіївський коксохімічний завод»; ПАТ «Укртрансгаз»; ІНТЕРПАЙП: ТОВ «Ніко Тюб» - Нікополь; «МЗ «Дніпросталь», ПАТ «Нижньодніпровський трубний завод», «Дніпропетровський Втормет»; ПАТ «Новомосковський трубний завод»; ПАТ НВЦ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод».

Наказом ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125 прийнято національні стандарти України з енергетичного аудиту та енергетичного менеджменту, гармонізовані з міжнародними нормативними документами:

- ◆ ДСТУ ISO 50002:2016 (ISO 50002:2014, IDT) «Енергетичні аудити. Вимоги та настанова щодо їх проведення»;
- ◆ ДСТУ ISO 50003:2016 (ISO 50003:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимоги до органів, які проводять аудит і сертифікацію систем енергетичного менеджменту»;
- ◆ ДСТУ ISO 50004:2016 (ISO 50004:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Настанова щодо впровадження, супровід та поліпшення системи енергетичного менеджменту»;
- ◆ ДСТУ ISO 50006:2016 (ISO 50006:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимірювання рівня досягнутої/досяжної енергоефективності з використанням базових рівнів енергоспоживання та показників енергоефективності. Загальні положення та настанова»;
- ◆ ДСТУ ISO 50015:2016 (ISO 50015:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимірювання та верифікація рівня досягнутої/досяжної енергоефективності організацій. Загальні принципи та настанова».

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Прийняття національних стандартів дозволить суттєво вплинути на розвиток системи енергетичного менеджменту та енергетичного аудиту в Україні, застосовуючи кращий міжнародний досвід.»²

Сергій Савчук, Голова Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України

Станом на 01.06.2017 єдиним документом для планування потреб в тепловій енергії на опалення, вентиляцію і гаряче водопостачання житлових і громадських будівель є Керівний технічний матеріал КТМ 204 Україна 244-94 «Норми та вказівки по нормуванню витрат палива та теплової енергії на опалення житлових та громадських споруд в Україні», затверджений ще в 1993 році.

¹ http://www.reee.org.ua/download/trainings/%D0%A2%D0%9C_3_ISO_50001.pdf
² <http://sae.gov.uk/news/1184>

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3:

Починаючи з 90-х років минулого століття, коли питання енергоефективності лише починали враховувати під час формування державної політики, можна чітко прослідкувати тенденцію із поступового збільшення нормативно-правової бази, що регулює діяльність у сфері енергозбереження. Тим не менш, варто відзначити, що багато нормативно-правових актів, які було прийнято, не є спеціальними законодавчими актами за рідкісним виключенням, як у випадку із Законом України «Про енергозбереження». Це свідчить про невпорядкований та розшарований підхід до формування державної політики в сфері енергозбереження та енергоефективності.

Несистемність прийняття енергоефективних положень до законодавчих актів, що не є спеціальними, негативно відобразилось у створенні вторинної нормативно-правової бази, **а саме:**

- ◆ наявність **30%** нормативних актів ринку, які, за результатами системного перегляду, були визначені як незаконні та/чи неактуальні, свідчить про суттєві недоліки законодавчої практики;
- ◆ прийняття квазі-регуляторних нормативно-правових актів, як в ситуації зі спільним наказом Державного комітету України з енергозбереження та Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України № 16/52 від 21.03.2000, коли державні органи в безпідставний спосіб намагаються розширити свої повноваження.

У свою чергу, збереження й надалі такої практики цілком об'єктивно не зможе забезпечити ефективного регулювання та розвитку сфери.

4 | АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМ УКРАЇНИ ІЗ НАБЛИЖЕННЯМ ЙОГО ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ЗА УГОДОЮ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Енергоефективність та енергозбереження на сьогодні є одними з найважливіших пріоритетів країн ЄС та Енергетичного співтовариства.

Україна, відповідно до взятих на себе зобов'язань за міжнародними договорами¹, повинна реформувати енергетичні ринки та імплементувати європейське законодавство у сфері енергоефективності та енергозбереження.

Базове законодавство ЄС у сфері енергоефективності формують **3 директиви**:

Директива № 2012/27/ЄС «Про енергоефективність, яка змінює Директиви 2009/125/ЄС та 2010/30/ЄС і скасовує Директиви 2004/8/ЄС та 2006/32/ЄС»

Директива № 2010/30/ЄС «Про вказування за допомогою маркування та стандартної інформації про товар обсягів споживання енергії та інших ресурсів енергоспоживчими продуктами», при цьому 12 регламентів ЄС деталізують вимоги вказаної директиви²

Директива № 2010/31/ЄС «Про енергетичні характеристики будівель»

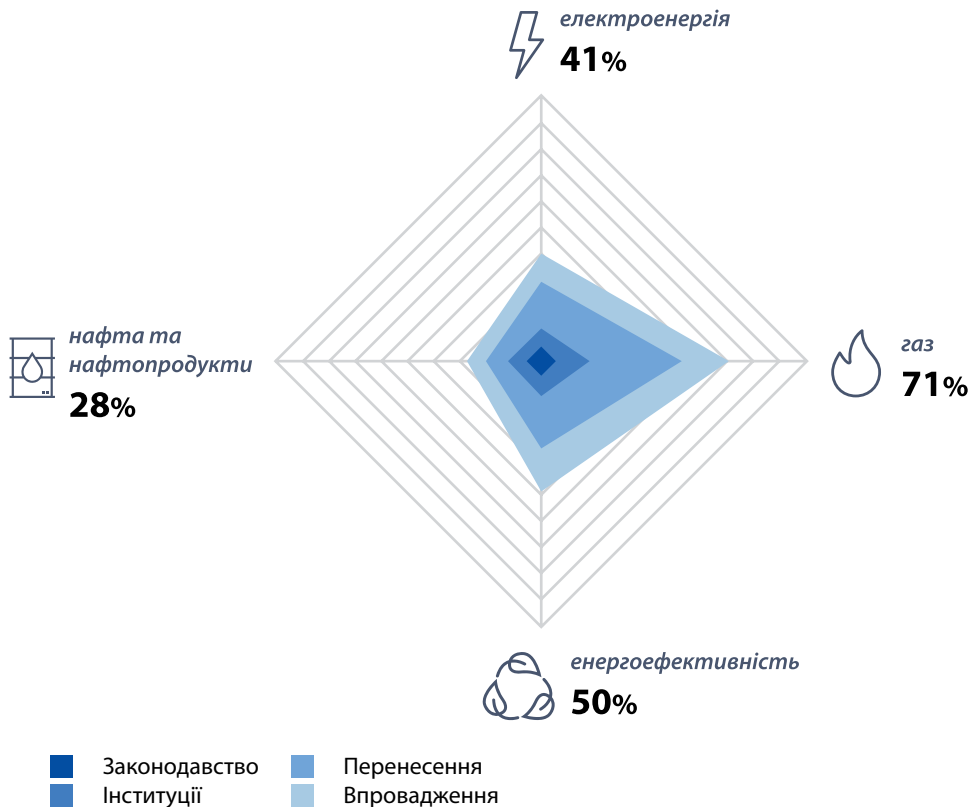
Норми, які регулюють питання раціонального та економного витрачання енергоресурсів наявні у загальному законодавстві, що регулює ринки електроенергії, газу та нафти.

¹ У березні 2014 року підписано Угоду про Асоціацію, а у 2011 році Україна приєдналась до Енергетичного Співтовариства

² Obligations > Energy Efficiency -https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Obligations/Energy_Efficiency

СТАН ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УКРАЇНОЮ ТРЕТЬОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО ПАКЕТУ ЄС

джерело – веб-сайт Energy Community

Так, за інформацією Енергетичного Співтовариства¹, найбільшого прогресу було досягнуто у сфері реформування газового сектору, а регуляторне поле інших ринків паливно-енергетичного комплексу потребує суттєвих змін.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Україна єдина країна-член, яка не адаптувала базову Директиву про ефективне кінцеве використання енергії та енергетичних послуг (2006/32), крайній термін транспозиції якої закінчився у грудні 2011 року. Ця рамкова Директива служить основою, на якій базуються інші ініціативи. Тим не менш, Україна вирішила пропустити цю сходинку і перейти (хоч і безуспішно), до іншого, більш складного законодавства.

Секретаріат Енергетичного Співтовариства міг би ініціювати процедуру розгляду проти України у зв'язку з невиконанням зобов'язань по транспозиції Директиви 2006/32. Замість цього було прийнято рішення запропонувати Україні стати першою країною-членом, що здійснить транспозицію Директиви з енергоефективності, більш вдосконаленою порівняно з Директивою про ефективне кінцеве використання енергії та енергетичних послуг. Щоб дати старт процесу, Секретаріат запросив українських експертів з різних органів влади в свій офіс у Відні для того, щоб підготувати законопроект, який до кінця зустрічі був недалеко від фінальної версії. Це було в червні минулого року. Українська влада обіцяла, що обговорить законопроект і надасть додаткові коментарі до серпня 2015 року. Через майже рік вони не змогли нічого направити по суті.^{2»}

Janez Kopač, Director, Energy Community Secretariat

Директива № 2012/27/ЄС «Про енергоефективність» формує законодавчу основу для заохочення енергоефективності та збільшення показника ефективності використання енергоресурсів до 2020 року на **20%**. Директива встановлює загальні вимоги щодо заходів, які необхідно виконати для досягнення економії енергоресурсів, **зокрема передбачається:**

¹ Implementation > Ukraine - https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Implementation/Ukraine

² Головна проблема української енергетики - <http://biz.nv.ua/ukr/experts/kopach/golovna-problema-ukrajinskoji-energetiki-130298.html>

- ◆ зобов'язання національних Урядів встановити національні цілі у сфері зниження енергоспоживання (пропонується досягти скорочення споживання ресурсу на **20%** до 2020 року);
- ◆ запровадження обліку кінцевого споживання енергоресурсів;
- ◆ щорічна реконструкція **3%** площі житлового та нежитлового фондів;
- ◆ підвищення ефективності виробництва та транспортування енергоресурсів, яке має призвести до скорочення енергоспоживання до **0,7%** до 2020 року;
- ◆ обов'язковість заходів з енергоаудиту та енергоменеджменту для великих споживачів. Для МСП такі заходи не вважаються обов'язковими, але країни-члени зобов'язані допомагати їм впроваджувати заходи з енергоефективності шляхом створення сприятливої основи та розширення можливостей доступу до технічної допомоги та інформації;
- ◆ розробка та впровадження механізмів фінансування енергоефективних заходів.

Важливо підкреслити, що директива передбачає наявність програм для МСП направлених на заохочення проведення енергетичних аудитів. Вказане обумовлене необхідністю максимального використання потенціалу енергозбереження цих сегментів, а також особливим фінансово-економічним статусом МСП (як правило, енергетичний аудит МСП не проводиться на комерційній основі). Передбачається, що такі програми мають містити організаційний та фінансовий інструментарій для сприяння МСП у реалізації рекомендацій енергетичних аудитів¹.

Крім того, директива розглядає наявність кваліфікованих фахівців у сфері енергоаудиту та енергоменеджменту, як необхідну передумову покращення рівня енергоефективності. Це питання вирішується системою контролю за фаховою відповідністю (сертифікацією, акредитацією, тощо).

На виконання директиви Кабінетом Міністрів затверджено **Національний план дій**² з енергоефективності на період до 2020 року, в якому визначено національну мету України у сфері енергоефективності та енергозбереження (скорочення до 2020 року споживання на **9%** від середнього показника 2005-2009 років). Крім того, було розроблено та внесено до ВРУ законопроекти «Про комерційний облік комунальних послуг»³ (№ 4901), «Про енергетичну ефективність будівель» (№ 4941-д), «Про житлово-комунальні послуги» (№ 1581-д) – наразі вказані законопроекти пройшли перше читання та готуються до другого, а також законопроект «Про Фонд енергоефективності»⁴, який було у червні 2017 року прийнято ВРУ. Важливим кроком стало створення регуляторного поля для надання послуг з енергосервісу⁵. Крім того, Україна затвердила⁶ гармонізовані з директивою стандарти енергоменеджменту та енергоаудиту.

Галузеві закони⁷ містять норми, направлені на досягнення енергозбереження. Насамперед, це стосується необхідності встановлення засобів обліку споживання енергоресурсів. Разом з тим, в цілому, ситуація з обліком споживання

¹ Розробка державної політики щодо управління енергоресурсами. Дослідження проблематики впровадження енергоменеджменту та енергоаудиту - <http://energy-efficiency.in.ua/wp-content/uploads/2015/12/Implementation-of-energy-management-and-energy-audit-in-Ukraine.pdf>

² Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року, схвалений розпорядженням КМУ від 25.11.2015 № 1228-р

³ Проект Закону № 4901 від 06.07.2016 «Про комерційний облік комунальних послуг» - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59553

⁴ Концепція впровадження механізмів стабільного фінансування заходів з енергоефективності (створення Фонду енергоефективності), схвалено розпорядженням КМУ від 13.07.2016 № 489-р

⁵ Закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»

⁶ Наказ Національного органу стандартизації Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 01.09.2016 № 125

⁷ Закони України «Про електроенергетику», «Про ринок електричної енергії», «Про засади функціонування ринку природного газу», «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», «Про теплопостачання», «Про енергозбереження».

енергоресурсів залишається незадовільною. Споживання електроенергії поза обліком є поодиноким та не вигідним для споживача. Ситуація з обліком природного газу та тепла є значно гіршою, тому НКРЕКП розгорнула масштабну компанію щодо стимулювання встановлення лічильників природного газу та тепла (як правило, загальнобудинкових). Крім того, проектом Закону «Про комерційний облік комунальних послуг» передбачається встановлення до 01.10.2018 року вузлів обліку у всіх споживачів тепла та води.

Директива № 2010/30/ЄС за оцінками Енергетичного співтовариства імплементована на **85%**¹. Вона вимагає від виробників окремих побутових приладів в обов'язковому порядку маркувати їх відповідно до рівня енергоспоживання. Обов'язковому енергетичному маркуванню підлягають, зокрема: пылососи², телевізори³, холодильники, морозильні камери та їх комбінації, електричні лампи⁴ і світильники, посудомийні⁵, пральні⁶, сушильні⁷ машини, побутові печі⁸, витяжки та кондиціонери⁹.

Директивою впроваджується класифікація¹⁰ рівня енергоспоживання (класи енергоефективності) від найкращого А до найгіршого G. При цьому, така класифікація впроваджена для кожного виду побутових приладів, а літери відповідають встановленому рівню енергоспоживання для цього виду. Таким чином, виробник, що позначає техніку запропонованим маркуванням, повідомляє споживачу, скільки енергії він буде витратити користуючись цим приладом.

Головною метою впровадження енергетичного маркування є стимулювання споживачів та виробників до зниження споживання ресурсів побутовими приладами, підвищення енергоефективності техніки та приладів, а також зобов'язання державних установ закуповувати енергоспоживаючі прилади із найвищим класом енергоефективності. Варто зазначити, що впровадження системи енергетичного маркування в ЄС призвело до зміни попиту (споживачі, маючи змогу оцінити додаткові видатки, почали віддавати перевагу енергоефективним приладам) та розвитку ринку енергоефективної техніки. За оцінками Єврокомісії¹¹, застосування системи енергетичного маркування техніки може дозволити досягти до 2020 року **19%** економії енергоспоживання при її використанні, порівняно із сценарієм відсутності такої політики («business-as-usual»).

Україна поступово створює систему енергетичного маркування за аналогією з ЄС. Зокрема, вже запроваджено технічні регламенти з енергетичного маркування для:

- електричних лам та світильників¹²;
- холодильників, побутових пральних машин та інших енергоспоживчих продуктів¹³;
- телевізорів¹⁴;

1 Transposition of energy efficiency acquis - https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Obligations/Energy_Efficiency/Transposition

2 Delegated Regulation (EU) 665/2013 of 3 May 2013 supplementing Directive 2010/30/EU with regard to energy labelling of vacuum cleaners

3 Commission Delegated Regulation (EU) No 1062/2010 of 28 September 2010 with regard to energy labelling of televisions

4 Delegated Regulation (EU) 874/2012 of 12 July 2012 supplementing Directive 2010/30/EU with regard to energy labelling of electrical lamps and luminaires

5 Commission Delegated Regulation (EU) No 1059/2010 of 28 September 2010 with regard to energy labelling of household dishwashers

6 Commission Delegated Regulation (EU) No 1061/2010 of 28 September 2010 with regard to energy labelling of household washing machines, Directive 96/60/EC of 19 September 1996 on energy labeling of household combined washer-driers

7 Delegated Regulation (EU) 392/2012 of 1 March 2012 supplementing Directive 2010/30/EU with regard to energy labelling of household tumble driers

8 Delegated Regulation (EU) 65/2014 of 1 October 2013 supplementing Directive 2010/30/EU with regard to the energy labelling of domestic ovens and range hoods

9 Commission Delegated Regulation (EU) 626/2011 of 4 May 2011 with regard to energy labelling of air conditioners

10 Commission Delegated Regulation (EU) No 1060/2010 of 28 September 2010 with regard to energy labelling of household refrigerating appliances

11 Report from the Commission to the European Parliament and the Council Review of Directive 2010/30/EU of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 on the indication of labelling and standard product information of the consumption of energy and other resources by energy-related products - https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_EN_ACT_part1_v5.pdf

12 Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2015 № 340 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування електричних ламп та світильників»

13 Постанова КМУ від 7 серпня 2013 р. № 702 «Про затвердження технічних регламентів щодо енергетичного маркування»

14 Постанова КМУ від 24 травня 2017 р. № 359 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування телевізорів»

- ◆ кондиціонерів повітря¹;
- ◆ посудомийних машин²;
- ◆ побутових барабанних сушильних машин³;
- ◆ пилососів⁴.

Низка технічних регламентів поки знаходиться на стадії проекту. Планується⁵ впровадження енергетичного маркування обігрівачів та водонагрівачів, побутових духових шаф та кухонних витяжок, вентиляторів, ламп спрямованого випромінювання, електродвигунів, водяних та циркуляцій насосів, силових трансформаторів. Крім того, здійснюється розробка⁶ вимог з екодизайну до енергоспоживчих продуктів на основі рамкової Директиви 2009/125/ЄС⁷ з екодизайну.

Після повної імплементації Директиви продаж енергоспоживаючого обладнання (нового) вітчизняного або імпортного походження, яке не позначено вказаним маркуванням, суттєво ускладниться. При цьому, наступним кроком імплементації могло б стати створення дієвої системи контролю за дотриманням вимог щодо енергетичного маркування.

Директива № 2010/31/ЄС «Про енергетичні характеристики будівель» за оцінками Енергетичного Співтовариства Україною не імplementована (прогрес приблизно в 5%⁸), разом з тим близько 50% регуляторних актів вже розроблено.

Директиву № 2010/31/ЄС спрямовано на вирішення проблеми високої енергоємності будівель, зокрема, шляхом удосконалення систем опалення/охолодження та водопостачання. Вона встановлює:

- ◆ вимоги щодо енергетичних характеристик будівель та принципи їх обрахунку і сертифікації;
- ◆ передумови для запровадження контролю за енергоспоживанням будівельного фонду;
- ◆ вимоги щодо розкриття інформації стосовно енергетичних характеристик будівель для оцінки споживачами потенційних витрат;
- ◆ необхідність розробки організаційних та фінансових механізмів стимулювання зменшення енергоспоживання будівель.

При цьому, Директивою передбачається запровадження для новобудов після 2020 року правила «трьох нулів» (нульове енергоспоживання, нульові викиди та нульові відходи).

Щоб імplementувати Директиву, ми маємо створити законодавчу систему регулювання ринку енергомодернізації будівель, шляхом визначення вимоги щодо енергоощадності новобудов та реконструйованих будівель. Крім того, елементами цього механізму може стати інспектування й оцінка стану систем

¹ Постанова КМУ від 24 травня 2017 р. № 360 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування кондиціонерів повітря»

² Постанова КМУ від 17.07.2015 № 514 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових посудомийних машин»

³ Постанова КМУ від 31 травня 2017 р. № 380 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування побутових барабанних сушильних машин»

⁴ Постанова КМУ від 31 травня 2017 р. № 381 «Про затвердження Технічного регламенту енергетичного маркування пилососів»

⁵ Стратегія розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року, затверджена розпорядженням КМУ від 19 серпня 2015 р. № 844-р, Енергоефективність та відновлювана енергетика в Україні: результати 2016 року та плани на 2017 рік - http://sae.gov.ua/sites/default/files/ZVIT_28_02_2017.pdf

⁶ Технічні регламенти щодо встановлення вимог з екодизайну <http://sae.gov.ua/uk/business/tehnichne-reguluvannya/pryznachenyi-organiv>

⁷ Directive 2009/125/EC of 21 October 2009 Establishing a framework for the setting of ecodesign requirements for energy-related products - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1496828114310&uri=CELEX:32009L0125>

⁸ Transposition of energy efficiency acquis - https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/AREAS_OF_WORK/Obligations/Energy_Efficiency/Transposition

опалення/охолодження будівель та сертифікація енергоспоживання будівлями з перспективою створення ринку торгівлі такими сертифікатами.

Для імплементації Директиви Верховна Рада прийняла закони про «Про енергосервісні компанії» та «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», «Про Фонд енергоефективності», які створили передумови для реформування сектору житлових споруд й будівель державної та комунальної власності. Крім того, набули чинності низка нових адаптованих стандартів щодо технічних характеристик з енергоспоживання новими будинками, а також надання послуг з енергоаудиту та енергоменеджменту.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Створюється враження, що опір української влади прийняттю будь-якого законодавства, пов'язаного з енергоефективністю і, таким чином, не дотримання міжнародних зобов'язань держави, є результатом лобістських зусиль промисловості. Будівельна галузь не бажає якоїсь додаткової ізоляції або кращих вікон, так як це призведе до більш високих витрат на будівництво, незважаючи на значно менші витрати при експлуатації.»

Janez Kopač, Director, Energy Community Secretariat

Варто зазначити, що законодавство ЄС у сфері енергоефективності не є константою. Воно змінюється залежно від попередньо досягнутого прогресу та можливостей подальшої оптимізації внутрішнього споживання. Так, в опублікованому у травні 2017 року² проєкті доповіді Європарламенту з питань енергетичного регулювання підкреслюється необхідність переходу до 2050 року на **100%** відновлювану енергоефективну економіку. Для досягнення цієї мети передбачається, зокрема, збільшити ціль ЄС-2030 щодо енергоефективності з **30%** до **40%**³.

1 Головна проблема української енергетики - <http://biz.nv.ua/ukr/experts/kopach/golovna-problema-ukrajinskoji-energetiki-130298.html>

2 European Parliament's report calls for radical improvement of climate and energy policies <http://www.caneurope.org/publications/press-releases/1374-european-parliament-s-report-calls-for-radical-improvement-of-climate-and-energy-policies>

3 Proposal for a regulation COM(2016)0759 - C8-0497/2016 - 2016/0375(COD) - <http://energyblog.claudeturmes.lu/wp-content/uploads/sites/3/2017/02/COM20160759-Early-draft-Rivasi-Turmes.pdf>

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 4:

Україна значно відстає від більшості країн-членів Енергетичного Співтовариства у приведенні своєї нормативно-правової бази з енергоефективності у відповідність до *aquis communautaire*. Найбільшого прогресу було досягнуто у сфері енергетичного маркування продукції. Виконання ж інших завдань, передбачених директивами, потребує створення відповідної регуляторної бази та залучення суттєвого обсягу інвестицій для досягнення необхідного рівня економії ресурсів.

5 | ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

5.1

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ БІЗНЕСОМ

Для окремого підприємства підвищення енергоефективності має призвести до зниження частки палива і енергії в собівартості продукції, послуг, підвищення рентабельності, зростання конкурентоспроможності та, як наслідок, ринкової вартості компанії.

Основними заходами, направленими на підвищення енергоефективності, є впровадження ефективних технологій, модернізація обладнання, зниження енергоємності технологічних процесів, заміна традиційних видів палива альтернативними, тощо.

На енергоефективність підприємств впливають ряд факторів, які на основі експертної¹ оцінки класифіковано в наступний **рейтинг**²:

Зовнішні фактори

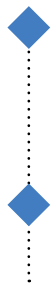
- ◆ Тарифна політика держави у сфері ПЕР та їх кінцева вартість;
- ◆ Фіскальна політика держави в області енергозбереження;
- ◆ Політика постачальника ПЕР;
- ◆ Доступність інфраструктури постачальника ПЕР;
- ◆ Регуляторні правила у сфері нормування і обліку енергоспоживання.

Внутрішні фактори

- ◆ Інвестиційні можливості підприємства:
  - ... Показники фінансової діяльності та фінансова стійкість підприємства;
  - ... Питома вага інноваційних впроваджень на підприємстві в області енергоефективності;
  - ... Питома вага коштів, що виділяються підприємством на впровадження нових енергозберігаючих технологій;
  - ... Участь підприємства у державних і недержавних програмах з енергозбереження.
- ◆ Технологічна та інноваційна політика підприємства:
  - ... Застосування енергозберігаючих технологій і обладнання;
  - ... Система нормування і обліку енергоспоживання на підприємстві;
  - ... Енергоаудит;
  - ... Частка виробництва енергоємної продукції;
  - ... Участь у програмах енергозбереження;
  - ... Ступінь використання вторинних ПЕР;
  - ... Виробництво енергетичних ресурсів власними/локальними джерелами енергії.

¹ Енергоефективність промислових підприємств України та бар'єри з її впровадження, Севаст'янов Р. В., Калітіна Я. Ю. - http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_144.pdf

² Фактори структуровано від найбільш до найменш впливових

Кадрова політика:

- ... Стимулювання персоналу до енергоефективності та енергозбереження;
- ... Кваліфікація персоналу у сфері енергозбереження;
- ... Система заохочення пропозицій з економії ПЕР та економії ПЕР через фонд заробітної плати та інші способи особистого стимулювання персоналу;

Взаємовідносини з підприємствами тієї самої чи суміжних галузей у сфері обміну досвідом, участь у заходах, пов'язаних з енергозбереженням

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

У сільському господарстві:

- ... Організація системи обліку та звітності щодо витрат енергоресурсів;
- ... Застосування безвідходних технологій виробництва, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції;
- ... Обладнання діючих та нововведених в експлуатацію тваринницьких та птахівницьких комплексів біоенергетичними установками для виробництва органічних добрив та біогазу;
- ... Удосконалення системи опалення теплиць, тваринницьких ферм і птахівницьких комплексів, процесів сушки сільськогосподарської продукції і відходів виробництва, утилізація низькопотенційних вторинних енергетичних ресурсів.

У сфері послуг:

- ... Здійснення енергоощадних заходів, що забезпечують виконання вимог відповідних державних стандартів, будівельних норм та правил для досягнення встановлених питомих показників витрат енергоресурсів;
- ... Організація обліку витрат енергоресурсів та автоматизоване управління енергоспоживанням у будівлях та системах інженерного обладнання;
- ... Використання теплоутилізаційного обладнання у складі проектів будівель та споруд.

У промисловості:

- ... Організація обліку (в т.ч. технічного обліку) витрат енергоресурсів та автоматизоване управління енергоспоживанням у виробничих процесах;
- ... Використання вторинних енергетичних ресурсів для виробництва тепла та електроенергії;
- ... Впровадження енергоефективних технологій виробництва продукції, установка вискоелективного в енергетичному плані обладнання;
- ... Повне використання тепла відхідних газів, тепла охолодження агрегатів, тепла відпрацьованої пари, тощо.

Композиційне вжиття підприємством інноваційних та організаційних заходів дасть змогу вийти на новий рівень енергоефективної діяльності, тим самим збільшить конкурентоздатність як продукції, так, і підприємства в цілому.

5.2

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЕНЕРГОАУДИТУ ТА ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТУ

Енергозберігаючі (енергоефективні) заходи¹ – заходи, спрямовані на впровадження та виробництво енергоефективних продукції, технологій та обладнання.

Пошук оптимальної стратегії підприємства з економії та підвищення ефективності використання енергії, а також її впровадження та моніторинг результатів називається енергетичним менеджментом².

¹ Закон України «Про енергозбереження»

² Менеджмент з енергозбереження - система управління, спрямована на забезпечення раціонального використання споживачами паливно-енергетичних ресурсів

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Енергетичний менеджмент – це діяльність, що дозволяє значно оптимізувати обсяги енерговитрат та спрямована на забезпечення раціонального та ощадного використання енергоресурсів. Енергетичний менеджмент на підприємствах регулюється міжнародним стандартом ISO 50001¹ та передбачає наступну черговість дій з підвищення енергоефективності:

- ◆ проведення енергетичного аудиту², який передбачає виявлення «слабких місць»;
- ◆ виявлення оптимальних заходів з енергоефективності та енергозбереження, які можуть бути впроваджені на конкретному об'єкті з урахуванням наявного бюджету, та розробка стратегії з їх впровадження;
- ◆ реалізація стратегії з підвищення енергоефективності;
- ◆ моніторинг досягнутих результатів та пошук (за необхідності) нових шляхів оптимізації виробничих процесів.

Енергетичний менеджмент та його елементи (наприклад, енергетичний аудит) може впроваджуватись підприємствами самостійно або купуватись як послуга у третіх осіб.

- 1** **Бізнес із надання послуг у сфері енергетичного менеджменту.** Отримання спеціальної ліцензії не передбачено. Загальні стандарти надання послуги встановлені, зокрема, в ISO 50001³, ISO 50003⁴, ISO 50004⁵, ISO 50006⁶, ISO 50015⁷, які, разом з тим, не обов'язкові для

¹ ДСТУ ISO 50001:2014 «Енергозбереження. Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання (ISO 50001:2011, IDT)», затверджено наказом Мінекономрозвитку від 16.09.2014 № 1111

² Енергетичний аудит (енергетичне обстеження) - обстеження підприємств, організацій і окремих виробництв за їх ініціативою з точки зору їх енергоспоживання, з метою визначення можливостей економії енергії та допомоги підприємству в здійсненні економії на практиці шляхом упровадження механізмів енергетичної ефективності, а також з метою впровадження на підприємстві системи енергетичного менеджменту - <http://sumdu.edu.ua/ukr/scientific/innovation/349-energy-audit.html>

³ ДСТУ ISO 50001:2014 «Енергозбереження. Системи енергетичного менеджменту. Вимоги та настанова щодо використання (ISO 50001:2011, IDT)», затверджено наказом Мінекономрозвитку від 16.09.2014 № 1111

⁴ ДСТУ ISO 50003:2016 (ISO 50003:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимоги до органів, які проводять аудит і сертифікацію систем енергетичного менеджменту», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

⁵ ДСТУ ISO 50004:2016 (ISO 50004:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Настанова щодо впровадження, супровід та поліпшення системи енергетичного менеджменту», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

⁶ ДСТУ ISO 50006:2016 (ISO 50006:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимірювання рівня досягнутої/досяжної енергоефективності з використанням базових рівнів енергоспоживання та показників енергоефективності. Загальні положення та настанова», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

⁷ ДСТУ ISO 50015:2016 (ISO 50015:2014, IDT) «Системи енергетичного менеджменту. Вимірювання та верифікація рівня досягнутої/досяжної енергоефективності організацій. Загальні принципи та настанова», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

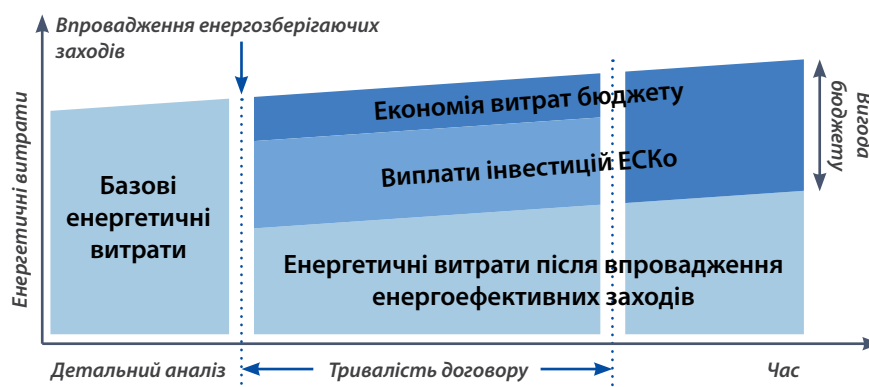

застосування. Може надаватись підприємствами незалежно від їх розміру. Діяльність потребує спеціальних знань у сфері енергетики та енергоменеджменту, відсутність яких призводитиме до надання неякісних послуг.

2 **Бізнес із надання послуг у сфері енергетичного аудиту**¹. Отримання спеціальної ліцензії не передбачено. Загальні стандарти надання послуги встановлені, зокрема, в ISO 50002², які, разом з тим, не обов'язкові для застосування. Може надаватись підприємствами незалежно від їх розміру. Діяльність потребує спеціальних знань у сфері енергетики та енергоменеджменту, відсутність яких призводитиме до надання неякісних послуг.

3 **Бізнес у сфері енергосервісу**. Енергосервіс³ – комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих (енергоефективних) та інших заходів, спрямованих на скорочення замовником енергосервісу споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг, порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. Енергосервіс передбачає, що заходи з енергозбереження впроваджуються за власні кошти інвесторами – енергосервісними компаніями (ЕСКО). ЕСКО несе фінансові ризики, бере повну відповідальність за якість робіт. Такий спосіб фінансування стимулює ЕСКО надавати максимально якісні та комплексні послуги для максимізації можливої економії витрат на оплату енергетичних ресурсів.

ЕСКО-МЕХАНІЗМ

Оплата енергосервісу здійснюється замовником виключно за рахунок економії енергоресурсів, досягнутої в результаті здійснення такими компаніями енергоефективних заходів. Законом № 328-VIII регламентовано надання послуг ЕСКО у державній та комунальній сфері. Закупівля енергосервісу для об'єктів, що перебувають у державній та комунальній власності, здійснюється через систему Prozorro. Одночасно, в законодавстві відсутня заборона надавати послуги з енергосервісу недержавними організаціями. Таким чином, коло споживачів ЕСКО-послуг державою не обмежується. Доступ на ринок енергосервісу також наразі не регулюється – відсутні спеціальні дозволи та ліцензії на ведення цієї діяльності. Одночасно, ЕСКО компанії можуть стикатись з необхідністю отримання ліцензій та дозволів на інші види діяльності (наприклад, будівельну ліцензію).

¹ Енергетичний аудит (енергетичне обстеження) - визначення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та розроблення рекомендацій щодо її поліпшення

² ДСТУ ISO 50002:2016 (ISO 50002:2014, IDT) «Енергетичні аудити. Вимоги та настанова щодо їх проведення», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

³ Закон України № 328-VII «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»

Відповідно до інформації Держенергоефективності¹, в Україні укладено 19 енергосервісних договорів тривалістю 5–10 років, а обсяг досягнутої за модернізованими об'єктами економії від 8-65%. Крім того, Держенергоефективності веде інформаційну базу² потенційних об'єктів енергосервісу (інформація щодо енергоспоживання об'єктів бюджетної сфери для впровадження механізму ЕСКО).

4

Бізнес у сферах, супутніх наданню послуг з енергоаудиту та енергоменеджменту – здійснюється на підставі встановлених у відповідних сферах умов та правил господарської діяльності та не є предметом дослідження цієї книги⁴. Крім того, на сьогодні в ДБН В.2.6-31:2016 «Теплова ізоляція будівель»⁵ визначені мінімально допустимі показники опору теплопередачі огорожувальних конструкцій, дотримання яких необхідне при будівництві та реконструкції будівель та споруд. При цьому, для економії ресурсів під час експлуатації будівель та споруд, часто закладаються вищі, ніж передбачено ДБН, норми опору теплопередачі.

ПРИКЛАД:

Окремі будівельні компанії, для набуття конкурентних переваг, вже напрацьовують репутацію «еко-будівельників». Так, у 2015 році введено в експлуатацію серійний енергоефективний будинок «OptimaHouse»⁶, який оснащений тепловими насосами, сонячними панелями, системою «розумний дім», та оптимізованою системою природного освітлення (річне споживання енергії до 60 кВт·год/м² на рік, що на 65% нижче, ніж у звичайних будинків аналогічного розміру). Компанія LifeHouseBuilding⁷ в якості основного будівельного матеріалу для стін використовує солому, що дозволяє забезпечити перевищення державних вимог з енергоефективності в 2 рази. Компанія «Екопан» будує за SIP-технологією⁸, яка дозволяє заощаджувати до 23 м³ газу на добу для обігріву 75 м² при температурі -12°C. Компанія Neoasce працює за німецьким стандартом Passivhaus (застосовується принцип «трьох нулів»), а компанія PassivDom пропонує повністю енергетично автономне помешкання. В цілому будівництво енергоефективного житла в Україні на тлі загального подорожчання енергоносіїв є досить перспективним бізнесом, головною перешкодою розвитку якого є низька купівельна спроможність українців.

Одночасно, варто зазначити, що еко-будівництво направлене переважно на задоволення потреб побутових споживачів. При цьому, будівництво офісних центрів за «еко-технологіями» поки залишається незайнятою нішею, яка може становити значний інтерес як для забудовників, так і для потенційних споживачів (орендарів, які переважно є представниками МСП).

1 Інформація щодо укладених 19 ЕСКО договорів - <http://sae.gov.ua/sites/default/files/Ukladenni%20ESKO-dohovory.pdf>

2 Інформаційна база потенційних об'єктів енергосервісу (інформація (посилання) щодо енергоспоживання об'єктів бюджетної сфери для впровадження механізму ЕСКО) - www.sae.gov.ua/sites/default/files/ESCO_objects.xlsx

3 Наприклад, науково-дослідні, проектно-конструкторські, експертні, спеціалізовані, монтажні, налагоджувальні, ремонтні та інші види робіт і послуг, пов'язані з підвищенням ефективності використання та економії паливно-енергетичних ресурсів

4 Аналіз регулювання відповідних ринків та сфер господарської діяльності буде наведено в інших Зелених книгах підготовлених BRDO та розміщено на сайті <http://regulation.gov.ua/>

5 ДБН В.2.6-31:2016 «Теплова ізоляція будівель», затверджено наказом Міненрджіону від 8.07.2016 № 220

6 Під Києвом введено в експлуатацію перший в Україні серійний енергоефективний будинок - <http://ecotown.com.ua/news/Pid-Kyevom-vvedeno-v-ekspluatatsiyu-pershyy-v-Ukrayini-seriyyny-enerhoefektyvnyy-budynok/>

7 Будинки майбутнього: хто і як створює енергоефективне житло в Україні - <http://www.epravda.com.ua/publications/2017/02/24/621932/>

8 Structural Insulated Panel — структурна ізоляційна панель

ПРИМІТКА:

У ВРУ вже зареєстровано законопроект¹ «Про енергетичну ефективність будівель», згідно з яким для об'єктів будівництва та наявних будівель передбачається сертифікація енергетичної ефективності з метою визначення фактичних її показників, проведення оцінки відповідності зазначених показників установленим мінімальним вимогам до енергетичної ефективності будівель, розроблення рекомендацій щодо підвищення рівня енергетичної ефективності будівлі, що враховують місцеві кліматичні умови та є технічно і економічно обґрунтованими. Законопроект передбачено механізми залучення коштів на впровадження енергоефективних заходів та інструменти гарантування фінансування заходів із підвищення рівня енергетичної ефективності будівель (Фонд енергоефективності), які ґрунтуються на практиках країн-членів ЄС.

Держенергоефективності веде національну базу² постачальників послуг енергоаудиту, енергетичного менеджменту, ЕСКО компаній. Відповідно до опублікованого Держенергоефективністю реєстру, в Україні діяльність у вказаних сферах здійснюють **64** підприємства. Важливо зазначити, що в реєстрі міститься інформація щодо наявності у компанії або її окремих працівників міжнародних сертифікатів у відповідних сферах.

Крім того, слід вказати, що на розгляді Верховної Ради знаходиться ряд законопроектів, направлених, зокрема, на підвищення енергоефективності в освітленні³, енергетичне маркування будівель⁴, комерційний облік енергоспоживання⁵.

5.3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Окремі види заходів у сфері енергоефективності та енергозбереження можуть призводити до оптимізації використання одного виду ресурсу (наприклад заміна мереж, встановлення лічильників), а інші матимуть комплексний ефект (теплоізоляція призводить не тільки до зменшення витрат на теплопостачання, але і до зменшення споживання електричної енергії кондиціонерами).

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО БІЗНЕСУ

1 Проект Закону № 4941 від 11.07.2016 «Про енергетичну ефективність будівель» - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59631

2 Національна база постачальників послуг енергоаудиту, енергетичного менеджменту, ЕСКО компаній - http://saee.gov.ua/sites/default/files/National_database_energy_audit_2017_05_11.xlsx

3 Проект Закону № 3245 від 07.10.2015 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо поліпшення енергоефективності в освітленні)»

4 Проект Закону № 4941 від 11.07.2016 «Про енергетичну ефективність будівель» - <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/>

5 Проект Закону № 4901 від 06.07.2016 «Про комерційний облік комунальних послуг» - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59553 webproc4_1?pf3511=59631

Залежно від фінансових можливостей, структури та обсягів поточних витрат і очікуваної вигоди, МСП мають можливість обирати стратегію з оптимізації витрат енергоресурсів. При цьому, ефективними можуть бути заходи, які фактично не потребують суттєвих капітальних витрат: впровадження стратегії «зеленого офісу», яка передбачає особисту відповідальність та дисциплінованість кожного співробітника, тобто залучення працівників МСП до економії енергоресурсів.

Важливу роль в контролі споживання відіграє роль співробітників у обраній менеджментом енергостратегії. При цьому, бізнесу варто зважати, що середньостатистичний працівник переносить звички з побутового використання енергії в робочу сферу. Тому, якщо працівник звик до неощадного використання енергоресурсу вдома, ймовірно, така ж поведінка спостерігатиметься і на робочому місці, особливо якщо він не власник бізнесу. Логічно, що чим більшим є бізнес, тим складніше самостійно керувати процесами енергоспоживання та впроваджувати принципи енергоощадності і тим більша потреба у стимулюванні працівників до енергозбереження.

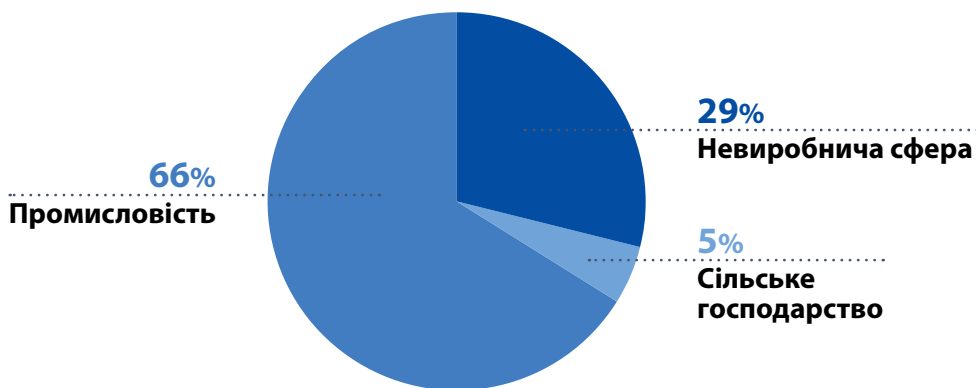

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ТА ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ЗАХОДІВ

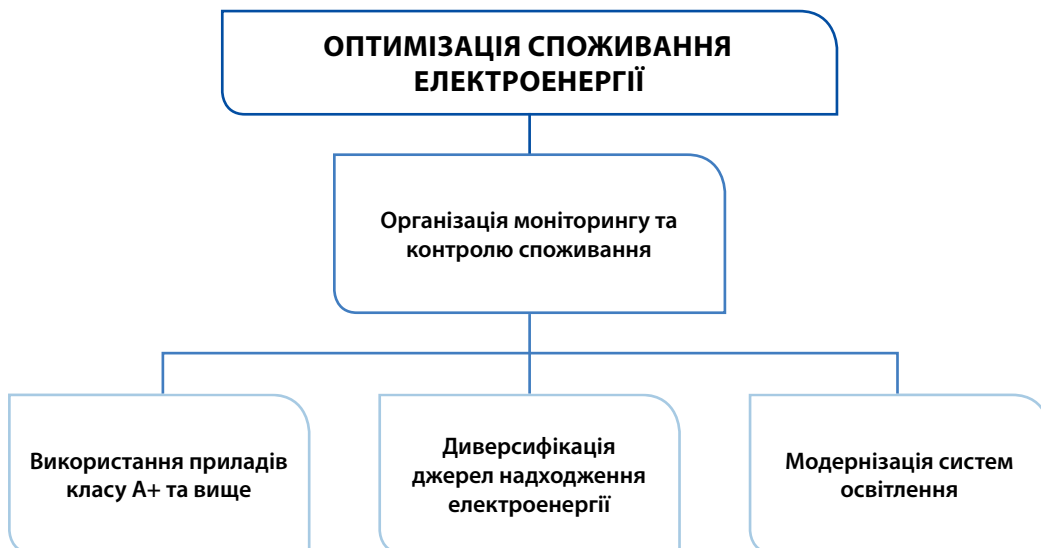
Захід	Орієнтовні витрати	Актуальність для бізнесу (галузі)	Мета заходу
Утеплення огорожувальних конструкцій (стін, покрівлі)	Від 600 грн/м ²	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія тепла та ресурсу, що використовується для опалення
Світлопрозорі конструкції (заміна вікон)	Від 1 800 грн/м ²	Невиробнича сфера	Економія електроенергії, тепла та ресурсу, що використовується для опалення

Захід	Орієнтовні витрати	Актуальність для бізнесу (галузі)	Мета заходу
Тепловий насос	Від 1 тис. Євро/кВт теплової потужності	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство	Економія ресурсу, що використовується для опалення (додаткові витрати на електроенергію)
Модернізація системи опалення, вентиляції та кондиціонування	Залежно від проекту	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство	Економія тепла та ресурсу, що використовується для опалення
Встановлення енергоефективного технологічного обладнання	Залежно від проекту	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія ресурсу, що використовується у виробництві
Встановлення сонячних колекторів	Від 14 800 грн/кВт	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія тепла та ресурсу, що використовується для опалення
Встановлення засобів обліку тепла	Від 1 900 грн	Невиробнича сфера	Економія тепла та ресурсу, що використовується для опалення
Встановлення LED ламп	Від 100 грн/шт	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія електроенергії
Встановлення генеруючих установок, що використовують альтернативні джерела енергії	Залежно від типу та потужності	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія електроенергії та інших ресурсів, що використовуються у виробництві та опаленні
Встановлення засобів погодинного обліку електроенергії	Від 1 200 грн	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія електроенергії
Модернізації внутрішньої електричної мережі	Залежно від проекту	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія електроенергії
Встановлення системи автоматичного освітлення	Від 1 500 грн	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія електроенергії
Реконструкція систем водопостачання	Залежно від проекту	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Економія води
Біогазова установка	Залежно від типу та потужності	1. Сільське господарство 2. Промисловість	Диверсифікація джерел природного газу, електроенергії та тепла
Індивідуальне водопостачання (свердловина)	Від 20 тис. грн	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Диверсифікація джерел води
Енергоаудит об'єктів	Від 25 тис. грн ¹	1. Невиробнича сфера 2. Сільське господарство 3. Промисловість	Виявлення можливостей скорочення енерговитрат

**СТРУКТУРА СПОЖИВАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ
ОКРЕМИМИ БІЗНЕС-СЕКТОРАМИ У 2015 Р.
(за даними НКРЕКП та Держстату)**

Споживання електроенергії в Україні у 2016 році становило близько **118** млрд кВт·год¹ на рік. Оптимізація споживання електроенергії може включати як заходи, направлені на її економію, так і заходи, направлені на диверсифікацію джерел електроенергії.

На освітлення витрачається від **5** до **15%** всієї електроенергії, що споживається у світі. Якщо прийняти, що для України ця величина складає **15%**, то річне споживання освітлювальних приладів складає близько **18** млрд кВт·год. Загальна потужність всіх джерел світла, які використовуються в Україні для внутрішнього та зовнішнього освітлення, складає **4 100** МВт² (близько **326,5** млн штук світильників, які в більшості випадків є лампами розжарювання). Враховуючи в кілька разів меншу потужність світлодіодних ламп при ідентичному світловому потоці, заміна ламп розжарювання на енергоощадні має значний потенціал, який, за експертними оцінками, складає до **15** млрд кВт·год електроенергії на рік, або близько **15** млрд грн в грошовому вираженні. Встановлення світлорегуляторів і датчиків, які автоматично вмикають і вимикають освітлення при появі людини або зміні інтенсивності природного освітлення, також суттєво скорочує споживання електричної енергії. Застосування світлотехнічної арматури (ефективні відбивачі) дозволить заощадити до **15%** електроенергії, яка витрачається на освітлення.

¹ Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2016 році, затверджений постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460

² Крайні з доступних технологій для житлово-комунального господарства України / Керівництво з відбору проектних технологій для житлово-комунального господарства України, Проект USAID «Муниципальная энергетическая реформа в Украине» - http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00MDD8.pdf

Поліпшити систему освітлення на підприємстві також дозволить фарбування стелі та стін у світлі кольори, усунення перешкод доступу природного та штучного світла (забруднення, штор та інших предметів тощо). Вказані заходи дозволяють економити **1-3%** електроенергії, що використовується на освітлення. При проектуванні будівель варто віддавати перевагу рішенням, які будуть передбачати максимальне використання природного світла.

Жорсткий контроль за споживанням електроенергії здійснюється за допомогою сучасних приладів та систем обліку. До таких систем належать погодинні (зонні) лічильники, АСКОЕ, ЛУЗОД. Крім того, суттєвий ефект на посилення дисципліни споживання має перехід на більш широке тарифне меню.

Застосування енергоефективного обладнання¹ дозволяє економити від **10** до **80%** енергії. Тому при оснащенні офісних та виробничих приміщень варто купувати більш економічну техніку класу енергоспоживання А і вище² та суворо дотримуватись правил її експлуатації.

ПРИКЛАД:

Варто надавати перевагу енергозберігаючому електроопаленню (у разі якщо централізоване водяне опалення відсутнє). Застосування теплових акумуляторів на виробництві дозволяє економити **40-50%**³ коштів за рахунок використання нічного тарифу, хоча при цьому не зменшується обсяг споживання електроенергії. Застосування автоматичних систем керування електроприводом двигунів (перетворювачі частоти, контролери-оптимізатори, софтстартери) економить **10-50%**.

Що стосується оптимізації роботи внутрішніх електричних мереж підприємства, то скорочення втрат в трансформаторах досягається шляхом⁴ правильного вибору їх потужності, раціоналізації їх роботи, виключення холостого ходу при малих навантаженнях. Для зменшення втрат в лініях варто здійснювати заходи з оптимізації режиму їх роботи. Крім того, особливе значення для зменшення витрат на електроенергію мають питання зниження електричного навантаження підприємства в години максимуму енергосистеми (коли вартість електроенергії максимальна).

Диверсифікація джерел електроенергії, як правило, відбувається шляхом встановлення споживачем власних генеруючих установок. На підприємстві можуть бути встановлені як генератори, що працюють на бензині, дизелі, газовому або твердому паливі, так і установки, що виробляють електроенергію з альтернативних (відновлювальних) джерел енергії. Варто зазначити, що вказані заходи не забезпечують безпосередньо економію споживання електроенергії, але дозволяють підприємству убезпечитись від перерв електропостачання, стати незалежним від постачальника енергоресурсу та стимулюють до більш контрольованого споживання.

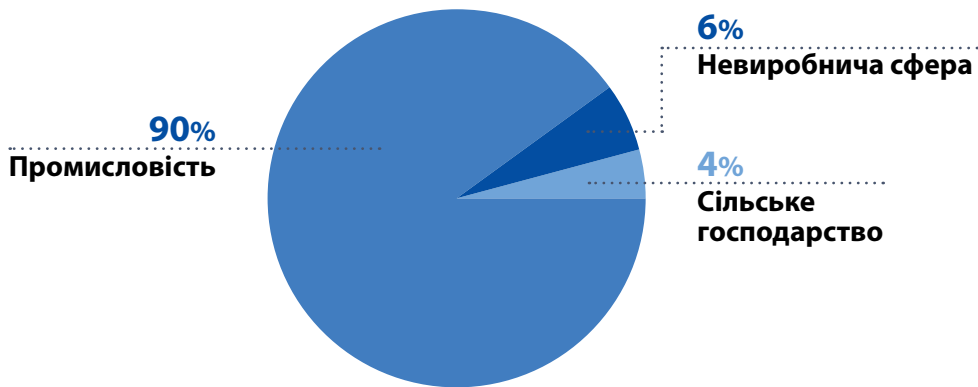
¹ Наприклад: електроплити із застосуванням електронагрівачів плавного регулювання, контролерною системою управління, індукційного нагріву, примусової конвекції, автоматики яка регулює температуру нагрівання, відключення; холодильне обладнання із застосуванням: регульованих гвинтових компресорів, контролерної системи управління, термостатів з індикацією і точним виставленням температури, ефективної теплоізоляції, сигнальної автоматики.

² Так, наприклад, холодильник класу «А» або «А+» споживає на 30 – 50% менше електричної енергії від загального споживання електроенергії холодильником класу «В».

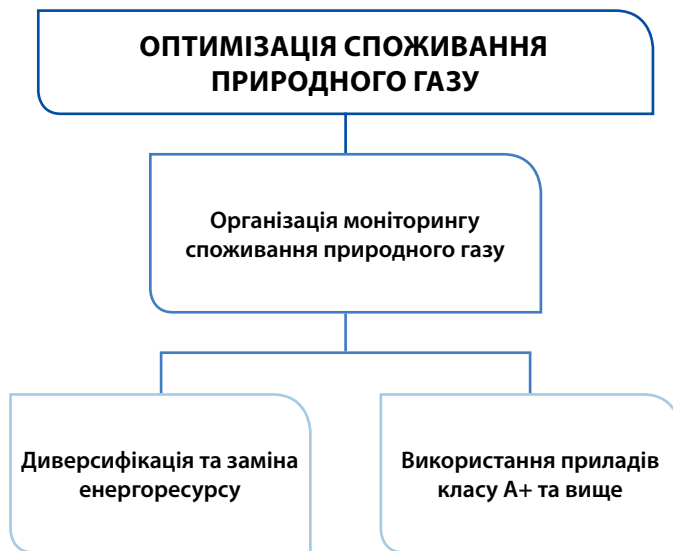
³ Економія електроенергії на підприємстві і виробництві, метод зниження - <http://ekopolyvo.com/ekonomiya-elektroenergiyi-na-pidpriyemstvi-i-virobnitstvi-metod-znizhennya/>

⁴ Енергозбереження на виробництві: проблеми та шляхи їх вирішення, Жук М. - <http://yancholga5.narod.ru/doklad.pdf>

**СТРУКТУРА СПОЖИВАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ
ОКРЕМИМИ БІЗНЕС-СЕКТОРАМИ У 2015 Р.
(за даними НКРЕКП та Держстату)**

Природний газ споживається МСП для отримання теплової енергії або у технологічних процесах.

Оптимізація споживання природного газу ґрунтується на скороченні споживання шляхом встановлення енергоефективного обладнання (наприклад, переоблаштування котельень), заміні природного газу іншими енергоносіями (наприклад, електроенергією, мазутом, бензином тощо), диверсифікації джерел постачання газу, зокрема, самостійному виробництві біогазу з відновлюваних джерел.

ПРИКЛАД:

Щорічно у сільському господарстві країни накопичується близько **350** млн т відходів, з них **50** млн т відходів великих тваринницьких комплексів і птахофабрик. Переробка цих відходів може дати **15-20** млн т у.п. у вигляді біогазу, до **30** млн т екологічно чистих біодобрив, значну кількість очищеної стічної води. Органічна біомаса має значний енергетичний потенціал, який економічно доцільно використовувати. Переробка гною від однієї корови за рік дає близько **500** м³ біогазу, що еквівалентно **350** л бензину.

Варто зазначити, що наразі спостерігається загальноєвропейська тенденція стимулювання сільського господарства та інших сфер до виробництва газу, тепла та електроенергії з перероблених відходів, при цьому практика стимулювання пільговими тарифами всіх виробників заміщується практикою стимулювання використання біогазових установок малих потужностей (наприклад, потужністю до **75** кВт у Німеччині). Враховуючи вказане, ця сфера потенційно може становити значний інтерес для вітчизняних МСП.

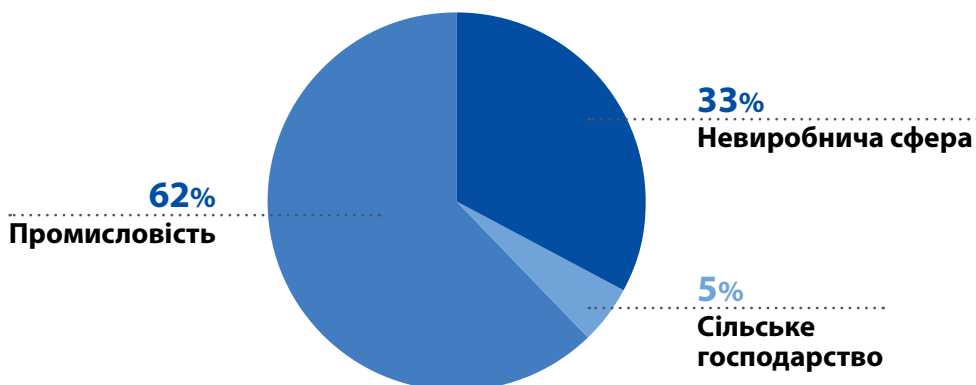

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«В Україні існує досить великий потенціал використання енергії, виробленої з біомаси та біогазу, який становить **21,7** млн т н.е. і який можна використати для виробництва електричної та теплової енергії, а також біопалива. Повне використання цього потенціалу може скласти близько **20%** річних енергетичних потреб України.»¹

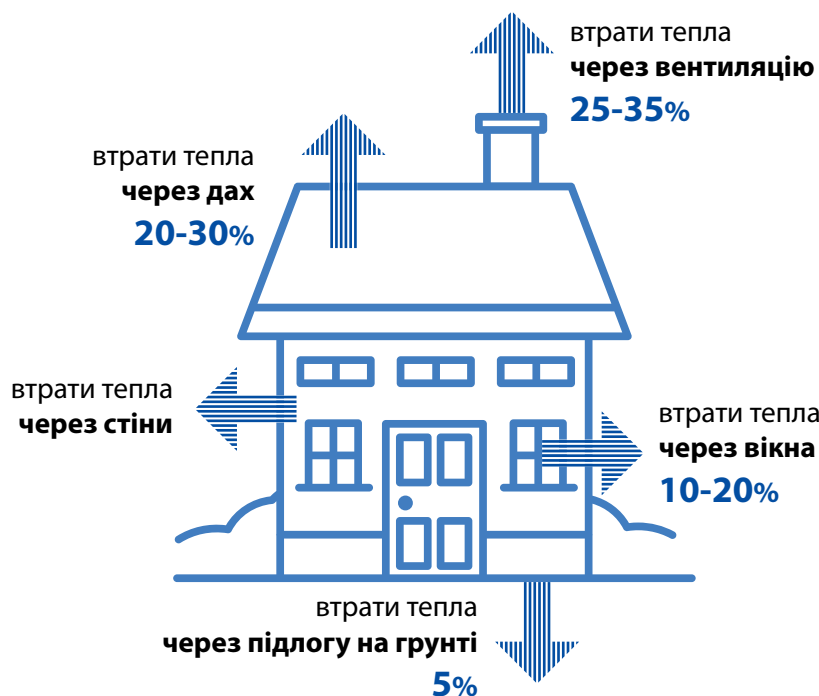
Сергій Савчук, Голова Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України

СТРУКТУРА СПОЖИВАННЯ ТЕПЛА ОКРЕМИМИ БІЗНЕС-СЕКТОРАМИ У 2015 Р. (за даними НКРЕКП та Держстату)

Щодо оптимізації споживання тепла, то варто зазначити, що показники середнього споживання енергії будівлями та спорудами в Україні значно перевищують європейські. Зокрема, в Україні середньостатистичний будинок споживає² **260** кВт·год/м². В Європі аналогічне значення коливається в діапазоні від **90** до **120** кВт·год/м².

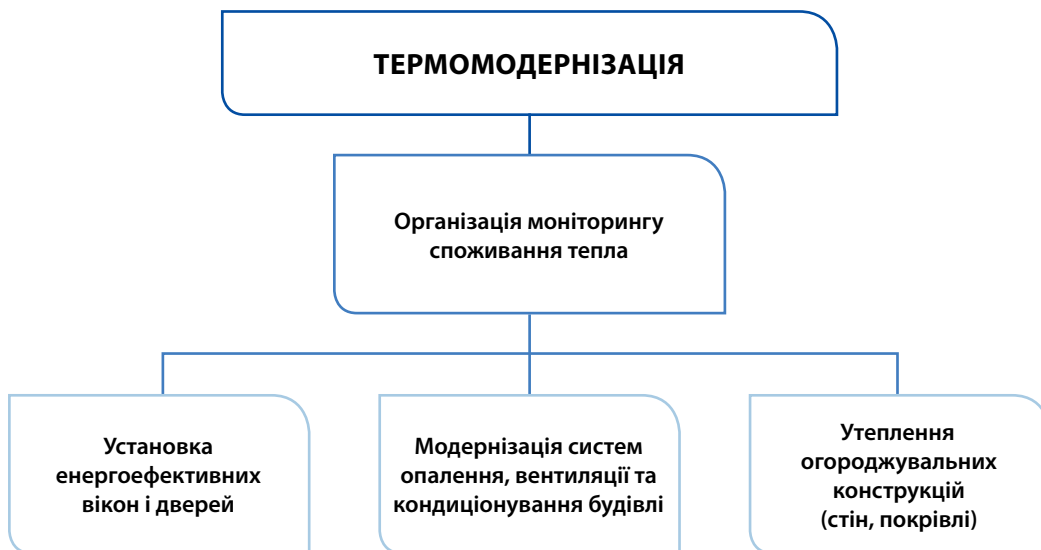
Для зниження використання ресурсів на опалення будівель та споруд застосовуються два підходи: термомодернізація будівель та використання відновлювальних джерел енергії.

¹ Сергій Савчук: Розвиток біоенергетики – це точка росту всієї української економіки - <https://agropolit.com/interview/211-sergiy-savchuk-rozvitok-bioenergetiki--tse-tochka-rostu-vsiyeyi-ukrayinskoji-ekonomiki>

² Нова Директива з енергоефективності: шанс для України підтвердити курс на енергоощадність - <http://enref.org/news/nova-dyrektyva-z-enerhoefektyvnosti-shans-dlya-ukrajiny-pidtvverdity-kurs-na-enerhooschadnist/>

Впроваджувати заходи з термомодернізації будівлі необхідно після проведення енергоаудиту, зокрема, тепловізійної зйомки, яка дозволяє проаналізувати якість конструкцій з точки зору теплоізоляційних здібностей, оцінити ефективність наявних систем опалення та вентиляції тощо. Наступним кроком є визначення напрямків енергозбереження, виходячи з призначення будівлі та її потреб, що дозволяє визначити оптимальні інструменти, які направлені на економію енергоресурсів, тобто скласти програму енергозбереження будівлі.

Одним із основних етапів термомодернізації є модернізація систем опалення, вентиляції та кондиціонування будівлі, які тісно пов'язані між собою та іноді заміщують одна одну.

Природна вентиляція¹ – найбільш поширений та найменш ефективний спосіб вентиляції, оскільки залежить від погодних умов (обмін повітря може бути недостатнім чи надмірним, що приводить нерационального використання ресурсів). В результаті заміни вікон на сучасні надходження повітря ззовні суттєво зменшується, тому актуальним стає питання організації сучасної системи вентиляції, яка дозволяє автоматично регулювати обсяг повітря, що проходить через приміщення. Найбільш ефективною є **система вентиляції з рекуперацією тепла**, коли за допомогою спеціального обладнання (рекуператора) значна (до **90%**) частина тепла повітря, що викидається, передається повітрю, що надходить в приміщення ззовні.

Стан системи опалення має визначний вплив на споживання теплової енергії. Основним заходом модернізації системи опалення є **термоізоляція** обладнання, трубопроводів та приміщень, де вони розташовані, а також встановлення клапанів для балансування системи та автоматичних погодозалежних терморегуляторів на вихідні трубопроводи (для ІТП, ЦТП котельної) та на кожному опалювальному приладі (у приміщенні). Також заходом, що підвищує енергоефективність системи опалення, є встановлення індивідуальних теплових пунктів для окремих будівель (групи будівель). Модернізація повинна охоплювати обладнання в тепловому пункті (якщо тепла енергія постачається з тепломережі), котельні (якщо будинок має власну котельню) і всі елементи системи. Використання енергії сонця за допомогою **сонячних колекторів** є доступним і перспективним способом опалення будівель і споруд. Відповідно до Національного плану дій з відновлюваної енергетики до 2020 року², виробництво теплової енергії із сонячної енергії має досягти **200** тис. т н.е.

¹ Приплив свіжого повітря ззовні відбувається через нещільності вікон і дверей, а в певні періоди часу – через відкриті вікна, а видалення відпрацьованого повітря відбувається через централізовані вентиляційні канали.

² Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року, затверджений розпорядженням КМУ від 01.10.2014 № 902-р

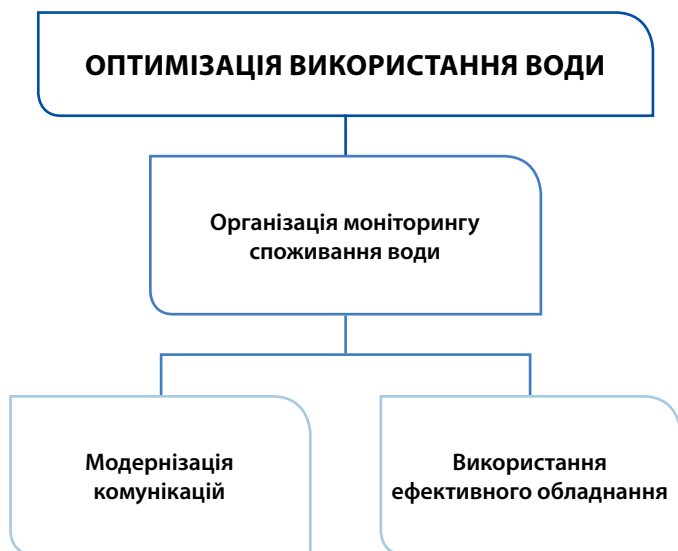
Розвиток сонячних систем теплопостачання значною мірою залежить від рівня сонячного випромінювання та кількості сонячних днів в регіоні. В Україні значення середньорічної сонячної радіації знаходиться в межах від **800** до **1500** кВт·год/м², залежно від регіону. Найвищий рівень сонячного випромінювання спостерігається у південних областях країни, тому саме ці регіони є найбільш перспективними з точки зору впровадження систем опалення на базі сонячних колекторів.

Сонячні системи теплопостачання можуть використовуватись для виробництва теплової енергії на об'єктах приватного, невиробничого та житлово-комунального сектору.

Використання теплового потенціалу навколишнього середовища за допомогою **теплових насосів** також є перспективним способом оптимізації енергоспоживання. Теплові насоси перетворюють низькотемпературну відновлювану енергію з ґрунту, ґрунтових вод чи повітря у високопотенційне тепло для опалення приміщень та/або гарячого водопостачання. Встановлення теплового насосу потребує суттєвих інвестицій (від **5** тис. євро¹), але істотно знижує витрати на виробництво теплової енергії. Перевагою теплових насосів є висока стабільність роботи (навіть при низьких температурах навколишнього середовища). Крім того, витрати електроенергії, необхідної для роботи теплових насосів, в кілька разів нижчі за отриману теплову потужність.

ПРИКЛАД:

БЦ «Кристал»² в місті Києві побудованого за принципами «еко-будинок», «розумний офіс», встановлено альтернативне і незалежне джерело опалення (тепловий насос). Завдяки цьому, собівартість експлуатації будівлі є однією з найнижчих у сегменті офісних центрів А-класу. Крім того, вартість обслуговування не залежить від коливань комунальних тарифів. Зазначене дозволяє економити до **0,8** млн м³ природного газу за один опалювальний сезон.

Позитивний вплив на **економію водного ресурсу** мають³ ремонт та належне утримання трубопроводів. Також ефективному використанню води сприятиме:

- ◆ встановлення лічильників водоспоживання та водовідведення;
- ◆ ревізія та ремонт трубопроводів і сантехнічного обладнання;
- ◆ встановлення автоматичних відсікачів води;
- ◆ автоматизація мийки обладнання;

¹ Прайс-лист на обладнання СТС (Швеція) с 10.04.2017 <http://teplonasos.in.ua/price.pdf>

² БЦ «Кристал» - приклад використання теплових насосів для зменшення споживання традиційних енергоносіїв - <http://sae.gov.ua/sites/default/files/documents/bts-kristal.doc>

³ Підходи та практики ресурсоефективного виробництва - <http://www.recpc.kpi.ua/images/materials/Primer%20ukr.pdf>

облаштування систем повторного використання відпрацьованої води;

облаштування систем збору та використання дощової води.

ПРИКЛАД:

Для сільського господарства актуально використовувати системи зрошення, що передбачають крапельний полив. Завдяки такій технології вода потрапляє безпосередньо до кореню, при зменшенні витрат води (та, відповідно, електроенергії) в **2-3** рази.

5.4

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ТА ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ПРОЕКТІВ

Для фінансування проектів у сфері енергоефективності та енергозбереження можуть використовуватись власні кошти, позики та безповоротна фінансова допомога.

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЕКТІВ¹

Джерела фінансування енергоефективних проектів	Недоліки використання
Кошти місцевого/державного бюджету	Обмеженість коштів, необхідність застосування процедури відбору отримувачів; може виявитися недоступним для великомасштабних проектів
Пільгові кредити	Недостатність інформованості підприємств про конкретні процедури й умови отримання пільгових кредитів, обмеженість обсягів кредитування, складність процедури отримання кредиту
Кредити комерційних банків	Висока вартість позикових коштів
Гранти	Довготривалість та складність процедури отримання гранту, поетапне і досить повільне надходження коштів
Лізинг	Крім плати за користування устаткуванням стягуються також додаткові платежі по лізингу
Власні кошти підприємств	Недостатність власних коштів у підприємств
Акціонерний капітал	Обмеженість фінансових ресурсів та їх прямого використання
Державні субсидії	Трудомісткість та довготривалість робіт з підготовки фінансової документації для енергоефективних проектів, складність процедури отримання
Перформанс/ЕСКО-контракти	Ймовірність відсутності достатньої порівняльної бази для аналізу. Слабкі важелі впливу на дисципліну платежів учасників ОСББ та кооперативів

Сьогодні є чинною «Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2017 роки», затверджена Постановою КМУ від 01.03.2010 р. № 243. Згідно звіту² Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету на заходи у сфері енергоефективності та енергозбереження (2014-2015):

¹ Передумови та напрями забезпечення енергоефективності ЖКГ в Україні Свистун Л.А., Буркова І.С. - <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/205.pdf>

² Звіт Рахункової палати про результати аудиту ефективності використання коштів Державного бюджету на заходи у сфері енергоефективності та енергозбереження (2014-2015) - https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/2016-12-20-Energy-Efficiency-Accounting-Chamber_UKR.pdf

1 Діяльність Держенергоефективності щодо виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2016 роки була недостатньо результативною:

- ... оскільки заходи виконувалися лише у житлово-комунальному секторі, що опосередковано впливає на енергозбереження;
- ... через низьке фінансування заходів з усіх джерел (Державний і місцеві бюджети та кошти з інших джерел), яке складає **13,2%** станом на 01.01.2015.

2 Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива:

- ... декларує розподіл видатків між джерелами та не визначає конкретних механізмів залучення на її виконання коштів з позабюджетних джерел;
- ... протягом строку дії програми до неї **11** разів вносилися зміни, які коригували назву, мету, строк дії, завдання, заходи, обсяги фінансування та очікувані результати;
- ... окремі зміни не були спрямовані на раціональне використання й економічне витрачання енергії, а деякі взагалі не відповідали меті програми;
- ... звіти Держенергоефективності про результати виконання Держпрограми у 2013-2014 роках не містять оцінки стану досягнення мети програми в частині зниження енергоємності ВВП.

Відповідно до вимог Угоди про Асоціацію¹, в Україні має бути впроваджено Фонд енергоефективності, який забезпечуватиме підтримку² ініціатив щодо енергоефективності, впровадження інструментів її стимулювання і підтримки. Ключовою ідеєю³, яка лежить в основі концепції Фонду енергоефективності є спрямування енергетичних субсидій на фінансування енергоефективних заходів. У червні 2017 року ВРУ прийняла Закон «Про Фонд енергоефективності», яким визначено основні засади його діяльності (але він передбачає прийняття ряду підзаконних нормативно-правових актів). Тим не менш, Державним бюджетом України на 2017 рік⁴ передбачено фінансування Фонду в обсязі **400** млн грн.

Варто зазначити, що сфера енергоефективності та енергозбереження є привабливою для міжнародних інвесторів⁵: програма «Муніципальна енергетична реформа» фінансується урядом США (**16** млн дол. США), «Створення енергетичних агентств в Україні» фінансується Німеччиною (**3** млн євро), діє ряд регіональних⁶ програм підтримки енергоефективності.

Водночас, наразі існує ряд програм цільової донорської допомоги від ГЕФ, ЮНІДО, ЄБРР, USAID та інших організації з метою підвищення енергоефективності бізнесу. Умови залучення капіталу розрізняються залежно від проекту. Потенційно МСП мають можливість залучати як безповоротну фінансову допомогу (гранти), так і кредитні кошти.

1 Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом № 1678-VII від 16.09.2014

2 Проект Закону № 5598 від 26.12.2016 «Про Фонд енергоефективності» - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60811

3 Концепція Фонду Енергоефективності http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Fond_EE_22.02.2016.pdf

4 Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік»

5 Перелік дійсних проектів міжнародної технічної допомоги за підтримки країн-донорів, що реалізуються в Україні та пройшли державну реєстрацію (перереєстрацію) у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України - <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=484b50b2-c41d-48a2-81bd-bb80e0893580&tag=PerelikProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZareiestrovanihVUstanovlenomuZakonodavstvomPoriadku>

6 Перелік дійсних проектів міжнародної технічної допомоги за підтримки міжнародних організацій, що реалізуються в Україні та пройшли державну реєстрацію (перереєстрацію) у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України - <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=fb908e77-1af1-4d5c-bf4a-2fda37884088&tag=PerelikDiiuchikhProektivMizhnarodnoiTekhnichnoiDopomogiZaPidtrimkiMizhnarodnikhOrganizatsii-SchoRealizuiutsiaUV UkrainiTaProishliDerzhavnuyuRestratsiiu-pererestratsiiu-UMinisterstviEkonomichnogoRozvutkuITorgivliUkraini>

ПРИКЛАД:

Проект ЮНІДО-ГЕФ¹ «Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах України» надає допомогу в розробці бізнес-планів проектів по впровадженню енергоефективних технологій та використанню відновлюваних джерел енергії (допомогу отримало понад 30 МСП). Крім того, проект надає допомогу на переоснащення основних фондів агропідприємств:

- ... ПП «Кільган» було залучено грантові кошти у розмірі 150 тис. USD на придбання та монтаж установки з виробництва біодизельного палива. Нова технологія дозволяє знизити витрати електроенергії на виробництво 1 т дизеля на 50 кВт·год, а також за рахунок точних дозувань використовувати менше метанолу;
- ... ПАТ «Концерн Хлібпром» отримало грантові кошти у розмірі 160 тис. USD для встановлення систем рекуперації на чотири печі. Очікувана економія природного газу складе 170 тис. м³ на рік. Щорічна економія коштів складе 100 тис. USD. Термін окупності – 1,6 року;
- ... ПАТ «Криммолоко» залучило грант у розмірі 300 тис. USD для встановлення сонячних колекторів. Захід дозволить замістити в середньому по року до 60% гарячої води, що на сьогодні підігрівається газовими котлами. Причому, в літній час сонячні колектори дозволять повністю виключити підігрів води в котельні. Використання енергії сонця в цьому проекті дозволить заощадити близько 140 тис. м³ природного газу щорічно.

ПРИКЛАД:

Завдяки проекту «Українська програма підвищення енергоефективності» (UKEEP), реалізовано близько 40 проектів у сфері легкої та харчової промисловості, сільського господарства, відновлюваної енергетики. На сайті UKEEP² розміщено інтерактивну мапу з детальним описом кожного з реалізованих проектів, а також онлайн базу енергоефективного обладнання, матеріалів та технологій.

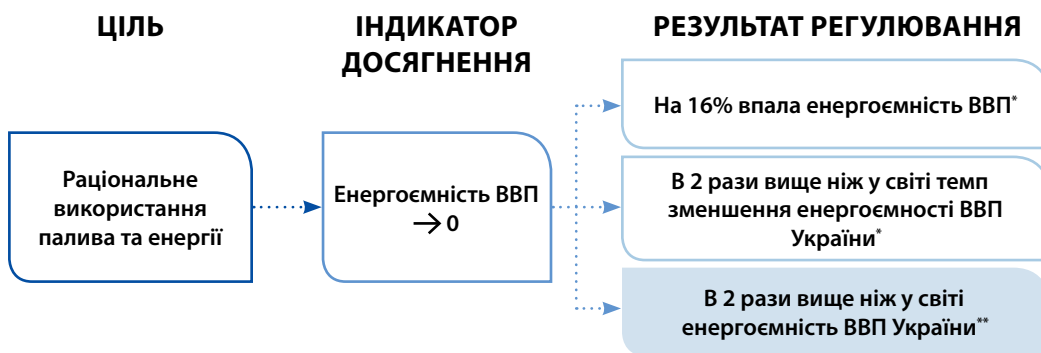
¹ Проект «Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах України» - <http://www.reee.org.ua>

² Історії успіху - <http://www.ukeep.org/uk/korisni-zavantazhennja/istoriyi-uspihu.html>

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 5:

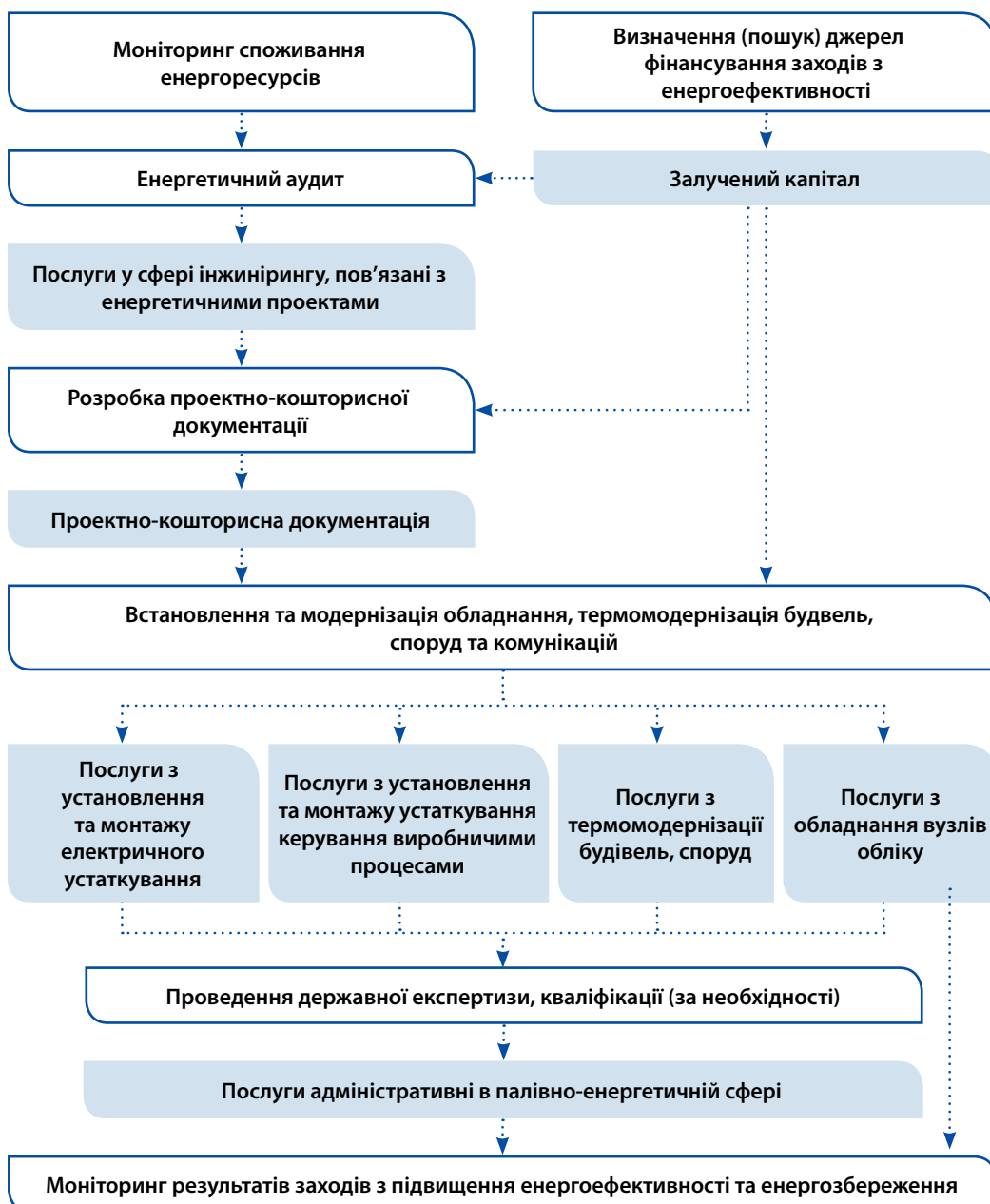
- 1 В Україні на сьогодні існує гостра необхідність впровадження енергоефективних технологій з метою зниження енергоємності економіки та зменшення залежності (до повної відмови) від імпорتنих енергоресурсів. Підвищення енергоефективності підприємств створює передумови для їх економічного розвитку та виживання на конкурентних ринках.
- 2 Для створення умов розвитку економіки України очевидна необхідність запровадження з боку держави регуляторних стимулів для впровадження енергоефективних технологій споживачами енергоресурсів (особливо для сектору малого бізнесу, зважаючи на його інституційну слабкість в цьому напрямку). Це, з одного боку, ведення моніторингу за споживанням енергоресурсів, а з іншого – зниження витрат споживачів на придбання та впровадження технологій та обладнання, що зменшують енергоспоживання.
- 3 Фактори (бар'єри), що стримують розвиток у сфері енергозбереження:
  - ... політика енергоефективності має несистемний характер (суперечливе та мінливе нормативне поле, відсутність економічних стимулів впровадження нових технологій, значна кількість відповідальних відомств та фондів для бюджетних коштів, які спрямовуються для вирішення одних і тих же завдань);
  - ... економічні моделі в енергетичній галузі непрозорі та не стимулюють до розвитку (перехресне субсидіювання між різними категоріями споживачів, монополізм на ринках постачання товарів та послуг);
  - ... недостатнє врахування інтересів споживачів у законодавчих нормах;
  - ... низькі (порівняно з розвиненими країнами) тарифи на енергоносії та, відповідно, відсутність у тарифній політиці стимулів до енергоощадності;
  - ... недостатність власних фінансових коштів для реалізації енергоефективних проектів, високі відсоткові ставки унеможливають використання позикових ресурсів.
- 4 Для усунення зазначених перешкод необхідно вживати наступних заходів:
  - ... на державному рівні:
    - ... поширення достовірної, вичерпної інформації у сфері енергоефективності та енергоощадності для споживачів;
    - ... налагодження обміну знаннями та досвідом реалізації успішних проектів;
    - ... стимулювання споживачів до впровадження проектів з енергоефективності шляхом компенсації частини витрат та податкових пільг, застосування нормування енерговитрат для державних та комунальних підприємств та штрафних санкцій за їх невиконання.
  - ... на рівні підприємства:
    - впровадження обліку енергоресурсів, що використовуються на підприємстві, з розбивкою на технологічні процеси (цехи, виробничі лінії) для визначення найбільш перспективних для удосконалення;
    - здійснення диференційованого обліку електроенергії за зонами доби, для аналізу можливості зміщення графіку виробництва продукції (споживання електроенергії) на години, коли вартість ресурсу нижча;
    - використання енергозберігаючого освітлення, яке досягається за рахунок використання енергоефективних джерел світла;
    - модернізація системи опалення (у т.ч. і утеплення огорожуючих конструкцій), вентиляції та кондиціонування з використанням більш ефективних теплових приладів (або перехід на альтернативні джерела енергії), а також використання технології рекуперації тепла (холоду);
    - модернізація обладнання та оптимізація технологічних процесів;
    - впровадження енергоаудиту та системи організаційного стимулювання до енергоефективності.

6 | АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ (РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ, ПОТРІБНОСТІ ТА ПРИЧИН НЕВДАЧІ)

* Порівняння 2011-2015 років
 ** За результатами 2015 року

СХЕМА БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «МОНІТОРИНГ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГОРЕСУРСІВ»

КЕЙС № 6.1.1

#НОРМИ_ПЕР #КОНТРОЛЬ

ІНСТРУМЕНТ:

Норми витрат енергоресурсів.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності, галузеві міністерства, місцеві органи влади.

ПРОБЛЕМА: НАДМІРНЕ ВТРУЧАННЯ У ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

Витрати ПЕР підприємствами з сумарним річним споживанням понад **1 000** тон¹ умовного палива (т у. п.) нормуються державою. Норми питомих витрат на підприємствах встановлюються на всі види паливно-енергетичних ресурсів, незалежно від джерел їх постачання та характеру споживання. Вони визначаються на натуральну одиницю кожного з видів товарної продукції (послуг) підприємства. Крім того, нормуються усі види продукції і робіт, передбачені номенклатурою за статистичною звітністю форма № 11-МТП² та інші види основної продукції підприємства з розрахунку охоплення нормуванням не менше **95%** кожного з видів споживаних ПЕР.

Існують міжгалузеві, галузеві та регіональні норми³ виробничих витрат ПЕР. На підставі визначених уповноваженими органами влади норм витрат ПЕР, підприємства зобов'язані щорічно встановлювати власні норми витрат ПЕР (розмір норми підприємства не повинен перевищувати встановлений державою показник). Визначені підприємствами загальнопромислові норми питомих витрат ПЕР попередньо погоджуються з відповідним міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади, обласною, Київською міською державними адміністраціями.

ПРИКЛАД:

Міжгалузеві норми питомих витрат електроенергії на виробництво продукції деревообробки, затверджені наказом Державного комітету України з енергозбереження від 05.07.1999 N 58 та жодного разу не переглядались.

Держенергоефективності здійснює експертизу встановлених норм та нормативів витрат ПЕР, контроль за їх наявністю та виконанням. За недотримання підприємствами вказаних норм до порушників застосовуються санкції у розмірі від **10** до **100** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян⁴.

¹ Наказ Державного комітету України з енергозбереження від 22.10.2002 N 112 «Про затвердження Основних положень з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві»

² Форма № 11-МТП, затверджена наказом Держстату 31.08.2016 N 162 «Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики енергетики»

³ Постанова КМУ від 15.07.1997 № 786 «Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві»

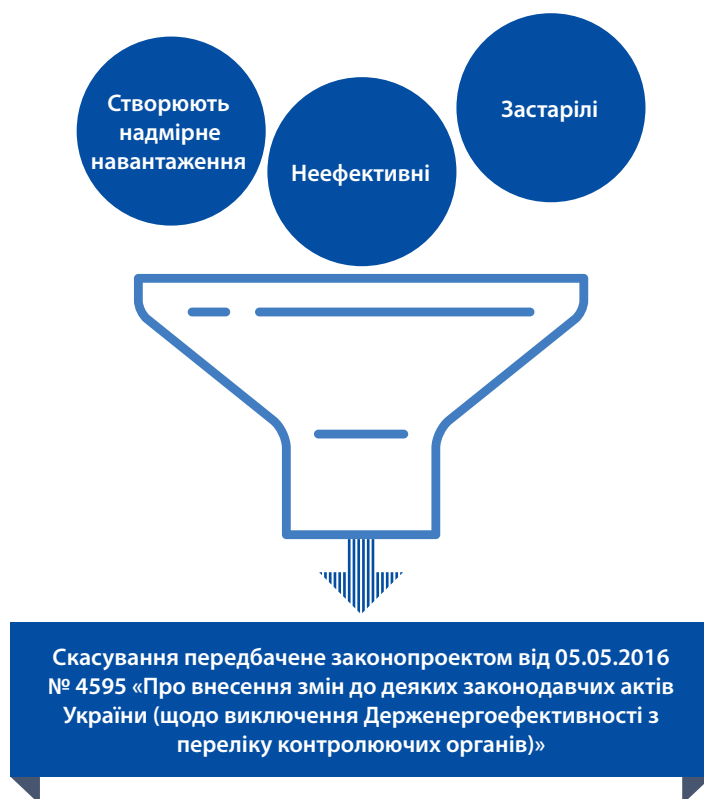
⁴ Стаття 101-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Подібних заходів контролю немає в жодній розвиненій країні. Україні потрібно переходити від застарілих адміністративних неефективних методів регулювання до європейських механізмів стимулювання та фіскальних інструментів. Мова йде про екологічні та енергетичні податки та збори.»¹

Сергій Савчук, Голова Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України

ВИМОГИ ЩОДО ДОТРИМАННЯ НОРМ ТА НОРМАТИВІВ ВИТРАТ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ

05.05.2016 до ВРУ був внесений розроблений Держенергоефективності законопроект № 4595 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виключення Держенергоефективності з переліку контролюючих органів)» передбачає скасування санкцій за недотримання норм та нормативів витрат ПЕР.

Враховуючи зазначене, нормування витрат ПЕР створює додаткове адміністративне навантаження на підприємство. Крім того, існування норм та нормативів за певних умов може стимулювати суб'єктів господарювання до встановлення завищених нормативів витрат ПЕР. Одночасно, незважаючи на те, що система нормування є застарілою та не притаманною конкурентним ринкам, зібрані в рамках її реалізації дані можуть стати вихідною точкою для розробки механізму стимулювання енергоефективності та енергозбереження на підприємстві.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети, оскільки неправильно обрані інструменти (засоби) регулювання для досягнення мети – обрано інструмент, що не призначений для досягнення мети (РА-1-R-2-3).

¹ Сергій Савчук: Україна переходить від застарілих адміністративних до європейських стимулюючих методів регулювання відносин у сфері енергоефективності - <http://sae.gov.ua/uk/news/1625>

КЕЙС № 6.1.2

#КОМЕРЦІЙНИЙ_ОБЛІК

ІНСТРУМЕНТ:

Норми надання послуг.

РЕГУЛЯТОР:

НКРЕКП, Мінрегіон.

ПРОБЛЕМА: НЕОПТИМАЛЬНА СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ОБСЯГІВ СПОЖИВАННЯ ПЕР ТА ЇХ ЯКОСТІ

МСП часто є недостатньо поінформованими щодо переваг використання «розумних лічильників» та автоматизованого обліку. Разом з тим, їх застосування допоможе МСП отримувати більш точну інформацію щодо обсягів та графіку власного споживання, а отже, знайти шляхи його оптимізації. Також важливим є облік ресурсів «всередині споживача», тобто технічний облік ПЕР. Отримана при цьому інформація визначить, в яких виробничих процесах відбувається неощадне використання енергії, та допоможе з вибором напрямку заходів з енергоощадності та енергоефективності.

Приміщення (офіси) МСП часто розташовані в будинках житлового фонду. Таким чином, МСП отримують енергоресурс системою централізованого постачання. Однією з проблем, яка виникає у зв'язку з підключенням до центральної мережі є часто висока вартість встановлення для МСП приладів індивідуального обліку теплової енергії. Це пов'язано з особливостями техніко-інженерного розташування внутрішньобудинкових теплових мереж.

ПРИМІТКА:

Для визначення спожитого тепла необхідно облаштувати облік споживання теплової енергії в кожній точці відбору тепла (тобто потрібно замість одного центрального лічильника ставити декілька, при цьому вартість кожного від 4 тис. грн¹).

Відсутність належного обліку енергоресурсів, а отже – неможливість визначення обсягів споживання кожного споживача для енергосектору України, є суттєвою проблемою, для вирішення якої з жовтня 2015 року² запроваджено програму із встановлення будинкових лічильників газу. Також у 2016 році проводилась робота з оснащення житлових будинків приладами обліку теплової енергії.

¹ Встановлення квартирних лічильників тепла - http://mastergaz.com.ua/uk/mgcatalog/sk/icsk/icienski/ihshssk/ahmisk?gclid=CjwKEAjwPdnJBRC4hcTfTc6fwEKSJABwupNi3oCZFMGZloqWNhmS4WCeyDtzCGzQdWs9A8wDzBw22xoCnS3w_wcB

² Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2016 році, затверджений постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460

³ Лист НКРЕКП від 21.11.2016 № 12546/16.1.1/7-16 - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/wcadr_document?DOCUMENT_ID=101080&DOCUMENT_TYPE=2

⁴ Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2016 році, затверджений постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460

⁵ Національний екологічний центр України - http://necu.org.ua/wp-content/uploads/Oblik_tepla_v_ukraini.pdf

ПРИМІТКА:

В межах програми із встановлення будинкових лічильників газу на кінець 2016 року встановлено понад **10** тис. одиниць газових лічильників (забезпечують облік споживання майже **800** тис. побутових споживачів, які використовують газ для приготування їжі) - загальна сума програми за період з 01.10.2015 по 31.12.2016 становила по Україні близько **770** млн грн¹. Крім того, для встановлення індивідуальних лічильників для **270** тис. абонентів у 2016 році було виділено ще **460** млн. грн. Разом з тим, серед споживачів, що використовують газ для приготування їжі, **49%** споживають його поза обліком, а **19%** з них розраховуються за нього за загальнобудинковим лічильником. Для інших споживачів (які використовують газ не тільки для приготування їжі) ситуація не є настільки критичною.

Сфера теплопостачання відрізняється найнижчим рівнем оснащення приладами обліку теплової енергії. Вказане обумовлено не тільки економічною, але й технічною складовою, оскільки часто споживачі, що знаходяться в багатоквартирних будинках змушені встановлювати лічильник на кожен радіатор. НКРЕКП протягом 2016 року² виділила на оснащення житлових будинків приладами обліку теплової енергії (**15** тис. од.) – **516** млн грн. Разом з тим, оснащеність лічильниками теплової енергії залишається дуже низькою - близько **40%**³.

Враховуючи вказане, відсутність належної системи обліку споживання ПЕР є загальнодержавною проблемою в Україні. Оплата спожитих послуг здійснюється за «нормами споживання», які можуть значно перевищувати фактично отриману кількість послуг, наслідком чого є невиправдане зростання витрат на енергетичні ресурси.

Встановлення загальнобудинкових лічильників частково вирішують цю проблему, але така система обліку не є оптимальною, оскільки призводить до розмивання відповідальності за втрати енергоресурсів між співвласниками житлових (нежитлових) приміщень та не стимулює кожного індивіда контролювати власне споживання.

Крім того, при відсутності приладів обліку, що вимірюють не лише кількісні, але і якісні показники енергоресурсів (температура теплоносія опалення, теплотворна здатність газу) існує ризик невиконання постачальниками договірних умов щодо якості енергоресурсів. Інформація щодо якості послуг та енергоресурсів, які продаються споживачам, є найбільш прозорою в електроенергетиці. При цьому, орган, до повноважень якого б належало питання контролю за якістю природного газу, що відпускається споживачам, відсутній.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети, оскільки, не правильно обрані інструменти (засоби) регулювання для досягнення мети:

- ◆ обрано надмірно м'який інструмент (PA-1-R-2-2);
- ◆ обраних інструментів не достатньо для досягнення мети (PA-1-R-2-4).

¹ Лист НКРЕКП від 21.11.2016 № 12546/16.1.1/7-16 - http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/wcadr_document?DOCUMENT_ID=101080&DOCUMENT_TYPE=2

² Звіт про результати діяльності НКРЕКП у 2016 році, затверджений постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460

³ Національний екологічний центр України - http://necu.org.ua/wp-content/uploads/Oblik_tepla_v_ukraini.pdf

КЕЙС № 6.1.3

#ЕНЕРГОПАСПОРТ

ІНСТРУМЕНТ:

Енергетичний паспорт.

ПРОБЛЕМА: НЕМОЖЛИВІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТУ «ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПАСПОРТ ПІДПРИЄМСТВА»

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності.

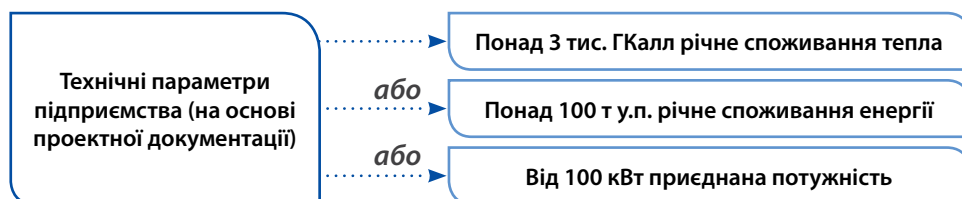

Енергетичний паспорт підприємства¹ – відображає наявність на підприємстві енергогенеруючого, енергоспоживаючого та енергопостачального обладнання, їх технічних характеристик, особливостей енергоспоживання в рамках технологічних процесів, стан споживання первинних та вторинних ПЕР, використання поновлюваних та альтернативних джерел енергії, а також інші відомості, які надають можливість створення інформаційної бази даних про стан використання та резерви економії ПЕР і створює умови для розробки заходів з енергозбереження на перспективу.

Необхідність паспортизації підприємств прямо не передбачена Законом «Про енергозбереження», одночасно, Уряд² у 1995 році визначив, що необхідно провести паспортизацію енергоспоживаючих об'єктів.

Паспортизації підлягають промислові, будівельні, транспортні, сільськогосподарські, комунальні, культурно-побутові, а також промислово-виробничі та районні котельні, підприємства теплових мереж усіх форм власності і підпорядкування.

КОМУ ПОТРИБЕН ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПАСПОРТ?

Розповсюдження, експертиза та реєстрація паспортів підприємств здійснювались³ Держкоменергозбереженням на платній основі (послуги надвалися за договірною ціною, а при узгодженні договірної ціни за основу брались наявні галузеві прейскуранти цін на відповідні види послуг).

Відповідальність за заповнення і своєчасність внесення змін до паспорта покладається на головного енергетика (начальника енергомеханічного відділу) підприємства або на іншу посадову особу.

Ефективність функціонування⁴ «Енергетичного паспорта підприємства» визначається згідно вимог:

¹ Наказ Держкоменергозбереження від 14.11.1997 №101 «Щодо проведення паспортизації енергоспоживаючих об'єктів»

² Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.95 N 911 «Про першочергові заходи щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 1995 - 1996 роки»

³ Наказ Державного комітету з енергозбереження від 10.11.1998 N 89 «Про затвердження та введення в дію Порядку видачі, оформлення, реєстрації «Енергетичного паспорта підприємства» та оплати послуг при його впровадженні»

⁴ Енергетичний паспорт підприємства - <https://www.patriot-nrg.ua/ukr/savings/view/85>

- ... ДСТУ 2155-93 «Енергозбереження. Методи визначення економічної ефективності заходів з енергозбереження»;
- ... методичних рекомендацій¹ «Оцінка ефективності функціонування «Енергетичного паспорту підприємства» на підприємствах України», які розроблено на підставі вимог Закону України «Про енергозбереження» та згідно рішення НАЕР України від 26.05.1999 №6/1.

Наразі, законодавством не передбачено процедуру контролю за наявністю на підприємствах енергетичного паспорту, його відповідністю законодавству, ефективністю функціонування, та не визначено контролюючий орган та його повноваження. Крім того, звіти про ефективність застосування вказаного інструменту в загальному доступі відсутні.

Варто зазначити, що, оскільки в енергетичному паспорті підприємства відображається фактична інформація щодо обсягів та потенціалу енергоспоживання, одного цього інструменту недостатньо для досягнення позитивної динаміки показників з енергоефективності. Він має доповнюватись, зокрема, інструментами, направленими на зменшення негативного екологічного впливу, а також різного роду заохочувальними заходами (наприклад, податкового характеру).

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується), оскільки неправильно обрані інструменти (засоби) регулювання для досягнення мети – обраних інструментів не достатньо для досягнення мети (РА-1-R-2-4).

ПРОБЛЕМА: НЕОБХІДНІСТЬ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ БУДІВЕЛЬНОГО ФОНДУ ЗА КАТЕГОРІЯМИ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ

Енергетичний паспорт будівлі – документ, який містить інформацію про характеристики будівлі (геометричні, теплотехнічні, енергетичні), клас енергоефективності, а також висновок щодо їх відповідності вимогам нормативних документів.

Обов'язковість наявності у будівлі енергетичного паспорту прямо не передбачена Законом «Про енергозбереження», водночас, Уряд² у 1995 році визначив, що необхідно провести паспортизацію енергоспоживаючих об'єктів. Необхідність вказаного документу визначається будівельними нормами та стандартами³ є обов'язковими для застосування⁴.

При цьому, при проведенні паспортизації будівлі їй присвоюється один з 6 класів енергоефективності від А (найвищого) до F (найнижчого), при чому проектувати будинки класу D-F – заборонено.

Паспорт будівлі складають проектні організації під час розробки проекту будівництва, здавання об'єкта будівництва до експлуатації, та під час експлуатації за результатами проведеного енергоаудиту. Його наявність перевіряється під час проведення експертизи об'єктів будівництва⁵ (її проводять визначені Мінрегіоном⁶ експертні організації).

¹ Відсутні в відкритому доступі

² Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.95 N 911 «Про першочергові заходи щодо реалізації Програми діяльності Кабінету Міністрів України на 1995 - 1996 роки»

³ ДБН В.2.6-31:2016 «Теплова ізоляція будівель», ДБН А.2.2-3-2014 «Склад та зміст проектної документації на будівництво» та ДСТУ-Н Б А.2.2-5:2008 «Настанова з розроблення та складання енергетичного паспорта будинків при новому будівництві та реконструкції», ДСТУ-Н Б В.2.5-80:2015 «Настанова з проектування систем електропостачання промислових підприємств», ДСТУ Б В.2.2-39:2016 «Методи та етапи проведення енергетичного аудиту будівель», ДСТУ Б А.2.2-12:2015 «Енергетична ефективність будівель. Метод розрахунку енергоспоживання при опаленні, охолодженні, вентиляції, освітленні та гарячому водопостачанні»

⁴ Закон України «Про будівельні норми», при цьому за виконання будівельних робіт з порушенням вимог будівельних норм, державних стандартів і правил або затверджених проектних рішень передбачається відповідальність у розмірі 45 прожиткових мінімумів.

⁵ Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560

⁶ Перелік експертних організацій - <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/perelik-ekspertnih-organizatsiy/>

В цілому, застосування енергетичного паспорту будівлі може мати позитивний вплив на зменшення енергоємності ВВП.

Проте, оскільки більшість будівельних об'єктів (більше **80%** житлового фонду) було побудовано за часів СРСР, енергоаудит таких об'єктів (за виключенням поодиноких випадків) не проводився, їх енергетичні паспорти не було розроблено, а клас енергоефективності не визначено.

Ймовірно, саме ця проблема¹ стала причиною внесення до ВРУ розробленого на основі Директиви Європейського Парламенту та Ради ЄС 2010/31/ЄС «Про енергетичну ефективність будівель» законопроектів «Про енергетичну ефективність будівель» № 4941 від 11.07.2016 та № 4941-д від 14.12.2016 (прийнято 04.04.2017 у першому читанні, наразі готується на друге читання).

Разом з тим, законопроектом передбачається енергетична сертифікація об'єктів будівництва під час нового будівництва, реконструкції, капітального ремонту, технічного переоснащення. Також ініціатори законопроекту планують, що мінімальні вимоги щодо енергоефективності не будуть розповсюджуватись, зокрема, на будівлі промислового призначення та нежитлові приміщення сільськогосподарського призначення з низьким рівнем енергоспоживання, та тимчасові споруди з терміном використання не більше **двох** років.

Отже, питання необхідності повної інвентаризації енергоефективності будівельних об'єктів ймовірно так і залишиться невирішеним після прийняття законопроекту № 4941-д.

Натомість, норми законопроекту передбачають необхідність спеціального документу «енергетичний сертифікат будівлі», який, згідно з передбаченими в законопроекті критеріями, фактично є тотожним документу «енергетичний паспорт будівлі». При цьому, законопроектом не передбачається необхідність скасування норм щодо такої паспортизації. Враховуючи зазначене, виникає ризик створення додаткового тягаря на бізнес та споживачів у зв'язку з необхідністю подвійної оплати за два документи з різними назвами, але однаковим змістом.

Одночасно, автори законопроекту пропонують затвердити національний план збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії, реалізація якого, ймовірно, може мати значний позитивний ефект на енергоефективність.

ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ:

Мінрегіон.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується), оскільки регулювання було неправильно імплементоване: були допущені помилки при нормопроєктуванні (РА-1-R-1-1);

не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення) (РА-1-R-1-4).

¹ Відповідно до пояснювальних записок до законопроектів «Про енергетичну ефективність будівель» № 4941 від 11.07.2016 та № 4941-д від 14.12.2016

КЕЙС № 6.1.4

#ТАРИФ_ПЕР #ПРОГНОЗОВАНІ_ЦІНИ #ТАРИФНЕ_МЕНЮ

ІНСТРУМЕНТ:

Регульовані ціни та тарифи (крос-інструмент).

РЕГУЛЯТОР:

НКРЕКП, місцеві органи влади.

Оскільки вказаний інструмент прямо застосовується для цілей регулювання ринків відповідних енергоресурсів, на сферу енергоефективності та енергозбереження причини проблем його застосування доцільно визначати під час вивчення ефективності державного регулювання ринків таких енергоресурсів.

ПРОБЛЕМА: НЕПРОГНОЗОВАНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ

Протягом 2012–2016 років ціни (тарифи) на ПЕР суттєво зросли – на **65%** на природний газ, на **67%** на тепло, на **86%** на електроенергію, на **145%** на воду. Разом з тим, механізм державного регулювання тарифів на ПЕР передбачає їх встановлення на короткостроковий період (один місяць, рік) з можливістю подальшого коригування (перегляду) протягом цього періоду. Одночасно, середньота довогострокове планування динаміки тарифів для бізнесу уповноваженими у відповідних сферах регуляторними органами (зокрема НКРЕКП) не здійснюється.

ПРИКЛАД:

НКРЕКП постановою від 26.02.2015 № 220¹ запланувало зростання тарифу на електроенергію з 01.04.2015 до 01.03.2017 більш ніж на **150%**. Побутове споживання електроенергії у період 2015-2016 років зменшилось на **1,5%**. Активність побутових споживачів із вжиття енергоефективних та енергозберігаючих заходів зросла на **89%**².

Постійне різке та непередбачуване зростання цін на енергоресурси робить складним процес планування заходів з енергоефективності та енергозбереження. МСП не може будувати стратегію модернізації виробництва, не розуміючи базових показників (терміни та величини підвищення витрат на енергоресурси).

ПРОБЛЕМА: ВІДСУТНІСТЬ ШИРОКОГО ТАРИФНОГО МЕНЮ ДЛЯ МСП

Держава регулює тарифи на електроенергію, тепло-, водопостачання та окремі складові ціни природного газу (зокрема транспортну складову). При цьому, виступаючи в якості лідера ринку, держава має можливість шляхом варіювання відповідних тарифів за часом доби, сезоном або обсягами, стимулювати, стримувати або перерозподіляти попит на ПЕР. Разом з тим, вказані можливості недостатньо широко використовуються державою для досягнення максимально ефективного використання ПЕР.

¹ Постанова НКРЕКП від 26.02.2015 № 220 «Про встановлення тарифів на електроенергію, що відпускається населенню»

² Звіти Мінрегіону за 2015 рік та 2016 рік про виконання паспорту бюджетної програми «Реалізація Державної цільової економічної програми з енергоефективності на 2010-2016 роки» - <http://www.minregion.gov.ua/about/funding/>

ПРИКЛАД:

Ціна води та тепла для МСП є сталою величиною та тарифне меню не передбачається. Ціна газу формується на ринкових засадах і газопостачальна компанія може на свій розсуд пропонувати споживачу різні «тарифні плани», але тариф на його розподіл є сталою величиною, яка не варіюється, залежно від обсягів транспортування та інших факторів. «Меню» тарифів на електроенергію потенційно є більш широким – вони варіюються в залежності від класу напруги, часу доби та дисциплінованості споживача (дотримання договірної величини потужності), але різниці в тарифах залежно від обсягу споживання наразі не передбачається. Крім того, МСП потенційно можуть перейти до постачальника електроенергії за нерегульованим тарифом, який пропонуватиме більш широке тарифне меню.

ПРИМІТКА:

В розвинених країнах широко застосовується так зване «тарифне меню» для споживачів енергоресурсів (в першу чергу, електричної енергії), яке полягає в можливості вибору споживачем найбільш вигідного тарифу. Так, тариф на енергоресурс може залежати від обсягів споживання, графіку споживання або джерел надходження енергоресурсу. Різноманітність «тарифного меню» також значною мірою впливає на вибір споживачем постачальника ресурсу. В Україні пропозиції «тарифного меню» дуже обмежені. Для непобутових споживачів, до яких належить сектор малого та середнього бізнесу, застосовується лише можливість зміни ціни на електроенергію при погодинному визначенні обсягів споживання (погодинні ціни для споживачів постачальників за нерегульованим тарифом та дво-, тризонні тарифи для споживачів постачальників за регульованим тарифом).

6.2

ВИЗНАЧЕННЯ (ПОШУК) ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

КЕЙС № 6.2.1

#ЕСКО

ІНСТРУМЕНТ:

Норми надання послуг – порядок укладання енергосервісних контрактів.

Енергосервіс передбачає, що заходи з енергозбереження впроваджуються за власні кошти інвесторами – енергосервісними компаніями, які несуть фінансові ризики, беруть повну відповідальність за якість робіт. Такий спосіб фінансування, з одного боку, дозволяє впроваджувати заходи з енергозбереження та дещо зменшувати платежі за енергоресурси в бюджетних установах, без необхідності витрачання державних коштів, а з іншого – стимулює ЕСКО надавати максимально якісні та комплексні послуги для максимізації можливої економії витрат енергетичних ресурсів, а значить, і власних прибутків. Закупівля енергосервісу для об'єктів, що перебувають у державній та комунальній власності, здійснюється через систему Prozzoro, що має унеможливити включення корупційної складової у відносини бізнесу та держави під час укладання ЕСКО-договорів. Об'єктивними недоліками є відсутність у переважній більшості суб'єктів технічного обліку, що ускладнює контроль за кількістю зекономлених енергоресурсів у випадку впровадження заходів з енергозбереження на частині об'єктів замовника, а також бази порівняння витрат енергоресурсів протягом кількох попередніх років.

ВИСНОВОК:

Інструмент є дієвим, регулювання досягає мети.

КЕЙС № 6.2.2

#ДЕРЖАВНА_ПІДТРИМКА # ТЕПЛІ_КРЕДИТИ

ІНСТРУМЕНТ:

Кредитні пільги.

РЕГУЛЯТОР:

Мінфін, Мінрегіон, місцеві органи влади.

ПРОБЛЕМА: ВІДСУТНІСТЬ ПРОЗОРОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ЗАХОДІВ

Пріоритетне кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів є одним із інструментів впливу держави на розвиток енергоефективних технологій в Україні. Порядок¹ пріоритетного кредитування заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів, використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії, виробництва альтернативних видів палива встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Станом на дату складення цієї книги були чинними наступні, встановлені Урядом, порядки пріоритетного кредитування:

- 1) Порядок конкурсного відбору інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок кредитів комерційних банків з частковим відшкодуванням відсоткових ставок² від 29.01.2002, не передбачає вимог щодо енергоефективності та енергозбереження для відповідних інвестиційних проектів, що, за певних умов, може сприяти наданню переваги при проведенні конкурсного відбору менш енергоефективним проектам.
- 2) Порядок надання пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива³ від 18.05.2006 приймався на виконання Закону України «Про Державний бюджет України на 2006 рік». Отже, він втратив актуальність, та не повинен застосовуватись для реалізації Державної цільової економічної програми енергоефективності⁴;

ПРИМІТКА:

КМУ розпорядженням від 11.02.2009 № 159-р доручив Мінфіну, Мінекономіки і НАЕР терміново підготувати та подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект акту про затвердження порядку пріоритетного фінансування (кредитування) заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів, використання альтернативних джерел енергії та видів палива.

- 3) Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки⁵ від 29.06.2011 також передбачає механізм використання коштів для пріоритетного фінансування (кредитування) енергоефективних заходів. Варто зазначити, що вказану

¹ Закон України «Про енергозбереження»

² Порядок конкурсного відбору інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок кредитів комерційних банків з частковим відшкодуванням відсоткових ставок, затверджений постановою КМУ від 29 січня 2002 р. N 101

³ Порядок надання пільгових кредитів для реалізації інвестиційних проектів впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з виробництва альтернативних джерел палива, затверджений постановою КМУ від 18.05.2006 № 695

⁴ Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік»

⁵ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2015 роки, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 29.06. 2011 № 689

бюджетну програму продовжено до 2017 року, разом з тим, вказаний порядок не може застосовуватись для її реалізації, оскільки втратив актуальність у 2016 році.

Порядком використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження¹ від 17.10.2011 передбачається процедура фінансування (кредитування) енергоефективних заходів.

Крім того, Мінекономрозвитку наказом від 27.09.2011 № 64, затвердило Порядок конкурсного відбору інвестиційних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів». Разом з тим, бюджет України на 2017 рік не передбачає видатків за вказаною програмою.

Враховуючи зазначене, наразі регулювання пріоритетного кредитування енергоефективних заходів та механізм доступу банків до відповідних коштів спеціальних фондів державного бюджету є складним та непрозорим, що, за певних умов, може створювати передумови для вчинення корупційних правопорушень та стримувати розвиток енергоефективних технологій в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Інструмент обрано правильно, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводять до неможливості досягнути мети (вирішити проблему) – процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до ризику виникнення корупції (РА-1-R-4-2).

ПРОБЛЕМА: ВІДСУТНІСТЬ ПІЛЬГОВОГО КРЕДИТУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ДЛЯ МСП

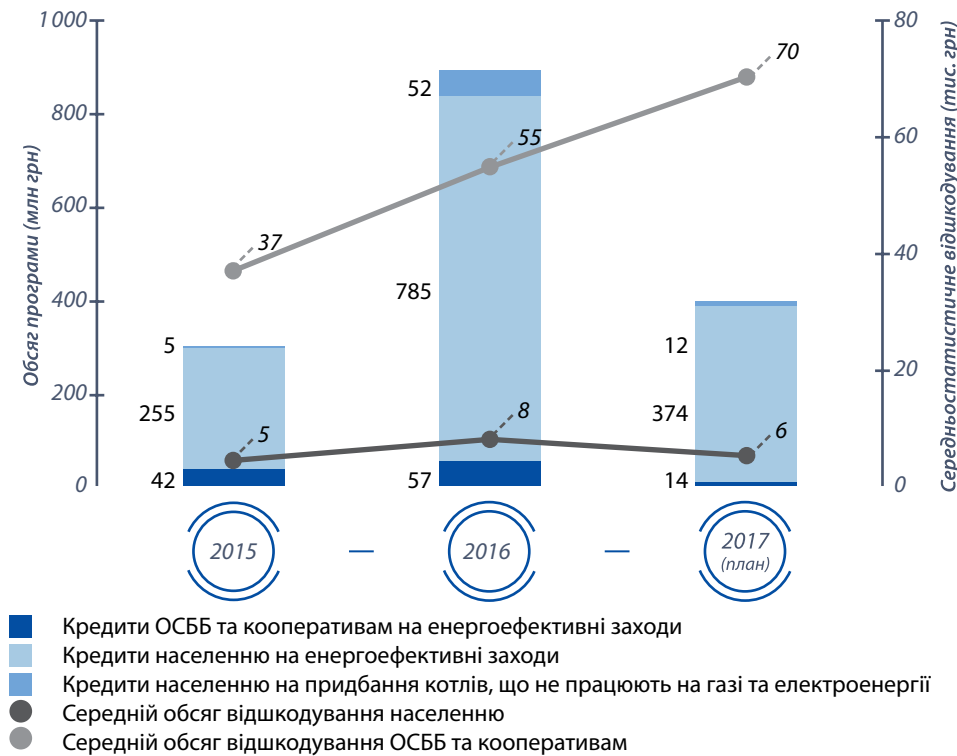
Видатками державного бюджету передбачається фінансування заходів з енергоефективності (державна цільова програма). Одночасно, згідно з паспортами цієї програми у 2015-2017 роках, вона використовується виключно для фінансування «теплих кредитів». Вказана програма передбачає часткову (до **35%**) компенсацію заходів з енергозбереження для населення та ОСББ.

До переліку товарів, на придбання яких надається компенсація, входять:

- ... обладнання та матеріали для облаштування індивідуальних теплових пунктів;
- ... регулятори теплового потоку через погодні умови і відповідне додаткове обладнання та матеріали до них;
- ... вузли обліку води (гарячої й холодної) і теплової енергії, зокрема засоби обліку і відповідне додаткове обладнання і матеріали до них;
- ... вікна з двокамерними енергоефективними склопакетами (з енергозберігаючим склом) для місць загального користування (зокрема, під'їздів, підвалів, технічних приміщень, горищ);
- ... матеріали для проведення робіт з теплоізоляції зовнішніх стін, підвальних приміщень, горищ, покрівель і фундаментів;
- ... матеріали та обладнання для модернізації систем освітлення місць загального користування (в тому числі по заміні електропроводки, ламп і патронів до них, встановлення автоматичних вимикачів);
- ... енергоефективні теплофікаційні котли, теплові насоси, сонячні колектори, тощо.

¹ Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо ефективного використання енергетичних ресурсів та енергозбереження, затверджений постановою КМУ від 17.10.2011 № 1056

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ЦІЛЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПРОГРАМИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ (2015-2017 рр згідно з даними Мінрегіону)

На юридичних осіб ця програма не розповсюджується, а інші аналогічні державні програми відсутні. На сьогодні існує ряд програм енергоефективності та енергозбереження, розроблених та фінансованих органами місцевої влади, а також програми допомоги недержавних (в основному, міжнародних організацій)¹. У разі надання можливості підприємствам користуватись подібними інструментами підтримки енергозбереження з боку держави, вони б сприяли значному енергозбереженню на об'єктах МСП.

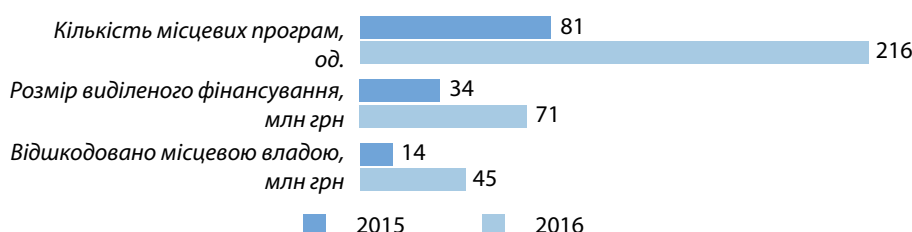
ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

- ◆ Інструмент обрано правильно, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводять до неможливості досягнути мети (вирішити проблему);
- ◆ процедура поширюється тільки на одну (кілька) групу зацікавлених осіб (РА-1-R-4-8).

ПРОБЛЕМА: НЕДОСТАТНЄ ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ З МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

- ☑ Органи місцевого самоврядування мають повноваження визначати плани (програми) розвитку відповідних територій та підвищення енергоефективності й енергозбереження на них.

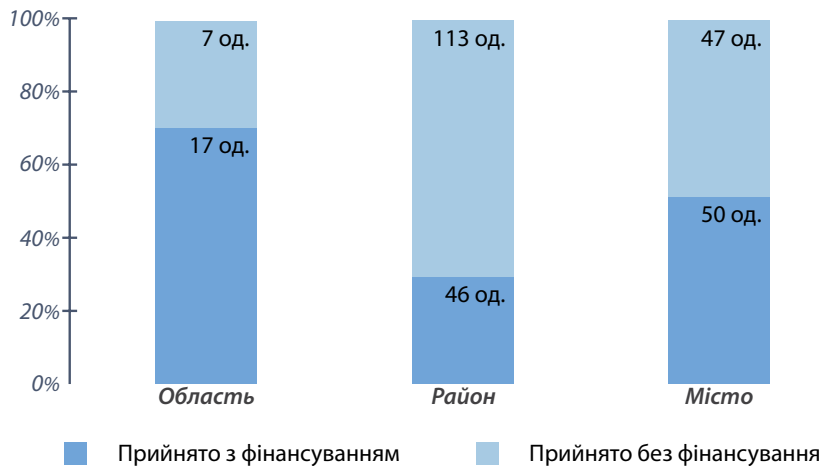
МІСЦЕВІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ (за даними Держенергоефективності)

¹ Наприклад, проект «Підвищення енергоефективності та стимулювання використання відновлюваної енергії в агро-харчових та інших малих та середніх підприємствах (МСП) України» <http://www.reee.org.ua/>

Разом з тим, вказані програми, як правило, направлені на бюджетну та комунально-побутову сфери, а тому доступ МСП до участі у вказаних програмах суттєво обмежується. Крім того, вказані програми у **60%**¹ випадків приймаються без виділення в бюджеті коштів на їх фінансування, а отже, ймовірно, залишаються нереалізованими.

ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО ФІНАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ ПРОГРАМ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ (за даними Держенергоефективності)

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується), оскільки регулювання було неправильно імплементоване – не було виділено необхідне фінансування (РА-1-R-1-2).

КЕЙС № 6.2.3

#ДЕРЖАВНА_ПІДТРИМКА #ФОНД_ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

ІНСТРУМЕНТ:

Фонд енергоефективності.

РЕГУЛЯТОР:

Мінрегіон.

ПРОБЛЕМА: ІСНУВАННЯ РИЗИКУ НЕДОСТУПНОСТІ ДЛЯ МСП-СПОЖИВАЧІВ КОШТІВ ФОНДУ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Для забезпечення фінансування заходів щодо ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів створюється Державний фонд енергоефективності².

ПРИМІТКА:

Фонд енергоефективності має запрацювати до опалювального сезону 2017/2018. Для цього ВРУ 08.06.2017 було прийнято Закон України «Про Фонд енергоефективності»³. Крім того, на фінансування Фонду до видатків бюджету України на 2017 рік закладено **400** млн грн (розпорядник коштів – Мінрегіон). Також до Фонду планується включити внесок міжнародних донорів у розмірі до **3** млрд грн. За висновками експертів, завдяки впровадженню цього інструменту буде створено значний ринок послуг, загальну ємність якого оцінюють від **35** до майже **87** млрд євро⁴.

¹ Інтерактивна карта - <http://sae.gov.ua/uk/programs/map>

² Закон України «Про енергозбереження»

³ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60811

⁴ Україна та Угода про Асоціацію: Як запобігти бурі? - http://dixigroup.org/storage/files/2017-05-10/report_2016_web.pdf

Метою діяльності Фонду енергоефективності визначено підтримку енергоефективних ініціатив, **переважно**, в житловому секторі. Отже, незважаючи на очевидний пріоритет діяльності Фонду – житлово-комунальну сферу, законодавець передбачив можливість побудови гнучкого вторинного законодавства¹ та внутрішніх документів Фонду². Отже, вказані вторинні акти можуть передбачати не тільки фінансування заходів з енергозбереження житлових будівель та споруд, а й можливість реалізації енергоефективних проектів МСП.

Фінансові функції Фонду включатимуть, зокрема:

- 1 надання кредитів, грантів, гарантій та порук юридичним та фізичним особам, а також банкам-партнерам та іншим посередникам, з метою реалізації проектів з енергоефективності;
- 2 розробку та надання фінансових продуктів, що прийнятні для інвестицій, з точки зору енергоефективності.

Таким чином, Фонд має право надавати фінансування заявникам безпосередньо або через посередників.

Наглядова рада Фонду має затвердити (схвалити) стратегічні напрями інвестування та кредитування, вимоги до проектів, які фінансуватимуться за рахунок Фонду, правила щодо продуктів та послуг Фонду та ряд інших внутрішніх документів.

Станом на дату складення цієї книги, вторинного законодавства та внутрішніх документів Фонду, необхідних для забезпечення його функціонування, не прийнято.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується), оскільки регулювання було не правильно імплементоване – не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення) (РА-1-R-1-4).

6.3

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ»

КЕЙС № 6.3.1

#ЕНЕРГОАУДИТ #ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ_ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

ІНСТРУМЕНТ:

Норми надання послуг.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності.

ПРОБЛЕМА: ВІДСУТНІСТЬ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВИХ ПРАВИЛ НАДАННЯ ПОСЛУГ З ЕНЕРГЕТИЧНОГО АУДИТУ

¹ Порядок надання Фондом фінансових послуг регулюється Законом «Про Фонд енергоефективності», іншими законами та нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, Національного банку України та внутрішніми документами Фонду.

² Які визначатимуть, зокрема, вимоги до проектів, які фінансуватимуться за рахунок Фонду, правила щодо продуктів та послуг Фонду (включаючи істотні умови фінансування) тощо.

Енергетичний аудит¹ (енергетичне обстеження) – визначення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та розроблення рекомендацій щодо її поліпшення.

Стаття 24-1 Закону України «Про енергозбереження» передбачає необхідність прийняття окремого Закону України, який встановить порядок проведення енергетичного аудиту. Разом з тим, з 2005 року по теперішній час ВРУ не прийняла відповідного закону. При цьому, доцільність встановленої в статті 24-1 вимоги щодо прийняття закону у згаданій сфері є незрозумілою, оскільки обов'язкові правила та вимоги до діяльності енергоаудиторів могли б бути встановлені актом КМУ, Мінрегіону або Держенергоефективності, що, в значній мірі, спростило б процедуру їх прийняття.

Одночасно, незважаючи на вказану норму:

- ... У 2007 році² було затверджено ДСТУ 4713:2007 «Енергозбереження. Енергетичний аудит промислових підприємств. Порядок проведення та вимоги до організації робіт»;
- ... у 2010 році³ НАЕР було затверджено загальні вимоги до організації та проведення енергетичного аудиту;
- ... У 2016 році було затверджено ISO 50002⁴ «Енергетичні аудити. Вимоги та настанова щодо їх проведення».

Перелічені документи встановлюють рамкові правила надання послуг з енергоаудиту, але є не обов'язковими для застосування.

Враховуючи зазначене, вимога статті 24-1 не виконується, а її норми перешкоджають можливості прийняття прозорого та обов'язкового для виконання підзаконного акту, яким би порядок проведення енергетичного аудиту міг бути впроваджений.

Варто зазначити, що держава може регулювати доступ на ринок енергоаудиту та якість послуг енергоаудиторів, передбачивши необхідність проходження обов'язкової сертифікації відповідними особами. Крім того, галузеві об'єднання та асоціації у сфері енергоаудиту та енергоменеджменту можуть бути відповідальними за якість послуг, що надається особою, яка є членом такої організації.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується) оскільки:

- ◆ обраних інструментів недостатньо для досягнення мети (РА-1-R-2-4);
- ◆ регулювання було неправильно імплементоване – не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення) (РА-1-R-1-4).

ПРОБЛЕМА: ПОТРЕБА У ПОРАДАХ З ПИТАНЬ ЕКОНОМІЇ ТА ЕФЕКТИВНОГО СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ

МСП, особливо мікро- та малий бізнес, часто не мають достатніх знань щодо шляхів зниження енерговитрат та їх оптимізації. Як правило, МСП не володіють інформацією щодо можливостей:

¹ Закон України «Про енергозбереження»

² Наказ Держспоживстандарту від 29.01.2007 № 4 «Про затвердження національних стандартів, змін до національних стандартів, зміни до національного класифікатора України, скасування нормативних документів та внесення змін до наказів Держспоживстандарту»

³ Наказ Національного агентства України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів від 20 травня 2010 року N 56 «Про затвердження Типової методики «Загальні вимоги до організації та проведення енергетичного аудиту»

⁴ ДСТУ ISO 50002:2016 (ISO 50002:2014, IDT) «Енергетичні аудити. Вимоги та настанова щодо їх проведення», затверджено наказом Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ» від 29.04.2016 № 125

- ... вибору іншого, крім домінуючого у відповідному регіоні, постачальника;
- ... переліку можливих заходів з енергоефективності та енергозбереження;
- ... можливостей залучення державних, міжнародних коштів, отримання пільг та інших способів державної підтримки енергоефективності та енергозбереження;
- ... статистики результативності заходів з енергоефективності та енергозбереження.

При цьому, часто для таких споживачів платне залучення сторонніх консультантів (проведення енергетичного аудиту, найм спеціалістів з енергоменеджменту) є дорогим та таким, що суттєво послабить конкурентоспроможність компанії в короткостроковій перспективі.

Враховуючи зазначене, вкрай необхідним є проведення державою, як незалежною третьою стороною, інформаційних компаній (із залученням ЗМІ, візуальної агітації, тощо), направлених на різні категорії споживачів енергоресурсів, які б пропонували типові моделі енергозбереження та підвищення енергоефективності МСП.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується), оскільки регулювання було не правильно імплементоване – не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення) (РА-1-R-1-4).

КЕЙС № 6.3.2

#РЕЕСТР #НЕАКТУАЛЬНИЙ_ІНСТРУМЕНТ

ІНСТРУМЕНТ:

Свідоцтво про включення до Реєстру.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності.

ПРОБЛЕМА: НЕПРОЗОРІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ВЕДЕННЯ РЕЕСТРІВ

Держенергоефективності¹ веде реєстр² підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів. Включення особи до вказаних реєстрів є адміністративною послугою – тривалість до **90** днів, надається безкоштовно, результатом послуги є Свідоцтво про включення до Реєстру.

ПРИМІТКА:

До 01.01.2015 особи, що мали вказане свідоцтво та були включені до реєстру звільнялись від оподаткування **50** відсотків³ прибутку, отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств.

Процедура видачі вказаного свідоцтва є не достатньо прозорою, оскільки від заявника вимагається надати до Держенергоефективності:

1 висновок державної експертизи з енергозбереження про відповідність енергозберігаючих заходів та/або енергоефективних проектів, що вже впроваджені на підприємстві або знаходяться на стадії розробки та впровадження, критеріям енергозбереження;

¹ Постанова Кабінету Міністрів від 26.11.2014 № 676 «Про затвердження Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України»

² Державний реєстр підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанням енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів - <http://saee.gov.ua/sites/default/files/documents/drzh-reestr-20140806.doc>

³ Стаття 158 Податкового кодексу України в редакції від 31.12.2014

- 2) копію затвердженої та погодженої в установленому порядку галузевої програми енергозбереження, до якої включені енергозберігаючі заходи або енергоефективні проекти юридичної особи, завірена відповідним органом виконавчої влади;
- 3) розрахунки очікуваних втрат доходів державного бюджету у зв'язку з наданням юридичній особі податкових пільг та пропозиції щодо джерел їх покриття;
- 4) клопотання міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади відповідної галузі про включення юридичної особи до Державного реєстру з підтвердженням джерел покриття втрат доходів державного бюджету.

Наразі, отримання свідоцтва не є обов'язковою умовою для здійснення відповідної господарської діяльності, але його наявність надає компанії репутаційні конкурентні переваги при веденні бізнесу.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується) через те, що в процесі прийняття та застосування інструменту регулювання істотно змінились обставини, оскільки відпала актуальність проблеми (РА-1-R-3-1).

КЕЙС № 6.3.3

#РЕЄСТР #НЕЗАКОННИЙ_ІНСТРУМЕНТ

ІНСТРУМЕНТ:

Перелік енергоконсультантів.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності.

ПРОБЛЕМА: НЕПРОЗОРІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ВЕДЕННЯ ПЕРЕЛІКІВ

Держенергоефективності веде національну базу¹ підприємств, що здійснюють послуги з енергетичного аудиту, енергосервісу, впроваджують системи енергоменеджменту та перелік сертифікованих фахівців² із запровадження системи енергетичного менеджменту. При цьому, законодавством не передбачено необхідності ведення вказаних бази та переліку, а також процедури включення зацікавлених осіб до них. Враховуючи вказане, та те, що перебування у вказаних «реєстрах» за певних умов може надавати конкурентні переваги відповідним особам, ведення Держенергоефективності вказаних інформаційних баз містить корупційні ризики.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання досягає мети, але негатив від нього є надто значним (завдає істотної шкоди для досягнення інших цілей/вирішення інших проблем) – запровадження регулювання завдає істотної шкоди для розвитку економіки, оскільки запроваджене регулювання призводить до створення окремого ринку корупційних послуг (РА-3-R-1-5).

¹ Національна база постачальників послуг енергоаудиту, енергетичного менеджменту, ЕСКО компаній - http://sae.gov.ua/sites/default/files/National_database_energy_audit_2017_05_11.xlsx

² Перелік сертифікованих фахівців із запровадження системи енергетичного менеджменту <http://sae.gov.ua/sites/default/files/Perelik%20serty%60fikovany%60x%20faxivciv.xlsx>

6.4

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «РОЗРОБКА ПРОЕКТУ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ»

Специфічних проблем для цього бізнес-процесу у сфері енергозбереження не існує. Виконання проекту реконструкції/модернізації будівель, споруд, виробничого обладнання, тощо, визначається нормативними актами будівельної галузі (в т.ч. і вимоги до матеріалів, показників (параметрів) огороджувючих конструкцій).

6.5

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ВСТАНОВЛЕННЯ ТА МОДЕРНІЗАЦІЯ ОБЛАДНАННЯ, ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬ, СПОРУД ТА КОМУНІКАЦІЙ»

КЕЙС № 6.5.1

#ЕНЕРГОМАРКУВАННЯ #ЕНЕРГОСТАТИСТИКА

ІНСТРУМЕНТ:

Маркування енергетичного обладнання.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоєфективності, Держпродспоживслужба.

ПРОБЛЕМА: НЕМОЖЛИВО ОЦІНИТИ ВПЛИВ ІНСТРУМЕНТУ НА ЕКОНОМІЮ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ, ВІДСУТНЯ ВІДПОВІДНА СТАТИСТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ

Впровадження маркування енергетичного обладнання сприяє інформуванню споживачів щодо енерговитратності обладнання та, як наслідок, опосередковано сприяє енергозбереженню при використанні більш ефективного обладнання. При цьому, маркування розповсюджується як на обладнання для побутових споживачів, так і на промислове обладнання, що використовують у своїй діяльності МСП.

ЕКСПЕРТНА ДУМКА:

«Завдяки енергетичним етикеткам споживачі матимуть повну та достовірну інформацію про клас енергетичної ефективності кондиціонерів та телевізорів. Також передбачається, що постачальники та розповсюджені цього побутового обладнання будуть зобов'язані включати інформацію про клас енергоєфективності продукції до рекламних матеріалів.»¹

Сергій Савчук, Голова Державного агентства з енергоєфективності та енергозбереження України

¹ Держенергоєфективності України повідомляють - <http://www.fastiv-region.gov.ua/content/derzhenergoefektivnost%D1%96-ukra%D1%97ni-pov%D1%96domlyayut>

Перевірка відповідності обладнання вимогам технічних регламентів проводиться Держпродспоживслужбою шляхом випробувань. Вироби вважаються такими, що відповідають нормативним вимогам, якщо їх індекс енергоефективності відповідає задекларованому класу енергоефективності.

Визначити вплив цього інструменту на енергозбереження та енергоефективність МСП не вбачається можливим через відсутність статистичної інформації щодо купівлі та використання в Україні електроспоживючого обладнання за класами енергоефективності.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Неможливо визначити, чи досягає регулювання мети, оскільки проблему оцінити можливо, проте наявна система збору та аналізу даних не працює (РА-4-R-4-1).

КЕЙС № 6.5.2

#ДЕРЖАВНА_ПІДТРИМКА #ПОДАТКИ #МИТО

ІНСТРУМЕНТ:

Податкові пільги.

РЕГУЛЯТОР:

ДФС.

ПРОБЛЕМА: НЕДОСТАТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НА ПРОВЕДЕННЯ ЗАХОДІВ З ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

 Законом України «Про енергозбереження» (стаття 16), передбачені податкові пільги для:

- 1) Виробників енергозберігаючого обладнання, техніки і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
- 2) Виробників обладнання для використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії і альтернативних видів палива;
- 3) Підприємств, які використовують устаткування, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії, альтернативних видах палива;
- 4) Підприємств, які використовують енергозберігаючі основні фонди, у вигляді підвищених норм амортизації таких фондів.

Разом з тим, Податковий та Митний кодекси суттєво обмежують коло вказаних вище пільг.

Митний кодекс України (митні пільги)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД МИТА ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ДЛЯ:

- 1) Устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії (стаття 282);
- 2) Енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів (стаття 282);

Податковий кодекс України (податкові та митні пільги)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД МИТА ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ДЛЯ:

- 1) Устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів (стаття 197);

3» Обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії (стаття 282);

4» Технічних та транспортних засобів, у тому числі, самохідні сільськогосподарські машини, що працюють на біопаливі (стаття 282).

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІДБУВАЄТЬСЯ, ЯКЩО ЦІ ТОВАРИ:

застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні;

передбачені затвердженням КМУ переліком.

2» Обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії (стаття 197);

3» Матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів (стаття 197).

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПДВ

(пункт 2 підрозділу 2 розділу XX) для техніки, обладнання, устаткування, що використовуються для реконструкції наявних і будівництва нових підприємств з виробництва біопалива і для виготовлення та реконструкції технічних і транспортних засобів з метою споживання біопалива, якщо:

такі товари не виробляються та не мають аналогів в Україні, а також технічних та транспортних засобів, у тому числі, самохідних сільськогосподарських машин, що працюють на біопаливі, якщо такі товари не виробляються в Україні;

такі товари передбачені кодами УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України «Про альтернативні види палива».

ПОДАТОК ЗА СТАВКОЮ 0 ГРН

справляється за 1 літр 100-відсоткового спирту із біоетанолу, який використовується для виробництва біопалива (стаття 229).

Варто зазначити, що Уряд Постановою від 30.03.2016 № 293¹ створив особливі (пріоритетні) умови імпорту енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектуючих виробів за проектами демонстрації японських технологій. До того ж, аналогічних привілеїв для імпорту з інших країн (крім Японії) наразі законодавством не передбачено, що за певних умов може стримувати розповсюдження енергоефективних та енергозберігаючих технологій в Україні.

ПРИМІТКА:

Вказане рішення КМУ передбачає ряд бюрократичних перешкод для імпорту японських енергозберігаючих технологій в Україну, зокрема:

- необхідність отримання від Мінекономрозвитку довідки про те, що товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні;
- необхідність оформлення документа, який підтверджує зобов'язання імпортера використовувати виключно у власному виробництві ввезені енергозберігаючі матеріали, обладнання, устаткування, комплектувальні вироби за проектами демонстрації японських технологій.

Також імпортер повинен протягом **трьох** років щомісяця звітуватись про використання ввезених товарів за призначенням. У разі встановлення факту використання ввезеного обладнання не за призначенням з порушника стягується несплачена сума податку на додану вартість, ввізне мито та пеня.

¹ Постанова КМУ від 30.03.2016 № 293 «Питання ввезення на митну територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектувальних виробів за проектами демонстрації японських технологій»

Застосування підвищених норм амортизації енергозберігаючих основних фондів Податковий кодекс взагалі не передбачає. При цьому, КМУ мав встановити перелік видів енергозберігаючого обладнання, до яких застосовуються підвищені норми амортизації.

ПРИМІТКА:

КМУ розпорядженням від 11.02.2009 № 159-р доручив Мінфіну, Мінекономіки, Мінпаливенерго, Мінжитлокомунгоспу, Мінпромполітики і НАЕР невідкладно визначити перелік видів енергозберігаючого обладнання, до яких застосовуються підвищені норми амортизації, та подати його Кабінету Міністрів України.

Таким чином, податковим та митним законодавством суттєво обмежуються передбачені Законом «Про енергозбереження» можливості розвитку енергоефективних технологій в Україні.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання не досягає мети (проблема не вирішується) оскільки:

- ◆ регулювання було неправильно імплементоване – були допущені помилки при нормопроєктуванні (РА-1-R-1-1);
- ◆ обраних інструментів не достатньо для досягнення мети (РА-1-R-2-4);
- ◆ інструмент обрано правильно, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводять до неможливості досягнути мети (вирішити проблему) – процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до несправедливого застосування інструменту по відношенню до окремої групи зацікавлених осіб (РА-1-R-4-1).

6.6

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСУ «ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ»

КЕЙС № 6.6.1

#ЕКСПЕРТИЗА

ІНСТРУМЕНТ:

Експертиза з енергозбереження.

РЕГУЛЯТОР:

Держенергоефективності.

ПРОБЛЕМА: НАДМІРНЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА БІЗНЕС У ЗВ'ЯЗКУ З НЕОБХІДНІСТЮ ОТРИМАННЯ ЕКСПЕРТНОГО ВИСНОВКУ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Проведення державної експертизи з енергозбереження є обов'язковим у процесі правотворчої, інвестиційної, управлінської та іншої діяльності, пов'язаної з видобуванням, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробництвом та споживанням паливно-енергетичних ресурсів¹.

¹ Закон України «Про енергозбереження»

Державній експертизі підлягають¹:

- 1 Інвестиційні проекти в будівництві та інші, пов'язані з видобуванням, переробкою, виробництвом, транспортуванням, зберіганням та споживанням паливно-енергетичних ресурсів;
- 2 Проекти схем енергозабезпечення підприємств;
- 3 Передпроектна документація на види діяльності та проекти, реалізація яких пов'язана з видобуванням, переробкою, виробництвом, транспортуванням, зберіганням та споживанням паливно-енергетичних ресурсів;
- 4 Документація на придбання за імпортом нової енергоємної техніки, технологій;
- 5 Виробничі об'єкти підприємств, установ, організацій, житлові будинки та об'єкти сільськогосподарського виробництва усіх форм власності.

Державна експертиза з енергозбереження проводиться Держенергоефективності (строк надання послуги до **30** днів, плата за експертизу від **853,93** грн до **1 155,02** грн²), окрім експертизи об'єктів будівництва³ (її проводять визначені Мінрегіоном⁴ експертні організації).

Недотримання вимог щодо обов'язкового проведення державної експертизи з енергозбереження тягне за собою накладення штрафу від **10** до **100**⁵ неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Негативний⁶ висновок експертизи є підставою для переробки програм і проектів та усунення недоліків завершених об'єктів. Позитивний висновок – підстава для отримання субсидій, податкових і фінансово-кредитних пільг. При цьому, передбачені законодавством⁷ вимоги до документації є недостатньо чіткими та прозорими, що спричиняє можливість суб'єктивного підходу до проведення експертизи, а виключний перелік підстав для надання негативного висновку – відсутній.

ПРИКЛАД:

Окремі вимоги до документації⁸:

- 1 вдале, з точки зору енергозбереження, розміщення промислового чи іншого господарського об'єкта, енергоспоживання якого не порушує існуючого регіонального (зведеного) енергетичного балансу і водночас враховує наявність вільних або резервних потужностей;
- 2 компактне, раціональне розташування виробничих, адміністративних, енергетичних й інших об'єктів на обраній території, що дає змогу повною мірою використовувати наявні мережі (електричні, теплові, водо- та газопровідні, інші) і економно використовувати земельні ресурси;
- 3 застосування досконалих енергоощадних, мало- і безвідходних, неенерго- та нересурсоємних технологій, матеріалів при виробництві, що забезпечують комплексне, максимально повне використання паливно-енергетичних ресурсів і спрямовані на пряму, побічну, балансову або структурну економію паливно-енергетичних ресурсів

1 Положення про державну експертизу з енергозбереження, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15 липня 1998 р. N 1094

2 Інформаційна картка адміністративної послуги із проведення державної експертизи з енергозбереження з видачею експертного висновку - <http://saee.gov.ua/sites/default/files/Info%20kartka%20ekspertyza.doc>

3 Порядок затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 11 травня 2011 р. № 560

4 Перелік експертних організацій - <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/building/pricing/perelik-ekspertnih-organizatsiy/>

5 Стаття 101-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення

6 Закон України «Про енергозбереження»

7 Наказ Держкомененергозбереження від 09.03.1999 №15 «Про затвердження Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п.4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. N 1094

8 Підпункти 1-3 пункту 2.7.2 Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п.4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. N 1094, затвердженої наказом Держкомененергозбереження від 09.03.1999 №15»

Таким чином, існує монополія держави на цей вид діяльності, та, як наслідок, ризик вчинення корупційних правопорушень.

ПРИМІТКА:

Законопроект від 05.05.2016 № 4595 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо виключення Держенергоефективності з переліку контролюючих органів)» передбачається скасування санкцій за недотримання вимог щодо обов'язкової державної експертизи. Разом з тим, вказаним законопроектом не передбачено повне скасування вимоги щодо необхідності проведення експертизи з енергозбереження.

Одночасно, процедура надання послуги є застарілою та містить вимоги, що суперечать чинному законодавству, зокрема щодо експертизи енергоємних імпортованих товарів, нових технологій, матеріалів при перетині кордону. Крім того, вона не передбачає можливості подання відповідних документів онлайн, що спричиняє додаткові видатки для бізнесу.

ПРИЧИНА ПРОБЛЕМИ ЗГІДНО КЛАСИФІКАТОРА:

Регулювання досягає мети, але негатив від нього є надто значним (завдає істотної шкоди для досягнення інших цілей/вирішення інших проблем); процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводить до завдання шкоди, оскільки процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до виникнення корупції (РА-3-R-5-2).

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 6:

Діяльність у сфері енергоефективності можна умовно розділити на **7 бізнес-процесів**, які, в ідеалі, мають формувати замкнений цикл, направлений на постійний та безперервний моніторинг енергоспоживання та пошук шляхів його оптимізації. Попит на енергію регулюється **інструментами, направленими на:**

- ◆ **інвентаризацію та контроль стану енергоспоживання** (енергетичні паспорти, енергетичне маркування, норми та нормативи витрат енергоресурсів, а також збір галузевих статистичних даних інвентаризації);
- ◆ **підтримку заходів з енергозбереження та енергоефективності** (податкові та митні пільги, пільгове кредитування, Фонд енергоефективності, залучення третіх осіб до фінансування проектів на умовах енергосервісних договорів, тощо);
- ◆ **контроль за діяльністю осіб, що впроваджують** енергоефективні та енергозберігаючі заходи, а також за діяльністю енергоконсультантів (для останніх спеціальних обов'язкових механізмів регулювання доступу на ринок наразі не передбачено);
- ◆ **впровадження єдиних норм, стандартів та правил** надання послуг з продажу енергоресурсів та надання енергоконсультацій (комерційного обліку, енергоменеджменту, енергоаудиту, енергосервісу тощо);
- ◆ **крос-інструментами, які застосовуються для регулювання** інших ринків паливно-енергетичного комплексу, але мають безпосередній вплив на енергопопит (насамперед це державне регулювання цін та тарифів).

Незважаючи на те, що Держенергоефективності є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів та енергозбереження, його самостійність та можливість виконувати вказану функцію **суттєво обмежена через:**

- ◆ **неможливість самостійного** (без погодження з Мінрегіоном) **винесення рішень** на розгляд Кабінету Міністрів;
- ◆ **деконцентрацію регуляторних інструментів та повноважень** у сфері енергоефективності – такі інструменти, як податкові та митні пільги застосовуються ДФС. Розпорядником бюджетних коштів Фонду енергоефективності та Державної цільової програми у сфері енергоефективності є Мінрегіон, крім того, ряд повноважень мають галузеві міністерства, місцеві органи влади, Держспоживінспекція.

Вказане призводить до неможливості побудови цілісної та всеохоплюючої політики та підходів до державного регулювання у сфері енергоефективності та енергозбереження.

Так, незважаючи на те, що глобальна мета регулювання «зменшення енергоємності ВВП» досягається (за період 2011–2015 років енергоємність ВВП впала на **16%**), вона все ще залишається найвищою в Європі та в **2** рази перевищує загальносвітовий показник.

Вказане обумовлено існуванням недоліків застосування окремих інструментів та відсутності належної системи контролю за їх використанням, наприклад, сектор МСП фактично знаходиться поза увагою «позитивного» державного регулювання. Проведений офісом аналіз показав, що:

◆ Державний інструментарій, що регулює діяльність у сфері енергосервісу в цілому є дієвим та не має суттєвих вад застосування;

◆ У **86%** випадків регулювання не досягає мети оскільки:

- ... не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення) – **19%**;
- ... обраних інструментів недостатньо для досягнення мети – **19%**;
- ... не було виділено необхідне фінансування – **10%**;
- ... були допущені помилки при нормопроєктуванні – **10%**;
- ... з інших причин -- обрано надмірно м'який або не призначений для досягнення мети інструмент тощо.

◆ Існують **2** випадки коли регулювання досягає мети, але негатив від нього є надто значним – воно призводить до появи корупції (йдеться про процедури проведення експертизи з енергозбереження та ведення переліків енергоконсультантів).

Крім того, часто неможливо визначити, чи досягає регулювання мети на основі статистики, оскільки проблему оцінити можливо, проте наявна система збору та аналізу даних не працює (стосується таких інструментів, як енергетичний паспорт будівлі та підприємства, енергетичне маркування обладнання).

Водночас, оскільки вказані висновки зроблено в умовах суттєвого дефіциту інформації, вони можуть не повною мірою відображати наявні на ринку інструменти регулювання та проблеми їх імплементації.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК №1 ПЕРЕЛІК ТОВАРІВ (ПОСЛУГ) РИНКУ

№ п/п	Назва товару (послуги) за СКП	Код СКП
1	Послуги з обладнання вузлів обліку	
2	Послуги у сфері інжинірингу, пов'язані з енергетичними проектами	71.12.13
3	Послуги з термомодернізації будівель, споруд	
4	Послуги з установлення та монтажу устаткування керування виробничими процесами	33.20.60
5	Послуги з установлення та монтажу устаткування електричного	33.20.50
6	Послуги адміністративні в паливно-енергетичній сфері	84.13.12
7	Проектно-кошторисна документація	
8	Залучений капітал	

ДОДАТОК №2 ПЕРЕЛІК РЕГУЛЯТОРНИХ АКТІВ РИНКУ

№ п/п	Назва	Тип	Видавники	Номер акту	Дата	Актуальність	Законність	Примітка
1	Про затвердження Примірнього енергосервісного договору	Постанова	Кабінет Міністрів України	845	21-10-2015	Актуальний	Законний	
2	Про ринок природного газу	Закон	Верховна Рада України	329-VIII	09-04-2015	Актуальний	Акт не підзаконний	
3	Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації	Закон	Верховна Рада України	327-VIII	09-04-2015	Актуальний	Акт не підзаконний	
4	Деякі питання державного фонду регіонального розвитку	Постанова	Кабінет Міністрів України	196	18-03-2015	Актуальний	Законний	
5	Про технічні регламенти та оцінку відповідності	Закон	Верховна Рада України	124-VIII	15-01-2015	Актуальний	Акт не підзаконний	
6	Про затвердження Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	Постанова	Кабінет Міністрів України	676	26-11-2014	Актуальний	Законний	
7	Про стандартизацію	Закон	Верховна Рада України	1315-VII	05-06-2014	Актуальний	Акт не підзаконний	
8	Про затвердження технічних регламентів щодо енергетичного маркування	Постанова	Кабінет Міністрів України	702	07-08-2013	Актуальний	Законний	
9	Про затвердження розміру плати за проведення державної експертизи з енергозбереження	Постанова	Кабінет Міністрів України	230	06-03-2013	Актуальний	Законний	
10	Про затвердження Методики розрахунку норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства	Наказ	Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	449	03-09-2012	Актуальний	Законний	
11	Митний кодекс України	Кодекс України	Верховна Рада України	4495-VI	13-03-2012	Актуальний	Акт не підзаконний	
12	Договір про компенсацію відсоткової ставки за кредитами, залученими суб'єктами господарювання для фінансування заходів з енергозбереження	Наказ	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	64	27-09-2011	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
13	Про затвердження Порядку конкурсного відбору інвестиційних проектів для їх державної підтримки за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою «Державна підтримка заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів»	Наказ	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	64	27-09-2011	Актуальний	Законний	
14	Про затвердження Порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України	Постанова	Кабінет Міністрів України	560	11-05-2011	Актуальний	Законний	
15	Про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	Указ	Президент України	462/2011	13-04-2011	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству. Суперечить Закону України «Про центральні органи виконавчої влади»

№ п/п	Назва	Тип	Видавники	Номер акту	Дата	Актуальність	Законність	Примітка
16	Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державної підтримки заходів з енергозбереження через механізм здешевлення кредитів	Постанова	Кабінет Міністрів України	439	13-04-2011	Актуальний	Законний	
17	Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року	Закон	Верховна Рада України	2818-VI	21-12-2010	Актуальний	Акт не підзаконний	
18	Податковий кодекс України	Кодекс України	Верховна Рада України	2755-VI	02-12-2010	Актуальний	Акт не підзаконний	
19	Про затвердження Технічного регламенту максимально дозованого споживання електроенергії холодильними приладами	Постанова	Кабінет Міністрів України	787	03-09-2008	Актуальний	Законний	
20	Про затвердження Технічного регламенту водогрійних котлів, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі	Постанова	Кабінет Міністрів України	748	27-08-2008	Актуальний	Законний	
21	Про затвердження Порядку включення до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які займаються розробкою, впровадженням та використанню енергозберігаючих заходів та енергоефективних проектів	Наказ	Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів	49	01-04-2008	Неактуальний	Законний	За ознакою невідповідності законодавству. Суперечить Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання заходів з енергозбереження»
22	Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень зі статистики товарних ринків	Наказ	Державний комітет статистики України	331	27-10-2005	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття. Наказом від 31.08.2016 затверджені нові форми № 4-мпт (річна) «Звіт про використання та запаси палива та № 11-мпт (річна) «Звіт про поставання та використання енергії»
23	Про теплостачання	Закон	Верховна Рада України	2633-IV	02-06-2005	Актуальний	Акт не підзаконний	
24	Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (котенерацію) та використання склидного енергопотенціалу	Закон	Верховна Рада України	2509-IV	05-04-2005	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству. Суперечить Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
25	Про порядок видачі свідоцтва про належність палива до альтернативного	Постанова	Кабінет Міністрів України	1307	05-10-2004	Актуальний	Законний	
26	Про житлово-комунальні послуги	Закон	Верховна Рада України	1875-IV	24-06-2004	Актуальний	Акт не підзаконний	
27	Про затвердження Технічного регламенту з енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	118	28-10-2003	Неактуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття.
28	Про затвердження Основних положень з нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	112	22-10-2002	Актуальний	Законний	
29	Про затвердження Міжгалузевих норм витрат палива для опалювальних котлів, які експлуатуються в Україні	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	46	07-05-2001	Актуальний	Законний	

№ п/п	Назва	Тип	Видавники	Номер акту	Дата	Актуальність	Законність	Примітка
30	Про затвердження Розрахунку цін на платні послуги, які надаються Державною інспекцією з енергозбереження	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	19	05-03-2001	Неактуальний	Законний	
31	Про альтернативні види палива	Закон	Верховна Рада України	1391-XIV	14-01-2000	Актуальний	Акт не підзаконний	
32	Про затвердження міжгалузевих норм питомих витрат електроенергії на виробництво продукції деревообробки	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	58	05-07-1999	Актуальний	Законний	
33	Про затвердження та введення в дію Порядку видачі, оформлення, реєстрації «Енергетичного паспорта підприємства» та оплати послуг при його впровадженні	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	89	10-11-1998	Актуальний	Законний	
34	Про державну експертизу з енергозбереження	Постанова	Кабінет Міністрів України	1094	15-07-1998	Актуальний	Законний	
35	Щодо проведення паспортизації енергоспоживаючих об'єктів	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	101	14-11-1997	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності підстави для прийняття
36	Про електроенергетику	Закон	Верховна Рада України	575/97-ВР	16-10-1997	Актуальний	Акт не підзаконний	
37	Про порядок нормування питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів у суспільному виробництві	Постанова	Кабінет Міністрів України	786	15-07-1997	Актуальний	Законний	
38	Про утворення Державного комітету України з енергозбереження	Указ	Президент України	666/95	26-07-1995	Неактуальний	Акт не підзаконний	Державний комітет України з енергозбереження реорганізовано
39	Про енергозбереження	Закон	Верховна Рада України	74/94-ВР	01-07-1994	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству. Суперечить Закону України «Про центральні органи виконавчої влади»
40	Про державну статистику	Закон	Верховна Рада України	2614-XII	17-09-1992	Актуальний	Акт не підзаконний	
41	Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21)	Кодекс України	Верховна Рада Української Республіки	8073-X	07-12-1984	Неактуальний	Акт не підзаконний	За ознакою невідповідності законодавству. Суперечить Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» «Про стандартизацію» «Про регулювання містобудівної діяльності»
42	Про затвердження Переліку нормативних документів колишнього СРСР, дозволених до застосування у сфері енергозбереження	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	65	31-05-2002	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності обов'язкової реєстрації
43	Про затвердження Методики аналізу та розрахунку питомих витрат енергоресурсів під час проведення експертизи з енергозбереження та інспектування споживачів енергоресурсів як рекомендаційного документа	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	132	05-12-2002	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності обов'язкової реєстрації
44	Про затвердження інформаційних карток адміністративних послуг, що надаються Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України	Наказ	Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України	52	29-03-2013	Актуальний	Законний	За ознакою відсутності підстави для прийняття

№ п/п	Назва	Тип	Видавники	Номер акту	Дата	Актуальність	Законність	Примітка
45	Про затвердження Інструкції про порядок передачі документації та здійснення державної експертизи з енергозбереження на виконання п. 4 постанови Кабінету Міністрів від 15 липня 1998 р. N 1094	Наказ	Державний комітет України з енергозбереження	15	09-03-1999	Неактуальний	Законний	Скасовано пункт 5 на підставі якого уповноважений ЦОВ мав повноваження формувати перелік товарів, які з метою митного оформлення повинні отримати позитивний експертний висновок
46	Питання везення на митну територію України енергозберігаючих матеріалів, обладнання, устаткування та комплектувальних виробів за проектами демонстрації японських технологій	Постанова	Кабінет Міністрів України	293	30-03-2016	Актуальний	Законний	
47	Про затвердження Методологічних положень з організації державних статистичних спостережень щодо використання палива та енергії	Наказ	Державний комітет статистики України	250	03-10-2011	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності обов'язкової реєстрації За ознакою відсутності підстави для прийняття
48	Про ринок електричної енергії	Закон	Верховна Рада України	2019-VIII	12-04-2017	Актуальний	Акт не підзаконний	
49	Про затвердження форм державних статистичних спостережень зі статистики енергетики	Наказ	Державна служба статистики України	162	31-08-2016	Актуальний	Має ознаки незаконного	За ознакою відсутності обов'язкової реєстрації За ознакою відсутності підстави для прийняття

ДОДАТОК №3 РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ІНСТРУМЕНТІВ (ЗАСОБІВ) РЕГУЛЮВАННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ У АКТАХ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РИНОК

№ п/п	Назва інструменту (засобу) регулювання	Спосіб регулювання	Закон, яким запроваджено реалізацію інструменту (засобу) регулювання	Посилання на положення закону, що передбачає запровадження реалізації інструменту (засобу) регулювання	Бізнес-процес ринку, до якого застосовується	Ціль регулювання
1	Норми надання послуг	Технічне регулювання	Закон Верховна Рада України №327-VIII від 09.04.2015 "Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації"	стаття 2,8	Моніторинг споживання енергоресурсів, Визначення (пошук) джерел фінансування заходів з енергоефективності, Енергетичний аудит	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
2	Маркування енергетичного обладнання	Технічне регулювання	Закон Верховна Рада України №74/94-ВР від 01.07.1994 "Про енергозбереження"	Стаття 3	Встановлення та модернізація обладнання, термомодернізація будівель, споруд та комунікацій	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
3	Експертиза з енергозбереження	Технічне регулювання	Постанова Кабінет Міністрів України №560 від 11.05.2011 "Про затвердження Порядку затвердження проєктів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України"		Проведення державної експертизи, кваліфікації (за необхідності)	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
4	Пільгове кредитування	Державна підтримка	Закон Верховна Рада України №74/94-ВР від 01.07.1994 "Про енергозбереження"	Стаття 6	Визначення (пошук) джерел фінансування заходів з енергоефективності	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
5	Податкові пільги	Державна підтримка	Кодекс України Верховна Рада України №4495-VI від 13.03.2012 "Митний кодекс України"	стаття 282	Встановлення та модернізація обладнання, термомодернізація будівель, споруд та комунікацій	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
6	Нормування паливно-енергетичних ресурсів	Технічне регулювання	Наказ Міністрів України №449 від 03.09.2012 "Про затвердження Методики розрахунку норм паливно-енергетичних ресурсів на підприємствах водопровідно-каналізаційного господарства"	Стаття 20	Моніторинг споживання енергоресурсів, Моніторинг результатів заходів з підвищення енергоефективності та енергозбереження	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії

№ п/п	Назва інструменту (засобу) регулювання	Спосіб регулювання	Закон, яким запроваджено реалізацію інструменту (засобу) регулювання	Посилання на положення закону, що передбачає запровадження реалізації інструменту (засобу) регулювання	Бізнес-процес ринку, до якого застосовується	Ціль регулювання
7	Енергетичний паспорт підприємства	Технічне регулювання	Закон Верховна Рада України №74/94-ВР від 01.07.1994 "Про енергозбереження"		Моніторинг споживання енергоресурсів	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
8	Фонд енергоефективності	Державна підтримка	Закон Верховна Рада України №74/94-ВР від 01.07.1994 "Про енергозбереження"	Стаття 13	Визначення (пошук) джерел фінансування заходів з енергоефективності	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії

ДОДАТОК №4 РЕЗУЛЬТАТ АНАЛІЗУ САНКЦІЙ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ У АКТАХ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ РИНОК

№ п/п	Вид санкції	Назва санкції	Порушення, за яке передбачена санкція	Інструмент регулювання	Суб'єкт, на якого накладається санкція	Розмір санкції	Орган державної влади, що має повноваження застосовувати санкцію	Підстава (акт, що містить санкцію)
1	Тимчасове блокування доступу	Обмежувальні заходи	Ухилення від виконання або несвоєчасне виконання рішень чи приписів	Маркування енергетичного обладнання	Суб'єкти господарювання	Не виражен у грошовому еквіваленті	Державна служба України з питань безпеності харчових продуктів та захисту споживачів	Про затвердження порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов кабінету міністрів України (ст. 8)
2	Штраф	Штраф за недотримання вимог щодо обов'язкового проведення експертизи об'єктів з енергозбереження	Недотримання вимог щодо обов'язкового проведення державної експертизи об'єктів з енергозбереження	Експертиза з енергозбереження	Керівники підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності або фізичних осіб - власників об'єктів, які підлягають державній експертизі з енергозбереження	Від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян		Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (стаття 101-1)
3	Штраф	Штраф за недотримання вимог щодо встановлення норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів або перевищення таких норм	Недотримання вимог встановлення норм питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів або перевищення таких норм	Нормування використання паливно-енергетичних ресурсів	Керівники підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності	Від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян		Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (стаття 101-1)

ДОДАТОК №5 МАТРИЦЯ ЧИННОГО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ

№ п/п	Бізнес-процес ринку	Технічне регулювання						Державна підтримка		
		Норми надання послуг	Маркування енергетичного обладнання	Експертиза з енергозбереження	Нормування використання паливно-енергетичних ресурсів	Енергетичний паспорт підприємства	Пільгове кредитування	Податкові пільги	Фонд енергоефективності	
1	Моніторинг споживання енергоресурсів	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії				Забезпечення раціонального споживання палива і енергії				
2	Визначення (пошук) джерел фінансування заходів з енергоефективності	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії						Забезпечення раціонального споживання палива і енергії		Забезпечення раціонального споживання палива і енергії
3	Енергетичний аудит	Забезпечення раціонального споживання палива і енергії								
4	Розробка проектно-кошторисної документації									
5	Встановлення та модернізація обладнання, термомодернізація будівель, споруд та комунікацій		Забезпечення раціонального споживання палива і енергії						Забезпечення раціонального споживання палива і енергії	
6	Проведення державної експертизи, кваліфікації (за необхідності)			Забезпечення раціонального споживання палива і енергії						
7	Моніторинг результатів заходів з підвищення енергоефективності та енергозбереження				Забезпечення раціонального споживання палива і енергії					

ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ

ЕКОНОМІЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ – ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ (ЕНЕРГЕТИЧНЕ ОБСТЕЖЕННЯ) – визначення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів та розроблення рекомендацій щодо її поліпшення

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИЙ ПРОЕКТ – проект, спрямований на скорочення енергоспоживання, а саме: реконструкція мереж і систем постачання, регулювання і облік споживання води, газу, теплової та електричної енергії, модернізація огорожувальних конструкцій та технологій виробничих процесів

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ПРОДУКЦІЯ, ТЕХНОЛОГІЯ, ОБЛАДНАННЯ – продукція або метод, засіб її виробництва, що забезпечують раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів порівняно з іншими варіантами використання або виробництва продукції однакового споживчого рівня чи з аналогічними техніко-економічними показниками

ЕНЕРГОЄМНІСТЬ ВАЛОВОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОДУКТУ – узагальнюючий макроекономічний показник, що характеризує рівень витрат паливно-енергетичних ресурсів на одиницю виробленого валового внутрішнього продукту. Одна з фундаментальних характеристик для економіки кожної країни

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ – діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів в національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів

ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ (ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ) ЗАХОДИ – заходи, спрямовані на впровадження та виробництво енергоефективних продукції, технологій та обладнання

ЕНЕРГОСЕРВІС – комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих (енергоефективних) та інших заходів, спрямованих на скорочення замовником енергосервісу споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів

ЕНЕРГОСЕРВІСНИЙ ДОГОВІР – договір, предметом якого є здійснення енергосервісу виконавцем енергосервісу, оплата якого здійснюється за рахунок досягнутого в результаті здійснення енергосервісу скорочення споживання та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів

МЕНЕДЖМЕНТ ІЗ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ – система управління, спрямована на забезпечення раціонального використання споживачами паливно-енергетичних ресурсів

НОРМИ ПИТОМИХ ВИТРАТ ПАЛИВА ТА ЕНЕРГІЇ – регламентована величина питомих витрат паливно-енергетичних ресурсів для даного виробництва, процесу, даної продукції, роботи, послуги

ОБ'ЄКТ ЕНЕРГОСЕРВІСУ – будинок, будівля, споруда, їх комплекс, об'єкт та/або елемент (частина) об'єкта благоустрою населених пунктів, група будівель (споруд), комплекс (будова), які перебувають у державній або комунальній власності та щодо яких центральним органом виконавчої влади, до сфери управління якого належить замовник енергосервісу (щодо об'єктів державної власності), виконавчим органом місцевої ради або місцевим органом виконавчої влади (щодо об'єктів комунальної власності) прийнято рішення про закупівлю енергосервісу

ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНІ РЕСУРСИ – сукупність всіх природних і перетворених видів палива та енергії, які використовуються в національному господарстві

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ – досягнення максимальної ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів при існуючому рівні розвитку техніки та технології і одночасному зниженні техногенного впливу на навколишнє природне середовище.

Складено на основі:

- 1) Закону України «Про енергозбереження».
- 2) Закону України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації»

КОРОТКА КЛАСИФІКАЦІЯ НЕДОЛІКІВ РЕГУЛЮВАННЯ

PA (PROBLEM ТИПУ «А») - НЕДОЛІК РЕГУЛЮВАННЯ:

PA-1 (PROBLEM ТИПУ «А» РІЗНОВИД №1) / РЕГУЛЮВАННЯ НЕ ДОСЯГАЄ МЕТИ (ПРОБЛЕМА НЕ ВИРІШУЄТЬСЯ):

PA-1-R-1 (Problem типу «А» різновид №1 reason №1)	регулювання було не правильно імплементоване;
PA-1-R-1-1 (Problem типу «А» різновид №1 reason №1-1)	були допущені помилки при нормопроекуванні;
PA-1-R-1-2 (Problem типу «А» різновид №1 reason №1-2)	не було виділено необхідне фінансування;
PA-1-R-1-3 (Problem типу «А» різновид №1 reason №1-3)	не було здійснено необхідних адміністративних заходів (не створено орган, не передано функції/повноваження);
PA-1-R-1-4 (Problem типу «А» різновид №1 reason №1-4)	не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення).
PA-1-R-2 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2)	неправильно обрані інструменти (засоби) регулювання для досягнення мети;
PA-1-R-2-1 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-1)	обрано надмірно жорсткий інструмент;
PA-1-R-2-2 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-2)	обрано надмірно м'який інструмент;
PA-1-R-2-3 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-3)	обрано інструмент, що не призначений для досягнення мети;
PA-1-R-2-4 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-4)	обраних інструментів не достатньо для досягнення мети;
PA-1-R-2-5 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-5)	регулювання не застосовано попри наявну потребу у застосуванні, що призводить до неможливості досягнути мети;
PA-1-R-2-6 (Problem типу «А» різновид №1 reason №2-6)	одночасно застосовані інструменти, що нейтралізують (заважають) позитивний вплив один одного.
PA-1-R-3 (Problem типу «А» різновид №1 reason №3)	в процесі прийняття та застосування інструменту регулювання істотно змінилися обставини;
PA-1-R-3-1 (Problem типу «А» різновид №1 reason №3-1)	відпала актуальність проблеми;
PA-1-R-3-2 (Problem типу «А» різновид №1 reason №3-2)	істотно змінився масштаб проблеми;
PA-1-R-3-3 (Problem типу «А» різновид №1 reason №3-3)	істотно змінилося значення проблеми (стала значно більш або менш важливою);
PA-1-R-3-4 (Problem типу «А» різновид №1 reason №3-4)	з'явилися додаткові фактори, що істотно впливають на проблему та не усуваються застосованим інструментом регулювання.
PA-1-R-4 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4)	інструмент обрано правильно, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводять до неможливості досягнути мети (вирішити проблему);
PA-1-R-4-1 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-1)	процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до несправедливого застосування інструменту по відношенню до окремої групи зацікавлених осіб;
PA-1-R-4-2 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-2)	процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до виникнення корупції;
PA-1-R-4-3 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-3)	процедура передбачає необхідність отримання рішення колегіального органу;
PA-1-R-4-4 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-4)	процедура передбачає необхідність отримання проміжних рішень/ висновків/експертиз третіх осіб;
PA-1-R-4-5 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-5)	процедура не передбачає чітких строків/термінів;
PA-1-R-4-6 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-6)	процедура передбачає права присутності особи при ухваленні рішення щодо неї;
PA-1-R-4-7 (Problem типу «А» різновид №1 reason №4-7)	процедура не передбачає права на адміністративне оскарження рішень;
PA-1-R-4-8	процедура поширюється тільки на одну (кілька) групу зацікавлених осіб.

РА-2 (PROBLEM ТИПУ «А» РІЗНОВИД №2) / РЕГУЛЮВАННЯ ДОСЯГАЄ МЕТИ (ПРОБЛЕМА ВИРІШУЄТЬСЯ ПОВНІСТЮ АБО ЧАСТКОВО), АЛЕ НАДТО ВИСОКОЮ ЦІНОЮ:

РА-2-R-1 (Problem типу «А» різновид №2 reason №1) регулювання надто дороге для бізнесу, щоб його взагалі застосовувати;

- РА-2-R-1-1 обрано надмірно жорсткий/дорогий інструмент;
- РА-2-R-1-2 процедура застосування інструменту має вади, що передбачає високий рівень витрат для бізнесу;
- РА-2-R-1-3 інструмент регулювання застосовується в фіскальних цілях (для наповнення бюджету).

РА-2-R-2 регулювання надто дороге для держави, щоб його взагалі застосовувати;

- РА-2-R-2-1 застосування регулювання потребує надмірних інвестицій в інфраструктуру;
- РА-2-R-2-2 застосування регулювання потребує надмірних людських ресурсів;
- РА-2-R-2-3 застосування регулювання потребує надмірного часу.

РА-2-R-3 регулювання було неправильно імплементоване, що призвело до високих витрат в його застосуванні;

- РА-2-R-3-1 були допущені помилки при нормопроєктуванні;
- РА-2-R-3-2 не було виділено необхідне фінансування;
- РА-2-R-3-3 не було здійснено необхідних адміністративних заходів (не створено орган, не передано функції/повноваження);
- РА-2-R-3-4 не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення).

РА-2-R-4 в процесі прийняття та застосування інструменту регулювання істотно змінились обставини;

- РА-2-R-4-1 відпала актуальність проблеми;
- РА-2-R-4-2 істотно змінився масштаб проблеми;
- РА-2-R-4-3 істотно змінилося значення проблеми (стала значно більш або менш важливою);
- РА-2-R-4-3 з'явилися додаткові фактори, що істотно впливають на проблему та не усуваються застосуванням інструментом регулювання.

РА-2-R-5 інструмент обрано правильно, мета досягається, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводять до надмірних витрат для досягнення мети;

- РА-2-R-5-1 процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до несправедливого застосування інструменту по відношенню до окремої групи зацікавлених осіб;
- РА-2-R-5-2 процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до виникнення корупції;
- РА-2-R-5-3 процедура передбачає необхідність отримання рішення колегіального органу;
- РА-2-R-5-4 процедура передбачає необхідність отримання проміжних рішень/висновків/експертиз третіх осіб;
- РА-2-R-5-5 процедура не передбачає чітких строків/термінів;
- РА-2-R-5-6 процедура передбачає права присутності особи при ухваленні рішення щодо неї;
- РА-2-R-5-7 процедура не передбачає права на адміністративне оскарження рішень.

РА-3 (PROBLEM ТИПУ «А» РІЗНОВИД №3) / РЕГУЛЮВАННЯ ДОСЯГАЄ МЕТИ, АЛЕ НЕГАТИВ ВІД НЬОГО Є НАДТО ЗНАЧНИМ (ЗАВДАЄ ІСТОНОЇ ШКОДИ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ІНШИХ ЦІЛЕЙ/ВИРІШЕННЯ ІНШИХ ПРОБЛЕМ):

РА-3-R-1 (Problem типу «А» різновид №3 reason №1) запровадження регулювання завдає істотної шкоди для розвитку економіки;

- РА-3-R-1-1 запроваджене регулювання призводить до збільшення тільової частини економіки;
- РА-3-R-1-2 запроваджене регулювання призводить до зменшення бізнес-активності на ринку (зменшення ринку);
- РА-3-R-1-3 запроваджене регулювання призводить до зменшення рівня конкуренції/до монополізації ринку;
- РА-3-R-1-4 запроваджене регулювання призводить істотного дисбалансу інтересів на ринку;
- РА-3-R-1-5 запроваджене регулювання призводить до створення окремого ринку корупційних послуг.

РА-3-R-2 запровадження регулювання завдає істотної шкоди для досягнення інших цілей держави (вирішення інших проблем);

- РА-3-R-2-1 застосування регулювання завдає шкоду системі верифікації;
- РА-3-R-2-2 застосування регулювання завдає шкоду системам моніторингу, контролю та нагляду;
- РА-3-R-2-3 застосування регулювання завдає шкоду системі захисту права власності;
- РА-3-R-2-3 застосування регулювання завдає шкоду системі притягнення до відповідальності.

- РА-3-R-3** *регулювання було неправильно імплементоване, що призводить до завдання істотної шкоди;*
- РА-3-R-3-1 були допущені помилки при нормопроектванні;
- РА-3-R-3-2 не було виділено необхідне фінансування;
- РА-3-R-3-3 не було здійснено необхідних адміністративних заходів (не створено орган, не передано функції/повноваження);
- РА-3-R-3-4 не було здійснено необхідних організаційних заходів (не вжито запланованих заходів, не проведено необхідне інформаційне, організаційне або методологічне забезпечення).
- РА-3-R-4** *в процесі прийняття та застосування інструменту регулювання істотно змінилися обставини;*
- РА-3-R-4-1 відпала актуальність проблеми;
- РА-3-R-4-2 істотно змінився масштаб проблеми;
- РА-3-R-4-3 істотно змінилося значення проблеми (стала значно більш або менш важливою);
- РА-3-R-4-3 з'явилися додаткові фактори, що істотно впливають на проблему та не усуваються застосуванням інструментом регулювання.
- РА-3-R-5** *інструмент обрано правильно, мета досягається, проте процедура його застосування містить істотні недоліки, що призводить до завдання істотної шкоди;*
- РА-3-R-5-1 процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до несправедливого застосування інструменту по відношенню до окремої групи зацікавлених осіб;
- РА-3-R-5-2 процедура містить надмірну дискрецію, що призводить до виникнення корупції;
- РА-3-R-5-3 процедура передбачає необхідність отримання рішення колегіального органу;
- РА-3-R-5-4 процедура передбачає необхідність отримання проміжних рішень/висновків/експертиз третіх осіб;
- РА-3-R-5-5 процедура не передбачає чітких строків/термінів;
- РА-3-R-5-6 процедура передбачає права присутності особи при ухваленні рішення щодо неї;
- РА-3-R-5-7 процедура не передбачає права на адміністративне оскарження рішень.

РА-4 (ПРОБЛЕМ ТИПУ «А» РІЗНОВИД №4) / НЕМОЖЛИВО ВИЗНАЧИТИ ЧИ ДОСЯГАЄ РЕГУЛЮВАННЯ МЕТИ:

- РА-4-R-1** *не зрозуміло для чого регулювання запроваджувалось;*
- РА-4-R-1-1 регулювання запроваджувалось не для вирішення конкретної проблеми;
- РА-4-R-1-2 проблема для якої запроваджувалось регулювання описана занадто абстрактно.
- РА-4-R-2** *зрозуміло для чого регулювання запроваджувалось, але виміряти це не теоретично можливо;*
- РА-4-R-2-1 проблема для якої запроваджувалось регулювання описана достатньо, щоб її зрозуміти, проте оцінити її можна лише за абстрактними показниками;
- РА-4-R-2-1 проблема для якої запроваджувалось регулювання описана достатньо, щоб її зрозуміти, проте оцінити її можливо лише шляхом опитування суб'єктивної думки.
- РА-4-R-3** *зрозуміло для чого регулювання запроваджувалось, виміряти це теоретично можливо, але відсутні державні механізми для цього;*
- РА-4-R-3-1 проблему оцінити можливо, проте для цього потрібна відсутня у держави інфраструктура;
- РА-4-R-3-2 проблему оцінити можливо, проте для цього потрібна відсутня у держави система збору та аналізу даних.
- РА-4-R-4** *зрозуміло для чого регулювання запроваджувалось, виміряти це теоретично можливо, є державні механізми для цього, але вони не дають адекватної інформації.*
- РА-4-R-4-1 проблему оцінити можливо, проте існуюча система збору та аналізу даних не працює;
- РА-4-R-4-2 проблему оцінити можливо, проте існуюча система збору та аналізу даних працює, але не дає адекватної інформації.
- РА-4-R-5** *зрозуміло для чого регулювання запроваджувалось, виміряти це теоретично можливо, є державні механізми для цього, вони дають адекватну інформацію, проте вона не використовується для прийняття рішень.*
- РА-4-R-5-1 необхідна інформація не доступна через обмежений режим використання;
- РА-4-R-5-2 необхідна інформація не доступна через те що не відомо про її наявність;
- РА-4-R-5-3 необхідна інформація доступна, але просто не використовується.

АНКЕТА

ДО ЗЕЛЕНОЇ КНИГИ «СИСТЕМНИЙ ПЕРЕГЛЯД ЯКОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В СЕГМЕНТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ»

ПИТАННЯ ЩОДО ПОВНОТИ НАДАНОЇ У ЗЕЛЕНІЙ КНИЗІ ІНФОРМАЦІЇ

1 Чи вірне твердження «державне регулювання у сфері енергоефективності та енергозбереження має одну ціль – раціональне використання палива та енергії, індикатором досягнення якої є зменшення енергоємності ВВП?»

Так

Ні, необхідно додати до переліку цілей державного регулювання: _____

_____

_____

Я не визначився

Інше: _____

_____

_____

2 Чи повною мірою в Зеленій книзі окреслено повноваження органів державної влади у сфері енергоефективності та енергозбереження?

Так

Ні, необхідно додати: _____

_____

_____

Я не визначився

Інше: _____

_____

_____

3 Чи вважаєте Ви, що перелік регуляторних актів, які регулюють сферу енергоефективності та енергозбереження є вичерпним?

Так, вичерпний

Ні, можу навести акти, які мають бути внесені до переліку: _____

_____

_____

4 Чи погоджуєтесь Ви з актами, які були визначені за результатами перегляду регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження як такі, що мають ознаки незаконних та/або неактуальних?

Так

Ні, не вважаю незаконними: _____

_____

_____

Ні, не вважаю неактуальними: _____

_____

_____

Ні, необхідно доповнити: _____

_____

_____

Я не визначився

ПИТАННЯ ЩОДО ПОДАЛЬШОГО УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЯТОРНОГО ПОЛЯ

- 5 Чи згодні Ви із сформульованими проблемами регулювання сфери енергоефективності та енергозбереження?
- Так
- Ні, необхідно доповнити _____,
вилучити _____
- Я не визначився
- 6 Які з наведених проблем, на Вашу думку, є такими, що найбільше створюють перешкоди для розвитку малого та середнього бізнесу?
- _____
- _____
- _____
- 7 Чи є необхідним державний контроль споживання енергії бізнесом?
- Так, наявність контролю стимулює до зменшення витрат енергії під час виробництва товарів
- Ні, держава не повинна втручатись в господарську діяльність
- Так, але у виключних випадках, зокрема: _____
- _____
- Я не визначився
- 8 Чи повинна держава контролювати якість послуг енергоконсультантів (енергосервісних компаній, енергоаудиторів, енергоменеджерів) шляхом їх сертифікації або впровадження інших дозвільних процедур?
- Ні, ринок повинен вільно розвиватись
- Так, це було б доцільно, оскільки: _____
- _____
- Я не визначився
- 9 Чи вважаєте Ви, що держава має додатково стимулювати підвищення енергоефективності в сегменті МСП?
- Так
- Ні
- Не можу визначитися
- 10 Чи необхідно надавати кредитні пільги підприємствам, що застосовують енергоефективні та енергозберігаючі технології?
- Так
- Ні
- Не можу визначитися

